

છે, કેઇ બીજાના દ્રવ્ય, પ્રદેશ, પરિણતિ અને શક્તિથી નથી. પદાર્થ હરેક સમયે પરિણમન કર્યા કરે છે. જે પરિણમન છે તેને પર્યાય કહે છે, જે શક્તિનું પરિણમન છે તેને ગુણ કહે છે. અને ચોક્કસ સ્થળે રહેનારા સર્વ ગુણોનો જે અભિન્ન આધાર છે તેને પદાર્થ અથવા દ્રવ્ય કહે છે. ઉપર કહેલા સર્વ પદાર્થોમાં નિર્વિવાદપણે આ લક્ષણ હોય છે.

આ સર્વ પદાર્થોમાં જીવ પાત્ર દ્રવ્ય છે અને તે અનંતા અનંત છે. હરેક જીવમાં અનંત શક્તિ રહેલી છે. શક્તિને ગુણ કહે છે. અદિત્યાં એ નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે પ્રત્યેક જીવમાં અનંત ગુણ છે. એ બધા ગુણોમાં ત્રણ પ્રધાન ગુણોનું અદિત્ય વર્ણન કર્યું છે - દર્શન (શ્રદ્ધા), જ્ઞાન અને અભિવ્રત, તે ગુણો પૈકી જ્ઞાન ગુણનો વિકાર નથી થતો. પરંતુ જ્ઞાનનું આશ્ચર્યનું વધારે થતું-ગૂર્ણપણું થતું એ દશાનો થાય છે. મિત્યાત્મ અને અનંતાનુભવીના નાદરશીલતા અને નાદરશીલતા દીપ્તિ જ્ઞાનના કુમળિ, કુશુલ અને કુશલિ એ ત્રણ અવસ્થાઓ (ગુણ) પ્રકાર ઉપચારથી દર્શનમાં આવતા છે. વિકારનો દર્શન અને અભિવ્રત ગુણમાં આવતા છે. અનંત ગુણોની ને શક્તિનું ગુણનું અદિત્ય વર્ણન છે.

હે-મંદ વિકાર પણ થાય છે કદી (કોઈ વખત) દર્શનનું
શુદ્ધ પરિણમન થાય છે અને ચારિત્રનો વિશેષ વિકાર
માય છે, અથવા મંદ વિકાર થાય છે. કોઈ વખત દર્શન
ચારિત્ર બંનેના શુદ્ધ પરિણામ થઈ જાય છે. આ વિગેરે
વિશેષતાઓને લીધે ગુણોના વિધવિધ પ્રકારના પરિણામો
થઈ જાય છે. આ ગુણોના આ સર્વ પરિણામોને વિધવિધ
પ્રકારનાં સ્થાનીય પરિણામો કહે છે, જેમને 'ગુણસ્થાન'
શબ્દની સંજ્ઞા આપવામાં આવી છે.

આ ગુણસ્થાનો અગણિત છે, તો પણ તેમને સમજા-
વવા માટે આ પરિણામોનો કોઈ અપેક્ષાથી સમસ્ત
ભાવોનો સંમંદ કરીને સર્વજ્ઞ પરંપરાથી પીતરાળી મહર્ષિ-
ઓએ તેમને ૧૪ પ્રકારના બતાવ્યા છે. આ ગુણસ્થાનોના
વિષયના સિદ્ધાંતોથી અપરિચિત બંધુઓને પણ આ ગુણ-
સ્થાન વિષયનું જ્ઞાન થાય એ ભાવના ધ્યાનમાં રાખી
બંધુઓ પોતાના ઉપયોગને દુરુપયોગથી બચાવે તે માટે
આ યતન છે. આમાં તેઓ કડીનતા અનુભવી આ વિષયથી
વિમુખ ન થઈ જાય તે કારણથી આ વિષયનું સંક્ષેપમાં જ
વર્ણન કરવામાં આવ્યો.

ગુણસ્થાન

મેહ અને યોગના નિમિત્તથી આત્માના દર્શન અને
ચારિત્ર ગુણમાં થવાવાળી અવસ્થાઓને ગુણસ્થાન કહે છે.

આ ગુણ સ્થાનોમાં કેઈ તો મોહના ઉદયથી થાય છે કેઈ મોહના ઉપશમથી થાય છે, કેઈ મોહના ક્ષયોપશમ તથા કેઈ મોહના ક્ષયથી થાય છે તથા કેઈ મોહ અપેક્ષા વગર તથા કેઈ યોગના હોવાપણાને લીધે તથા કેઈ યોગના અભાવથી થાય છે. આ બધા પ્રકારોને નિમિત્ત ક્રોધ છે. હવે કેઈ વળત નિમિત્ત હોવાને કારણે (સદ્ભાવ રૂપ) હોય છે, અને કેઈ વળત નિમિત્ત વિના (અભાવરૂપ) હોય છે. અર્થાત્ કેઈ વળત નિમિત્ત કારણ અસ્તિત્વમાં હોય છે અને કેઈ વળત નિમિત્ત કારણ અસ્તિત્વમાં હોવા નથી. ગુણસ્થાન ૧૪ આ પ્રમાણે છે:— (૧) મિથ્યાત્વ (૨) આસાદન નમ્યકત્વ (૩) સમ્યગ્મિથ્યાત્વ (૪) અવિરત નમ્યકત્વ (૫) દેશવિરત (૬) પ્રમત્તવિરત (૭) અપ્રમત્તવિરત (૮) અપૂર્વકરણ (૯) અનિવૃત્તિકરણ (૧૦) સુદુઃસામ્યકત્વ (૧૧) ઉપશાન્તક્રયાય (૧૨) ક્ષીયક્રયાય (૧૩) અયોગકેવલી (૧૪) અયોગકેવલી. આમાં ઉપશમ શ્રેણીમાં અદ્યત્વવાળા આધુર્ગતના પરિણામોનાં નામ પાડવામાં આવ્યાં છે. અનિવૃત્તિકરણ, સુદુઃસામ્યકત્વ છે. અયોગકેવલી ક્રયાય અદ્યત્વવાળા આધુર્ગતના પરિણામોનાં નામ

ગુણસ્થાન દર્શન

૫

થવાવાળા બાવને ઔદયિકભાવ કહે છે. કર્મોના ઉપશમથી થવાવાળા બાવને આંપશમિક ભાવ કહે છે. કર્મોના કાયોપશમથી થવાવાળા બાવને કાયોપશમિક ભાવ કહે છે, અને કર્મોના ઉદય, ઉપશમ, કાય, કાયોપશમની અપેક્ષા વિના જે ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે તે બાવને પારંપરામિકભાવ કહે છે. આ ભાવોના સદ્ધારીપણાને કીધે આત્માની પણ ગુણ સંજ્ઞા મેલે છે. ઉપર જણાવેલા ગુણસ્થાનોમાં આ ભાવ છે.

આ ગુણસ્થાનોના યોગથી આત્માનાં પૂરાં નામ આ પ્રમાણે થાય છે:—(૧) મિથ્યાદષ્ટિ, (૨) સાસાદન સમ્યગ્ દષ્ટિ, (૩) અમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ, (૪) અસંયત સમ્યગ્દષ્ટિ, (૫) અંયતાસંયત, (૬) પ્રમત્તસંયત, (૭) અપ્રમત્તસંયત, (૮) અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ઉપશમક તથા અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ક્ષપક, (૯) અનિવૃત્તિ કરણભાદર સામ્પ્રસારિક પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ઉપશમક તથા અનિવૃત્તિભાદર સામ્પ્રસારિક પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ક્ષપક, (૧૦) સૂક્ષ્મ સામ્પ્રસારિક પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ઉપશમક તથા સૂક્ષ્મ સામ્પ્રસારિક પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ક્ષપક, (૧૧) ઉપશાન્ત ક્ષાય વીતરાગ છવસ્થ, (૧૨) કીણ ક્ષાય વીતરાગ છવસ્થ, (૧૩) ત્યેગ કેવલી, (૧૪) અત્યેગ કેવલી.

હવે આ ગુણસ્થાનોનું તથા તે તે ગુણસ્થાનવર્તી યાને ગુણસ્થાનમાં પ્રવર્તતા આત્માઓનું ક્રમ પ્રમાણે વિવરણ કરીશું. તેમાં પ્રથમ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનને કહેવામાં આવે છે.

૧. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન

મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ નામના દર્શન મોહનીય કર્મના ઉદયથી વસ્તુ સ્વરૂપનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન ન હોવું તેને મિથ્યાત્વ કહે છે. મિથ્યાત્વના અસંખ્યાત લોક પ્રમાણ ભેદ છે તો પણ કેઈ સમાન જાતિની અપેક્ષાથી વીતરાગી મહર્ષિઓએ સંગ્રહ કરીને તેના પાંચ ભેદ કહ્યા છે:—

(૧) એકાન્ત મિથ્યાત્વ, (૨) સાંશયિક મિથ્યાત્વ, (૩) વિપરીત મિથ્યાત્વ, (૪) વૈનયિક મિથ્યાત્વ, (૫) અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. (૧) અનંતધર્મોવાળી વસ્તુના જીજ્ઞાસાથી છાંટી દર્શને કોઈ એક ધર્મની (ભાવની) શ્રદ્ધા કરવી તેને એકાન્ત મિથ્યાત્વ કહે છે. (૨) વસ્તુસ્વરૂપમાં સંશય કરવા તેને સાંશયિક મિથ્યાત્વ કહે છે. (૩) વસ્તુનું જે સ્વરૂપ હોય તેવું વિપરીત (ઉલ્ટું) વિશ્વાસ (શ્રદ્ધા) કરવા તેને વિપરીત મિથ્યાત્વ કહે છે. (૪) દેવ અને કુદેવ, શાસ્ત્ર (સાચા) અને કુશાસ્ત્ર ગુરુ (નાચા) અને કુગુરુ વિગેરે બધાંને એક ભાવના મમજુને વિનય તથા શ્રદ્ધા ન કરવું તે વૈનયિક મિથ્યાત્વ છે. (૫) મિલ અમિલના વિવેકના અભાવને અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ કહે છે.

વૈનયિમિથ્યાત્વ, વિપરીત મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ-
વાળા જીવ એક બીજાથી અધિક-અધિક છે. એકેન્દ્રિય,
દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય. અમુંચી પંચેન્દ્રિય જીવોમાં
અજ્ઞાન મિથ્યાત્વની વિશેષતા છે. ત્રૈની (સંચી) પંચેન્દ્રિય
જીવોમાં પાંચેનીય વિશેષતા હોઈ શકે છે. ઉપયોગમાં એક
સમયમાં એક મિથ્યાત્વ રહે છે. મિથ્યાત્વમાં કેટલાંક ઉદા-
હરણ આ પ્રકારે છે:—

આપણાથી સર્વથા ભિન્ન ધન, મકાન, પુત્ર, મિત્ર,
ત્રી વિગેરેને પોતાનાં સમજવાં એ મિથ્યાત્વ છે, કારણ કે
પદાર્થતું જેવું સ્વરૂપ છે તેવો વિશ્વાસ ન થયો.

શરીરતું સ્વરૂપ જીવોથી ભિલકુલ શુદ્ધ છે તો પણ
શરીરને જીવ સમજવું મિથ્યાત્વ છે, કારણ કે પદાર્થતું જેવું
સ્વરૂપ છે તેવો વિશ્વાસ ન થયો.

કોય વિગેરે ક્યાયે જીવસ્વરૂપ નથી પરંતુ ક્ષણિક-
વિકાર છે, તેમને પોતાતું સ્વરૂપ સમજવું મિથ્યાત્વ છે,
કારણ કે પદાર્થતું જેવું સ્વરૂપ છે તેવો વિશ્વાસ ન થયો.

વિકાર તથા અવિકાર બધી અવસ્થાઓ છે, તેમને
જીવ વસ્તુ માનવી (સમજીવી) મિથ્યાત્વ છે, કારણ કે
પદાર્થતું જેવું સ્વરૂપ છે તેવા સ્વરૂપનો વિશ્વાસ ન થયો.

ખોટા દેવ, ખોટાં શાસ્ત્ર, ખોટા શુદ્ધની જેવા કરવી,

ગુણસ્થાન દર્શન

શદિ અનંત મિથ્યાદષ્ટિ કેઈ હોયે જ નથી, આ દારણુથી
અનાદિ અનંત મિથ્યા દર્શનું સંક્ષિપ્ત નામ અનંત મિથ્યા
દષ્ટિ કહેવામાં આવે છે.

અનાદિ સાંત મિથ્યાદષ્ટિ એ તે હજુ મુખી કરી
અમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન નથી થયું પરંતુ બલિયમાં અમ્યક્ત્વ ઉત્પ
ન્ન થયે તે અનાદિ સાંત મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ છવોમાં
પણ પહેલાં કહ્યું તેમ $૫ + ૨૧ = ૨૬$ માંદનીય પ્રકૃતિઓની
ગ્રન્થા રહે છે. તથા તીર્થંકર પ્રકૃતિ તથા બે પ્રકારના આદ્યા
રક્ષી ગ્રન્થા હોતી નથી. આ નિકટ બધા મિથ્યાદષ્ટિ અમ્ય
કર બધા મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે.

૨૮ માં પ્રકૃતિઓની પ્રથમ સત્તાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ.

અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિ છવ અધઃકરણ, અપૂર્વકરણ,
અનિવૃત્તિકરણ પરિણામ દ્વારા ઉપર જળાવેલી પાંચ પ્રકૃતિ-
ઓના ઉપશમ કરી (દબાવી સાંત કરી) ન્યારે પ્રથમ ઉપશમ
ઉત્પન્ન કરનાં જ અમ્યદષ્ટિ બની જાય છે ત્યારે પ્રથમોપશમ
અમ્યક્ત્વના પહેલા અમ્યમાંજ મિથ્યાત્વના ત્રણ ભાગ થઈ જાય
છે, કેટલીક વર્ગજાઓ મિથ્યાત્વ રૂપ જ રહે છે, કેટલીક
અમ્યમિથ્યાત્વ રૂપ અને કેટલીક અમ્યપ્રકૃતિ રૂપ થઈ
જાય છે. અને આ બધી પ્રથમોપશમ અમ્યક્ત્વના કાળ મુખી
જળાવેલી (ઉપશમ) રહે છે પ્રથમોપશમનો કાલ (વખત) અંત
મુંદૂત છે તે અન્તમુંદૂત પછી ન્યારે તે પ્રથમોપશમ અમ્ય
કત્વની વિરાધના (નાશ) કરીને મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં પહોંચે
છે. ત્યારે ઉપર જળાવેલી પાંચ પ્રકૃતિઓના તથા અમ્ય

મિથ્યાત્વ, સમ્યક્ પ્રકૃતિ તથા ચારિત્ર મોહનીયની બાકી ૨ પ્રમાણે ૨૮ મોહ પ્રકૃતિઓની પ્રથમ સત્તાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ કહેવાય છે. હવે આ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ જીવ થઈ ગયો. ૨૭ મોહ પ્રકૃતિની સત્તાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ

૨૮ મોહપ્રકૃતિઓની સત્તાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ જીવને જ્યારે મિથ્યાત્વમાં કંઈક અધિક કાળ (વખત) વ્યતીત થઈ જાય છે. ત્યારે સમ્યક્ પ્રકૃતિ બદલાઈ જઈ તે પ્રકૃતિ સમ્ય-મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ રૂપ થઈ જાય છે, પછી થી સમ્યગ્મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ બદલાઈ જઈને તે મિથ્યાત્વરૂપ થઈ જાય છે. જ્યારે સમ્યક્ પ્રકૃતિ પૂરેપૂરી બદલાઈ જાય છે. અને સમ્યગ્ મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ ન બદલાય ત્યારે ત્યાં આ ૨૭ મોહનીય પ્રકૃતિના સત્તાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ કહેવાય છે. આ પાગુ સાદિ (આદિ સહિત) મિથ્યાદષ્ટિ છે.

૨૯ મોહ પ્રકૃતિની સત્તાવાળા સાદી મિથ્યાદષ્ટિ

જ્યારે સમ્યગ્મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિને પાગુ બદલી કરી તે મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ રૂપ થઈ જાય છે ત્યારે અનંતાનુભંથી ક્રોધ માન, ભ્રાયા, દેશન તથા મિથ્યાત્વપ્રકૃતિ તથા ચારિત્ર મોહનીયની રૂપ (માર્ગ) ૨૧ પ્રકૃતિઓ આ પ્રમાણે ૨૯ની સત્તાવાળા આ મિથ્યાદષ્ટિ છે અને કહે મિત્ર (બદલાયેલ) મિથ્યાદષ્ટિ પાગુ કહેવામાં આવે છે.

૩૦ મોહ પ્રકૃતિની સત્તાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ

જે મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિને અનંતાનુભંથી કહેવામાં આવે છે.

દર્શને (અપ્રત્યાખ્યાનાવસ્થા રૂપ થઈ જઈને) ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું હતું. તે ઉપશમ સમ્યક્દષ્ટિ એવ જ્યારે સમ્યક્ત્વથી સ્યુતયાય છે. એટલે જાણ થાય તથા તેને મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિનો ઉદય થાય છે તે વખતે અનંતાનુગંધી ક્યાય સુક્ત ન થઈ જાય તો અનંતાનુગંધી ક્યાયને છેડી દર્શને શેષ (બાકીની) બોહનીય કર્મની ૨૪ પ્રકૃતિની સત્તાવાળો તે મિથ્યાદષ્ટિ બને છે. આવી સ્થિતિનો ધણો જોછો સમય છે. આપણ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ સ્થિતિમાં જીવનું મરણ હોતું નથી.

અનંતાનુગંધી ઉદય રહિત મિથ્યાદષ્ટિ

આ ૨૪ પ્રકૃતિની સત્તાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ એવ જ્યારે સમ્યક્ત્વથી જાણ થયો હતો આ પહેલાં અનંતાનુગંધીની સત્તાથી રહિત હતો તો અહીં અનંતાનુગંધીનો ઉદય હવે કેમ થાય? આને અનંતાનુગંધીનો ઉદય હોતો નથી. તેથી આ અનંતાનુગંધીના ઉદય વિના મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આનો કાળ ધણો જોછો છે. આને અપર્યાપ્ત અવસ્થા હોતી નથી.

મરણ રહિત મિથ્યા દષ્ટિ

અનંતાનુગંધીને ત્યજીને જે સમ્યક્દષ્ટિ થયો હતો. તે જો મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં આવે છે તો તે અનસંયોજિત મિથ્યા દષ્ટિ મરણ રહિત છે. તેનું અન્તમુંદૂત સુધી મરણ થતું નથી.

વેદક સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમાસંયમાભિમુખ મિથ્યાદષ્ટિ

જે વેદક (અનુભવચુકત) સમ્યક્ત્વ તથા સંયમાસંયમ
બંનેને એક સાથે ઉત્પન્ન કરવા અભિમુખ યાને તે તર
તૈયારી વાળો મિથ્યાદષ્ટિ છે તે વેદક (અનુભવચુકત
સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમાસંયમાભિમુખ મિથ્યાદષ્ટિ છે તેને
અધઃકરણ તથા અપુર્વકરણ આ બંનેય કરણ એક સાથે હોય છે.
વેદક સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમાભિમુખ મિથ્યાદષ્ટિ

જે વેદક સમ્યક્ત્વ તથા સકલ સંયમ એક સાથે
ઉત્પન્ન કરશે તે વેદક સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમાભિમુખ મિથ્યા
દષ્ટિ છે. આને પણ ઉપર કહેલાં બંને કરણ એક સાથે થયા છે.
પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ સહિત - સંયમાસંયમભિમુખ
મિથ્યાદષ્ટિ

જે પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા સંયમાસંયમને
એક સાથે ઉત્પન્ન કરવા અભિમુખ છે. તે પ્રથમોપશમ
સહિત સંયમાસંયમાભિમુખ મિથ્યાદષ્ટિ કહેવાય છે. આનાં
બંને કાર્યોને હીંચે એક સાથે વળ કરવા હોય છે.

પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ સહિત સંયમાભિમુખ મિથ્યાદષ્ટિ

હે તે મિથ્યાદષ્ટિ ન્યાં સુધી બદલીની ક્રિયા દ્વારા (મિથ્યા-
ત્વ ચોક્કિનીની ઉદીરણથી સંક્રમણ કરતો હવ) રજમી સત્તા
પ્રાપ્ત કરતો નથી. ત્યાં સુધીના આવચ્છેના વખતમાં આ મિથ્યાદષ્ટિ
હવને વેદક (અતુલુતિ) સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન કરી લેવાની ચોખ્ખતા
હે, આવા મિથ્યાદષ્ટિ હવને વેદક ચોખ્ખ મિથ્યાદષ્ટિ કહે
હે. આ શ્રાદિ (આદી સદ્ધિત) મિથ્યાદષ્ટિ છે.
તીર્થ કર પ્રકૃતિની સત્તાવાળા મિથ્યા દષ્ટિ :-

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં તીર્થ કર પ્રકૃતિ તથા આહારક
ચરીર તથા આહારક અંગોપાંગ - આ ત્રણ પ્રકૃતિઓનો બંધ
થતો નથી, પરંતુ ન્યારે કોઈ વેદક સમ્યક્દષ્ટિ અથવા ઉપ-
શમ સમ્યક્દષ્ટિ તીર્થ કર પ્રકૃતિનો બંધ કરી લે તેવો હવ
પછીથી પણ વેદક સમ્યક્દષ્ટિ રહે છે. જો તેણે તીર્થ કર
પ્રકૃતિ બંધના પહેલા કદી મિથ્યાત્વ અવસ્થામાં નરક આયુનો
બંધ કરી લીધો હોય તો તે નરકમાં જરૂર ઉત્પન્ન થશે તો
મરણ વખતે સમ્યક્ત્વ છૂટી જશે અને અપર્યાપ્ત નારકી હવ
થશે આ વખતે આ હવ તીર્થ કર પ્રકૃતિની સત્તાવાળો મિથ્યા
દષ્ટિ છે. આ નારકી હવ અંતર્મુદ્ધર્તમાં પર્યાપ્ત થઈ જશે જે
અંતર્મુદ્ધર્ત બાદ વેદક સમ્યક્દષ્ટિ થઈ જશે. તે ન્યાં સુધી
વેદક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત નથી કરી લેતો ત્યાં સુધી તે તીર્થ કરની
સત્તાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ શ્રાદિ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ
હવ ક્ષાયિક મિથ્યાદષ્ટિ નથી થતો પરંતુ આ મિથ્યાત્વના
પહેલા વેદક સમ્યક્દષ્ટિ હતો અને તે મિથ્યાત્વ પછી પણ
વેદક સમ્યક્દષ્ટિ રહે છે.

દર્શન મોહોપશામના પ્રતિષ્ઠાપક મિથ્યાદષ્ટિ જીવ.

અધઃકરણ પરિણામના પ્રથમ સમયથી મિથ્યાત્વ તથા દર્શન મોહની સર્વપ્રકૃતિઓને દૂર કરી નાખે ત્યાં સુધી દર્શન મોહોપશામના પ્રતિષ્ઠાપક મિથ્યાદષ્ટિ છે. તેનું અહિં મરણ થતું નથી અને જ્યાં સુધી પ્રથમોપશામ સમ્યક્ત્વ રહેશે ત્યાં સુધી મરણ થશે નહિ.

આધારકદ્વિકની સત્તાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ જીવ :-

જે સમ્યક્ષ્ટિ જીવે આધારક શરીર તથા આધાર અંગોપાંગનો બાંધ કરી લીધો પછી સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થઈને મિથ્યાદષ્ટિ થઈ ગયો તે જ્યાં સુધી જાને આધારકની બદલી થાય નહિ, ત્યાં સુધી તે જીવ જાને આધારકની સત્તાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ન હતું. એવો કોઈ મિથ્યાદષ્ટિ હોતો નથી કે જેને તીર્થંકર પ્રકૃતિ તથા જાને આધારક (આધારક શરીર અને આધારક અંગોપાંગ) આ ત્રણેની સત્તા હોય અર્થાત્ જેને આ ત્રણેની મના છે તે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં આવી શકતો નથી અપ્રાણીન મિથ્યાદષ્ટિ જીવ :-

જેને દેહ વિવેકને આત્મા માનવાની બુદ્ધિ છે અથવા આત્માના અવસ્થાને અનુભવ નથી થયે તે અપ્રાણીન મિથ્યાદષ્ટિ છે. જેનું આ જીવન આ મિથ્યાત્વ કોઈને મરણ કરાવતું નથી. આ કોઈ કોઈના શબ્દ વિના જેને આ મિથ્યાત્વ છે તેને મિથ્યાત્વ નહોતું. મિથ્યાદષ્ટિ જીવ કે અકેન્દ્રિય

હર્ષ અસંતી પચ્ચેન્દ્રિય લયો મુખી તો અમદીતમિથ્યાદષ્ટિ
હોય છે. આ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ તથા અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિ બને
જાતના હોય છે.
મદીત મિથ્યાદષ્ટિ :-

જે કુચર, કુદેવ અને કુચાચને દિલકારી સમને છે
તથા તેમનો આદર પૂજા કરે છે તે મદીત મિથ્યાદષ્ટિ છે.
અંતી પચ્ચેન્દ્રિય લયો જ મદીત મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. જે
મદીત મિથ્યાદષ્ટિ છે તે નિયમથી અમદીત મિથ્યાદષ્ટિ પણ
છે. તથા અંતી પચ્ચેન્દ્રિય લયોમાં જોવા પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે
જે મદીતમિથ્યાદષ્ટિ નથી અમદીત મિથ્યાદષ્ટિ જ છે.
મદીતદષ્ટિ પણ હોય આદિ મિથ્યાદષ્ટિ છે. તથા હોય અનાદિ
મિથ્યાદષ્ટિ છે

દ્રવ્યલિંગી મિથ્યાદષ્ટિ

જેણે નિર્મલ્ય શુદ્ધિનું લિંગ ધારણ કર્યું છે. પરંતુ
બાવ મિથ્યાત્વ શુભરથાનના છે તે દ્રવ્યલિંગી મિથ્યાદષ્ટિ
કહેવાય છે આ સાદિ મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય છે અને
અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય છે. આ અમદીત મિથ્યા-
દષ્ટિ છે.

સાતિશય મિથ્યાદષ્ટિ :-

અપકરણ, અપૂર્વ કરણ તથા અનિવૃત્તિ કરણ કરવા
પાળા મિથ્યાદષ્ટિ સાતિશય મિથ્યાદષ્ટિ કહેવાય છે, આ
સમ્યક્ત્વની પળા નશ્ક અભિમુખ. (દષ્ટિવાળા) હોય છે.
તે બલ્ય મિથ્યાદષ્ટિ જ છે, અભવ્ય મિથ્યાદષ્ટિ નથી.

લબ્ધ્યોનલબ્ધિક મિથ્યાદૃષ્ટિ:-

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં ક્ષયોપશમ લબ્ધિ, વિશુદ્ધિ લબ્ધિ, દેશના લબ્ધિ, પ્રાયોગ્યલબ્ધિ તથા કરણલબ્ધિ પાંચ લબ્ધિઓ થઈ જાય છે. જેમાં કરણલબ્ધિવાળા સંકલ્પની અભિમુખ છે. તો તે સાતિશય મિથ્યા દૃષ્ટિ પરંતુ જેને ૧ અથવા ૨ અથવા ૩ અથવા ચાર લબ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ તે આગળ વધી શકે છે, અથવા આગળ શકતા નથી તથા આ ભગ્યને પ્રાપ્ત થાય છે. તેમજ જ્યારે પાણુ પ્રાપ્ત થાય છે આને લબ્ધ્યોનલબ્ધિક મિથ્યાદૃષ્ટિ કહે છે. (લબ્ધિ એટલે શકિત)

ક્ષયોપશમ લબ્ધિ, વિશુદ્ધિ લબ્ધિ દેશનાલબ્ધિ પ્રાયોગ્ય લબ્ધિ તથા કરણ લબ્ધિ આ પાંચ લબ્ધિઓ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં થાય છે. કરણતો સમ્યક્તા થયા પછી પાણુ કેટલેક કાર્યોને માટે થાય છે. પરંતુ અહિં કરણ લબ્ધિનું પ્રયોગ (દિન) મિથ્યાદૃષ્ટિના અત્યંત અપૂર્વ પરિણામોથી સમ્યક્ત્વ કેળવવાને માટે છે.

ક્ષયોપશમ લબ્ધિ :-

દાયોપશમ લઙ્ઘિઃ—

જે વખતે વિશુદ્ધિ દ્વારા એવી શક્તિ પ્રગટ થઈ જાય છે કે પૂર્વે બાધેલાં કર્મોનાં ફળ યાને રસ આપનારાં કર્મો હરેક સમયે અનંતશુભલીન થઈ જતાં એવાં એવાં થતાં જાય છે તે વખતે તે દાયોપશમની પ્રાપ્તિ થાય છે તે દાયોપશમની પ્રાપ્તિને દાયોપશમલઙ્ઘિ કહે છે. આ આશ્રમની પ્રગતિનું પહેલું પગલું છે.

વિશુદ્ધિ લઙ્ઘિઃ—

દાયોપશમલઙ્ઘિને લીધે કર્મોનાં ફળ આપનાર કર્મો અનંત શુભલીન થઈ તે કર્મોના જરી પડવાથી યાને હરીશ્વા યવાથી જીવના પરિણામે વિશુદ્ધિ થાય છે તેને વિશુદ્ધિલઙ્ઘિ કહે છે આ પરિણામથી શુભ કર્મોનો વિરોધ બંધ થાય છે અને અશુભ કર્મોનો નાશ થાય છે.

દેશના લઙ્ઘિઃ—

આશ્રમ વિગેરે દ્વારા તત્વોનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત થયો હોય તેને તથા આપેલા ઉપદેશના અર્થની ધારણા તથા વિચાર શક્તિની પ્રાપ્તિને દેશના લઙ્ઘિ કહે છે.

પ્રાયોગ્ય લઙ્ઘિઃ—

અર્થકર્મોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિનો નાશ યાને ઘાત કરીને માત્ર અન્તઃ કેડાકોટી સામસ્તી સ્થિતિ કરી દેવાને અને ઉત્કૃષ્ટ અનુભવ ફળ આપનારાં કર્મોનો નાશ કરીને અનુભવ કર્મોને ઉત્તરતા બીજા સ્થાને કરી એટલે મંદ કરી દેવાને પ્રાયોગ્ય લઙ્ઘિ કહે છે. આમાં ત્રણ બંધાપસારણ (બંધ કર્મોનું છૂટી જવું)

પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ, દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા વેદ્ય સમ્યક્ત્વથી ચમનીને જીવ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં આવી શકે છે. પરંતુ ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વથી વસ્તુ દર્શને મિથ્યાત્વમાં નથી આવી શકતા, કે રૂપકે ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ કદી પણ નષ્ટ થતું નથી.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન મોહના નિમિત્તથી થાય છે અર્થાત્તમિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ નામના મોહનીય કર્મના ઉદયથી થાય છે. તેથી જા ગુણસ્થાનમાં જીવના ભાવ પણ ઔદયિકભાવ છે.

સાદીમિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવની નિષ્કાત્વ ગુણ સ્થાનમાં એવી પણ સ્થિતિ રહે છે કે સમ્યક્મિથ્યાત્વ તથા સમ્યક્પ્રકૃતિ । ઉદયના અભાવવાળા ક્ષય તથા તેમની ચત્તાવાળી અવસ્થાદ્વય ઉપશમ તથા મિથ્યાત્વનો ઉદય હોય છે. પરંતુ આથી ને ક્ષાયોપશમિકરૂપ કદી શકતા નથી કારણ કે પહેલાં તે જા વાતો અનાદીમિથ્યાદ્રષ્ટિ તથા જલ્દાયેલા (ઉદ્ગેહિત) નિષ્કાદ્રષ્ટિની ન હોવાથી જ્યાંમાં તે વ્યાપ્ત નથી (જ્યાંને લાગુ પાડી શકે તેવી નથી) અને બીજી વાત એ છે કે નિષ્કાત્વ કર્મમાં મિથ્યાત્વનો ઉદય નિમિત્ત છે.

અનાદારક, લબ્ધપર્યાપ્તિ, નિવૃત્ત્ય પર્યાપ્ત આ ચારે પ્રકારના જીવોમાં મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન હોવાનો સંભવ છે અર્થાત્તમ તેવલી ગુણસ્થાની જીવ પર્યાપ્ત અનાદારક છે તેના મિવાયની બાકીના જ્યાં અનાદારક જીવ અપર્યાપ્ત રહેવાય છે. પરંતુ ને જીવોને પર્યાપ્ત થવાનું છે તેમને અનાદારક તથા નિવૃત્ત્ય પર્યાપ્ત અવસ્થાઓમાં પણ પર્યાપ્તનામ કર્મનો ઉદય હોય છે. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં ૧૪ જીવ સમાસ હોય છે. કારણ કે

બાહર એકેન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ એકે દ્રવ્ય જે ઇન્દ્રિય, ત્રણ ઇન્દ્રિયા ચાર ઇન્દ્રિય, અસંજ પંચેન્દ્રિય, સંજી પંચેન્દ્રિય તેમના પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બંને જાતના જીવોમાં મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનનો લંભવ છે પરંતુ એક જીવના એક જન્મમાં એકજ જાતના અપર્યાપ્ત તથા પર્યાપ્ત જે જીવ સમાપ્ત હોય છે. એક જીવની અપેક્ષાએ એકેન્દ્રિય જીવમાં અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત અવસ્થામાં ૪ અપર્યાપ્ત તથા ૪ પર્યાપ્ત, જે, ત્રણ અને ચાર ઇન્દ્રિય તથા અસંજી પંચેન્દ્રિય જીવોમાં પાંચ અપર્યાપ્ત તથા પાંચ પર્યાપ્ત હોય છે. સંજી પંચેન્દ્રિય જીવોમાં ૬ અપર્યાપ્ત અને ૬ પર્યાપ્ત હોય છે.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં દશ પ્રાણુ હોય છે એક જીવની અપેક્ષાએ એકેન્દ્રિય જીવની અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત અવસ્થા જોઈમાં ત્રણ તથા ચાર પ્રાણુ હોય છે, જે ઇન્દ્રિય જીવને ચાર તથા ૬ પ્રાણુ હોય છે, ત્રણ ઇન્દ્રિય જીવને પાંચ તથા સાત પ્રાણુ હોય છે, ચાર ઇન્દ્રિય જીવને ૬ તથા આઠ પ્રાણુ હોય છે, અસંજી પંચેન્દ્રિય જીવને સાત તથા નવ પ્રાણુ હોય છે, તથા સંજી પંચેન્દ્રિય જીવને નવ તથા દશ પ્રાણુ હોય છે.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં સંજા ચાર હોય છે. એકેન્દ્રિય જીવને તે ૬ છે તે. પચ્ચ અસંજાએતે પાર નથી, તેમને પચ્ચ અને સંજાએતે સંજાર પહેલાં હોય છે.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં ચાર ગતિ હોય છે. ચાર ગતિ તેના મિથ્યાત્વ જીવ હોય છે તેના મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં

શુભસ્થાન દર્શન

૧. પણ ચારે મતિમાં જઈ ચકે છે. એક જન્મમાં એક મતિ હોય છે.

મિથ્યાત્વ શુભસ્થાનમાં પાંચ પ્રકારની ભતિ છે. એકેન્દ્રિય ઇન્દ્રિય, ત્રણ ઇન્દ્રિય, ચાર ઇન્દ્રિય તથા પચેન્દ્રિય પણ પછી વિગ્રહ મતિ સુધીમાં પણ આ ભતિ રહે એક જીવને એક જન્મમાં એક ભતિ રહે છે.

મિથ્યાત્વ શુભસ્થાનમાં ૭ કાય જીવ છે

૧. પૃથ્વી કાયિક ૨. જલ કાયિક ૩. અગ્નિકાયિક ૪. વાયુ કાયિક ૫. વનસ્પતિકાયિક તથા ૬. ત્રસકાયિક મિથ્યાત્વમાં મગ્ન કરીને પણ ૭ કાય જીવ પેદી કોઈપણ કાયમાં પણ જીવ જન્મન થઈ શકે છે. એક જન્મમાં એક જીવને એક કાય હોય છે.

મિથ્યાત્વ શુભસ્થાનમાં ૧૩ યોગ હોય છે. આમાં આહારક યોગ તથા આહારકમિથ્યાકાયયોગ હોતા નથી, આ છઠ્ઠા શુભસ્થાનમાં જ હોઈ શકે છે. એક જીવને તેની યોગ્યતા પ્રમાણે અગીયાર યોગ હોય છે. કારણ કે વૈકલ્પિક કાયયોગ તથા વૈકલ્પિક મિથ્યાકાયયોગ હોય તો ઔદારિકવાળા બે યોગ હોતા નથી તથા ઔદારિક બે યોગ હોય તો વૈકલ્પિકવાળા બે યોગ હોતા નથી. અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં ત્રણ યોગ હોય છે. પરંતું એક જીવને બે અથવા એક યોગ હોય છે. પર્યાપ્ત અવસ્થામાં જીવને દસ યોગ હોય છે. પરંતું એક જીવને નવ યોગની યોગ્યતા છે કારણ કે દેવ તથા

હોય છે સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ ઝોની આ આઠેય ધ્યાનની યે
છે મિથ્યાત્વ-૫, અવિરતિ-૧૨ કપાય-૨૫ અને ચોગ-
મળી ૫૫ મિથ્યાદષ્ટિ જીવોમાં હોય છે.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં આશ્રવ :—

એક જીવમાં ઝોછામાં ઝોછા દશ અને વધારેમાં
આશ્રવ હોય છે. તેની વચ્ચેનાં ૧૧-૧૨-૧૩-૧૪-૧૫-
૧૬-૧૭ પ્રકારના પણ આશ્રવ એક જીવને હોય છે.

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનમાં ઔદયિક, ક્ષાયોપશમિક તથા
જામિક ભાવોના સવિસ્તર ભેદોની અપેક્ષાએ ૩૨ ભાવ
છે પરંતુ એક જીવની અપેક્ષાએ પર્યાપ્તમાં ૨૧ થી ૨૭ છે
તથા અપર્યાપ્તને ૨૦ થી ૨૭ સુધી ભાવો પેદા થાય
મિથ્યાદષ્ટિ જીવોનું શરીર ઘનાં ગુણના અસંખ્યાતમા ભાગ
માંથી એક દળર યોગના સુધીની અવગાહનાવાળું હોય
મિથ્યાદષ્ટિ જીવ અનંતાનંત છે. અક્ષય અનંત છે. મન
ગતિના મિથ્યાદષ્ટિ જીવો સંખ્યાત છે. તેનાથી અસંખ્યાત
ગણનારની મિથ્યાદષ્ટિ છે, તેનાથી અસંખ્યાત ગણના મિથ્યાત્વ
દેવ છે. અને તેનાથી અનંત ગણના તિર્યંચ મિથ્યાદષ્ટિ જીવો

મિથ્યાદષ્ટિ જીવો અમર જોડમાં રહે છે. કારણ કે
મિથ્યાદષ્ટિ જીવોથી બરડો છે. લોકોનો એવો કોઈ પ્ર
ત્યે કે જ્યાં અનંત મિથ્યાદષ્ટિ રહેતા ન હોય, પ
વિદ્યુત ક-વાવાળા મિથ્યાદષ્ટિ જીવ સર્વ લોકમાં નથી કારણ
કેવળ પ્રકૃત જીવો જ નિરાશ કરે છે. જે કે કંઈક ને
વળ નાદી-૧૬-૧૭માં રહે છે તેમ જીવોમાં પણ અનંત

શુશ્રુષ્ઠાન દર્શન

વિદાર કરે છે તે બધા પણ વિદાર કરતા નથી વળી
વેા પણ થોડા વખત માટે વિદાર કરે છે વધારે વખત
સ રથાનોમાં રહે છે મિથ્યાદષ્ટિ દેવ પણ વિક્રિયાથી
ાગમન કરે તો ત્રણ નાઠીમાં ૮/૧૪ રાજ્ય શ્રેયમાં
૨ કરે છે.

મિથ્યાદષ્ટિ જીવ અઠા કાલ રહે ॥ પરંતુ નાના પ્રકારના
॥ અપેક્ષાએ તેમનું મિથ્યાત્વ જોણામાં જોણું અંતર્મુ-
તલ રહે છે વધારેમાં વધારે અર્ધ પુદ્ગલ પરિવર્તન કાલમાં
અંતર્મુદ્ભૂત જોણા કાલ સુધી હોય છે. આ ૧૪ અંતર્મુ-
પણ એક અંતર્મુદ્ભૂતમાં ઝાંઝાત છે. કોઈજીવ ત્રીજા
તે થોડા અથવા પાંચમા અથવા છઠ્ઠા શુશ્રુષ્ઠાનથી
ત્વમાંથી આવે તો ત્યાં જઘન્ય (જોણામાં જોણા વખત)
મુદ્ભૂત રહી તે ફરીથી ત્રીજા અથવા થોડા અથવા પાંચમાં
તે સાતમા શુશ્રુ રથાનમાં આવેા જાય તો વચલા વખતમાં
પાત્ર આખું હજુ તે બધું જઘન્ય અંતર્મુદ્ભૂત સુધી રહ્યું
૧ શુશ્રુ રથાનથી પાછો પડીને મિથ્યાત્વમાં આવે અને ફરી
૧ અથવા થોડા વિગેરે શુશ્રુરથાનમાં જાય તો તેમાં જીવને
જઘન્ય અંતર્મુદ્ભૂતમાં વધારે વખત લાગે છે કારણ કે અધિક
વ્રથાળા પરિણામથી મિથ્યાત્વમાં આવેા હતો અનાદિ
દાદિ કોઈ જીવ અર્ધ પુદ્ગલ પરિવર્તન કાલ બાકી
તે પ્રથમાપરામ સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કર્યું હોય અને અંત-
રૂત રહીને સમ્યક્ત્વથી જાગૃત થઈને મિથ્યાત્વમાં આવી ગયો
જીવને મિથ્યાત્વનો ઉત્કુષ્ટ કાલ લાગે છે. તે મિથ્યાત્વમાં
ભગ્ના જ કરે છે.

અંતમાં જ્યારે ૧૩ અંતર્મુદ્ભૂત બાકી રહ્યા તેમાં
પ્રકાવ ચાદિત્રગી સાધના કરીને સિદ્ધ થઈ ગયો તો એક અંત-

ગુણુસ્થાન દર્પણ

મુહૂર્ત તે સૌથી પહેલાં સમ્યક્ત્વમાં લાગ્યું હતું તેની પાંચ મિથ્યાત્વ પ્રાપ્ત થયું અને આ ૧૩ અંતર્મુહૂર્ત અદ્વિપુદ્ગલ પરિવર્તન કાલમાં ૧૪ અંતર્મુહૂર્ત ઓછા એ મિથ્યાત્વ ઉત્કુષ્ટ કાલ છે. (અહર્ષ પુદ્ગલ પરિવર્તન યા પરિવર્તન કે સંસારમાં પાંચ રીતે જીવતું જ્રમણ થાય છે. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ ભવ તથા ભાવ જેટલો વખત એક દ્રવ્ય અર્થાત પુદ્ગલક્ષણ જ્રમણમાં લાગે છે તેનો અર્થો વખત)

અપૂર્વ પુરુષાર્થના તે ૧૨ અંતર્મુહૂર્ત આ પ્રમાણે છે:-તેટલે એટલે ૧૨ અંતર્મુહૂર્ત જેટલો વખત નીચે જણાવેલા દરેકમ પુરુષાર્થ કરતાં લાગે છે

૧. પ્રથમો પશમ સમ્યક્ત્વમાં ૨. વેદક સમ્યક્ત્વ ૩. અનંતા તુલ્યધીના વિસંયોજન યાને છોડવામાં ૪. દર્શન મોહ ક્ષયમાં ૫. અપ્રમત સંયતમાં ૬. પ્રમત અપ્રમતમાં ૭. વાર આવગત આગમત પ્રત્યાગમનમાં ૮. સાતિશય અપ્રમતમાં ૯. અપૂર્વ કરણ ક્ષયમાં ૧૦. અનિવૃત્તિ કરણ ક્ષયમાં ૧૧. મુક્તિ આમ્પરાય ક્ષયમાં ૧૨. ક્ષીણ ક્રયમાં ૧૩. સંયો કેવલીમાં ૧૪. અયોજ કેવલીમાં તેના પછી જીવ સિદ્ધ ૧૫. જગે (એકમુહૂર્ત ૪૮ મિનિટ અથવા એકલીનું લાય છે. આ મુહૂર્ત એટલે આ વખતની અંદરનો સમય)

(મિથ્યા દર્પિત જીવ જે મિથ્યાત્વમ ગુણુસ્થાન ઓળી દર્પે અહરે મિથ્યાત્વમાં આવી ને એ વચગાળા જ વખતના અંતર અંદર અંતર મુહૂર્ત છે એક એવો મિથ્યા દર્પિત જીવ જે જે જે પદ્ધતિ, યોજ, યોજ, પાપમાં, ભાવમાં, તથા કલ્પમાં વચગાળા અવગત કરતા કરતા તે મિથ્યાદર્પિત કલ્પો તે કલ્પ કલ્પને જ ને કલ્પને અવગત અંતર મુહૂર્ત સમ્યક્ત્વમાં રહી

શુભસ્થાન દર્શણ

સ્થાત્વમાં આવી જાય છે તો આ જથ્થા (જોખમાં જોખ)
તર છે ને જીવ સંયમમાં તથા સમ્યક્ત્વમાં પલ્લે પલ્લે
અત રહીને મિથ્યાદ્રષ્ટિ ન થયો અને જહું પહોંચી જ
મેથ્યાત્વમાં છે તે ને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરશે તો તે ઉપર
જણાવેલ મિથ્યા દ્રષ્ટિ કરતાં અધિક જથ્થા કાળમાં રહેશે.

મિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવ ને મિથ્યાત્વ શુભસ્થાનને ઠોડી કે
અને અધિક સમય બીજા શુભસ્થાનોમાં રહીને મિથ્યાત્વમાં
જાવે તો આ ઉત્ક્રાંત (વધુમાં વધુ) અંતર તર સાગરમાં એક
અંતમુંદુત જોખ અંતર હોય છે કેઈ મિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવ વેદક
સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરે ત્યાં ૬૬ સાગરમાં એક અંતમુંદુત
કાલ જોખા સુધી રહે પછી ફરી અંતમુંદુત ત્રીજા શુભસ્થાન
માં રહે ફરી વેદક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે અહિં ૬૬ સાગરમાં
એક અંતમુંદુત જોખા વખત સુધી રહે પછી મિથ્યાત્વ
શુભસ્થાનમાં આવી જાય તો આ અંતર ૧૩૨ સાગરમાં એક
અંતમુંદુત જોખ હોય છે અહિંયાં વિશેષ ધ્યાન
આપવાની વાત તો એ છે કે કેઈ જીવ પૂરા ૬૬ સાગર
વેદક સમ્યક્ત્વમાં રહી જાય તો પછી ક્ષાપિત સમ્યક્ત્વ જ
પ્રાપ્ત થશે આ કારણથી વેદક સમ્યક્ત્વમાં એક અંતમુંદુત
જોખ બતાવ્યું છે.

એક જીવની અપેક્ષાએ ગતિ ઇન્દ્રિય વિગેરેની અપેક્ષાથી
। મિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવોમાં કેટલાય પ્રકારની બંધ પ્રકૃતિઓ
જાય છે આ પ્રમાણે ઉદય અને સત્ય (બંધિલા પુદ્ગલકર્મીનું
અં રૂપેજની રહેલું) પ્રકૃતિઓ હોય છે તો પણ સામાન્ય રીતે
મિથ્યાદ્રષ્ટિ ૧૧૭ પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે આમાં તીર્થ કર
પ્રકૃતિ, નામ કર્મ, આકારક નામકર્મ, આકારક અંજોપાંગ નામ

ગુણસ્થાન દર્શણ

કર્મને બંધી થતો નથી બધી ગળીને બંધ યોગ્ય પ્રકૃતિ યો ૧
માનવામાં આવી છે. કારણકે સમ્યમિથ્યાત્વ તથા સમ્યક્ પ્રકૃતિ
માં તો બંધ થતો નથી તથા શરીર બંધન સંધાતની ૧
પ્રકૃતિઓનો પમાં સમાવેશ કરી લીધો છે અને સ્પર્શ ૮૨૪
ગંધર વર્ણુપ આ ૨૦ પ્રકૃતિઓમાં ૪ મૂલ સમૂહમાં લઈ લીધો
આ પ્રમાણે બધી મળી ૧૪૨ પ્રકૃતિઓમાંથી $૨+૧૦+૧૬=૨૮$
પ્રકૃતિ બાહ કરતાં ૧૨૦ થાય છે.

સામાન્ય રીતે જોઈએ તો મિથ્યાદષ્ટિ જીવમાં ૧૧૭ પ્રકૃતિ
ઓનો ઉદય છે તીર્થંકર નામ કર્મ આદારક શરીર નામ કર્મ
આદારક અંગોપાંગ નામ કર્મ સમ્યકમિથ્યાત્વ પ્રકૃતિ તથા
સમ્યક પ્રકૃતિ આ પાંચ પ્રકૃતિઓ માં ઉદય નથી ઉદય યોગ્ય
બધી પ્રકૃતિ યો ૧૨૨ છે બંધ યોગ્ય પ્રકૃતિઓમાં સમ્ય
મિથ્યાત્વ સમ્યક પ્રકૃતિને ઉમેરવાથી ઉદય યોગ્ય ૧૨૨ પ્રકૃતિ
ઓ થાય છે મિથ્યાદષ્ટિ જીવમાં ૧૪૮ પ્રકૃતિઓનું સત્ત્વ હોઈ
શકે છે મિથ્યાદષ્ટિ અસદ્દષ્ટિ વ્યદાર દષ્ટિ અભૂતાથાદષ્ટિ
અયથાર્થ દષ્ટિ અસન્માર્થ દષ્ટિ પર્યાય દષ્ટિ, પરસમય,
પર્યાયમૂઢ, પર્યાયગુહિ, વિનય દષ્ટિ, વ્યસ્તક દષ્ટિ. મિથ્યા
દષ્ટિ, મોહિ, મુઘ્ધ મુઢ વિગેરે બધાનો યોગજ અર્થ છે.

જીવોને સંસાર કલેશનું મૂળ કારણ મિથ્યાત્વ છે અને તેના
નુસારી કલેશ નવા કર્મને મોહનો ઉપશમ તેમજ કલેશોપશમનું
નિમિત્ત પામવાથી તેને નાશ થાય છે જેમને મિથ્યાત્વનો
અવરોધ છે અને તેને કેટલે સમ્યકત્વ (સમ્યકદર્શનની અનુભૂતિ) છે
તેના અવરોધ કેટલે સમ્યકત્વ છે કર્મને મોહનો ઉપશમ
તેના ઉપશમનું નિમિત્ત આપ્યું બાવના છે આપ્યું બાવ
તેના ઉપશમ કેટલે વિજ્ઞાન છે, કેટલે વિજ્ઞાનનું કારણ તત્ત્વ

ગુણસ્થાન દર્પણ

જ્યાસ છે અને તત્ત્વ અજ્ઞાસનું નિમિત્ત જ્ઞાનાચરણમાં શિષ્ય દાયોપશમ છે તે વિશિષ્ટ દાયોપશમ તે પ્રાપ્ત છે જ્યો દ્વે તત્ત્વ અજ્ઞાસ કરીને તેને અલેદ સ્વભાવમાં ઈ જઈને પોતે પોતાને નિર્વિકલ્પ બનાવીને મિથ્યાત્વ સ્થિત ઈ જુઓ આ પ્રમાણે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીને કેવે સાસાદન સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાનના વિષયને કહીએ છીએ.

૨, સાસાદન સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાન

જે ઉપશમ અમ્યકલ્પિત જીવના સમ્યક્ત્વનો વિનાશ થઈ મયો અને મિથ્યાત્વકર્મના ઉદયથી તેને મિથ્યાત્વ પ્રાપ્ત ન થયું આ વચનમાળાના પરિણામોને સાસાદન સમ્યક્ત્વ કહેવામાં આવે છે.

સાસાદન નામ સમ્યક્ત્વના વિનાશ (વિરોધના) નું છે. જે સાસાદન સ્થિત અર્થાત્ સમ્યક્ત્વની વિરોધના (વિનાશ) સહિત છે તેને સાસાદન સમ્યક્કલ્પિત કહે છે. આ જીવના આ પરીણામને સાસાદના સમ્યક્ત્વ કહે છે પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વના વખતમાં વધારેમાં વધારે છે આવહી અને ઓછામાં ઓછા જઘન્ય એક સમય બાકી રહે ત્યારે) કેઇ એક અનંતાત્ત્વ બંધી કપાયના ઉદયથી જે બાવોનું સ્થાન પ્રાપ્ત થાય તે અહીં સમ્યક્ત્વ છૂટી જાય છે પરંતુ મિથ્યાત્વ નથી. તરતજ આવવાનું મે આસ્થિતિને સાસાદન સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાન કહેવામાં આવે છે (જેન સિદ્ધાંત પ્રવેશીકા નં. ૫૬૬)

આય અચાસ્થિતિ ઇતિ સાસાદનમ્! જે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વના લાભ (આય) નો નાશ કરી દે તે સાસાદનનો અર્થ છે આ સાસાદન સહીત જે રહે તેને સાસાદન કહે છે.

આનું બીજું નામ સાસન પણ છે. સાસન એ સમ્યક્ત્વનો (વીરાધના) નાશ તેની સાથે જો રહે તેને સાસ કહે છે આનું બીજું નામ સાસ્વાદન પણ હોઈ શકે છે. સમ્યક્ત્વરૂપી રસના આસ્વાદન (અનુભુતી) સહીત રહે તે સાસ્વાદન સ+ આસ્વાદન = સાસ્વાદન થાય છે પરંતુ સમ્યક્ત્વરૂપી રસને ભોગવવાળા પુરૂષની ઉદ્દીનાસ્વાદને આખરે ભગડેલો સ્વાદ છે આની પછી નિયમથી મિથ્યા ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે.

આ ગુણસ્થાન વાળો જીવ અસદ્દૃષ્ટી (ખરાબ દૃષ્ટી) વાળો છે કારણ કે તેને અનંતાનું બંધી કપાયથી ઉદ્ભવેલા વિપરી અભિપ્રાય છે.

જેમકે ઠાઈ પર્વતના શીખર ઉપરથી પડી જાય એ જ્યાંચુધી જમીન ઉપર નીચે ન પડે તેના વચગાળાની સ્થિતિ જેવી આ સ્થિતિ છે તે પ્રમાણે સમ્યક્ત્વથી પડી જાય એ મિથ્યાન્વમાં ન આવી જાય તેના વચગાળાના પરીણામ ગુણસ્થાનમાં છે.

આ ગુણસ્થાનમાં આરેય ગતિના જીવ હોય છે સાસનમાં મરીને નરકગતિમાં કલ્પન નથી થતા જીવ નરકગતિમાં જન્મીને ગુણસ્થાનને કલ્પન કરી લે છે અર્થાત સમ્યક્ત્વ મરીને નરકની જીવ પણ સાસનને પ્રાપ્ત કરે છે.

સાસન ગુણસ્થાન વર્તી જીવને નીચેંકર પ્રકૃતિ તો નથી રહે તેની નીચે આસ્વાદન આગામી આગામી કોઈ નાશ દેવે નથી આપેલો આ પેલી કોઈનું પણ મના રે.

શુભસ્થાન દર્શણ

તે હવે સાસાદન શુભસ્થાનમાં નથી જતો. સાસાદન સમય પછી હવે વિશેષ નિયમ લખવા માટે વિસ્તાર સહીત સાસાદન અંગદિગ્ધોના પ્રકાર લેવામાં લીધે.

પ્રથમોપશમ મ્યુત સાસાદન :- જે હવે પ્રથમોપશમ મ્યુત (જાહેર) થઈને આ શુભ સ્થાન માં આવ્યો છે. તે હવે પ્રથમોપશમ મ્યુત સાસાદન અંગદિગ્ધ છે

દ્વિતીયોપશમ મ્યુત સાસાદન મૃત સાસાદન :- જે હવે દ્વિતીયોપશમથી અગાઉ સાસાદન શુભ સ્થાનમાં આવી ગયો. મરણ કરે તો દ્વિતીયોપશમ મ્યુત સાસાદન મૃત સાસાદન છે. હવે દેવગતિમાં દત્તપન્ન થાય છે આ સાસન હવે અપર્યાપ્ત થાય છે અને અપર્યાપ્ત દશામાં જ મિથ્યા દષ્ટિ થઈ જાય છે.

પ્રથમોપશમ મ્યુત સાસાદન મૃત સાસાદન :- જે હવે પ્રથમોપશમથી અગાઉ સાસાદન શુભ સ્થાનમાં આવી ગયો ત્યાં મરણ કરે તો તે પ્રથમોપશમ મ્યુત સાસાદન મૃત સાસાદન છે આ હવે પણ મરીને તિથિય, મનુષ્ય અથવા દેવ આ ગતિઓમાંથી કોઈપણ એક ગતિમાં જાય છે.

વેશક ગતિ સમાપ્ત સાસાદન :- સાસન શુભ સ્થાનના ૮-૧ સમય બાકી રહેતાં હવેમર્યો તો તેનું તે શુભસ્થાન જન્મ સ્થાન ઉપર પહોંચતા સુધીમાં પુર્ણ થઈ શકે છે. આવે હવે નિશ્ચય ગતિ સમાપ્ત સાસાદન છે.

નિર્વૃત્ત્ય પર્યાપ્ત સમાપ્ત સાસાદન :- જે હવે જન્મસ્થાન ઉપર પહોંચી ને પણ સાસાદન રહે છે તે હવે તેની શરીર પર્યાપ્ત પુરી થતા પહેલાં જ તેનું ચોતાનું સાસાદન શુભસ્થાન પૂરું કરી દે છે અર્થાત્ મિથ્યાત્વ શુભસ્થાન નથી થઈ જાય છે.

ગુણસ્થાન દર્શણ

ક્રમવાર જાને ઉપયોગ હોય છે.

સાસનમાં ધ્યાન આર્તધ્યાન ૪, રૌદ્રધ્યાન ૪, આગ ૨ હોય છે. એક જીવને એક સમયમાં એકજ ધ્યાન હોય છે.

સાસાદનમાં આશ્રવ ૫૦ હોય છે તેમાં પાંચ મિથ્યાતા તથા આદારક કાયયોગ તથા આદારક મિથ્યાકાયયોગ તથા હોતા પર્યાત્પમાં ૪૭ આશ્રવ છે અને અપર્યાત્પમાં ૪૦ આશ્રવ છે. પરંતુ એક જીવની અપેક્ષાએ પર્યાત્પમાં ૧૦ થી ૧૫ સુધી અને અપર્યાત્પમાં પણ ૧૦ થી ૧૭ સુધી હોય છે.

સાસાદન ગુણસ્થાનમાં લાવ ઉર હોય છે અને પર્યાત્પ સાસાદનમાં પણ ઉર છે અને અપર્યાત્પમાં પણ ઉર છે પરંતુ એક જીવની અપેક્ષાથી સાસાદન પર્યાત્પમાં ૨૧ થી ૨૭ સુધી હોઈ શકે છે અને અપર્યાત્પમાં ૨૦ થી ૨૭ સુધી હોઈ શકે છે.

સાસાદન મમ્યદ્વિતિ જીવેનું શરીર પ્રમાણુ ધનાંગુલ (ગિરનું આળીયું લગભગ) ના અસાંખ્યાતમા લાગથી માંત્રી એક દ્વિતર યોજન સુધીનું હોઈ શકે છે.

સાસન મમ્યદ્વિતિએની સાંખ્યા વધુમાંવધુ પદ્યના અસાંખ્યાતમા પ્રમાણમાં છે, અને એક માંજોડા એક પદ્ય નો છે અને કોઈ એવું પણ જાણે છે કે એક પદ્ય જીવ નાસદન મમ્યદ્વિતિમાં જોવા નથી.

સાસન મમ્યદ્વિતિએની સાંખ્યા વધુમાંવધુ પદ્યના અસાંખ્યાતમા પ્રમાણમાં છે, અને એક માંજોડા એક પદ્ય નો છે અને કોઈ એવું પણ જાણે છે કે એક પદ્ય જીવ નાસદન મમ્યદ્વિતિમાં જોવા નથી.

તે જીવ જશે તથા જો સમ્યક્ત્વમાં આયુષ્યનો બંધ થઈ ગયો હોય તો અવિરત સમ્યક્ત્વમાં જશે અને ત્યાં મરણ કરશે અર્થાત્તેનવીન આયુષ્યનો ઉદય પામશે.

આ ગુણસ્થાનમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિની સત્તાવાળો જીવ હોતો નથી અર્થાત તીર્થંકર પ્રકૃતિની સત્તાવાળો જીવ ત્રીજા ગુણસ્થાનમાં આવતો નથી તીર્થંકર પ્રકૃતિની સત્તાવાળો જીવ કંઠી સમ્યક્ત્વ રહિત હોતો નથી કેવળ એ વિવશતા હોય છે કે સમ્યક્ત્વ પહેલાં નરકાયુષ્યનો જો બંધ કરી લીધો હોય, ફરી પાછો સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરી લે અને તીર્થંકર પ્રકૃતિનો પણ બંધ કરી દે તો તે જીવ મરણ સમયે સમ્યક્ત્વથી અલગી જાય છે તે કાલમાં ફક્ત બ્રહ્મ અંતમુદતંતુ છેદે પડે છે આવે. જીવ સમ્યગ્મિશ્રયાત્વ ગુણસ્થાનમાં તથા સારાદન ગુણસ્થાનમાં દોષ પણ રીતે જતો નથી આ જીવને શાયિક સમ્યક્ત્વ હોતું નથી અન્ય સમ્યક્ત્વ હોય છે.

આ ગુણુસ્થાનમાં સંજી પચેન્દ્રિય પ્રત્યાપ્તિ જીવને ૬ પચેન્દ્રિય
એવા, ૧૦ પ્રકાર, ૪, સંજી, ૪, ગતિ, ૫ પચેન્દ્રિયગતિ, ત્રસકાય,
૧૦ પાન, ૩, વેદ અને ૧૧ કપાય છે. ૫ છે સમ્યગ્નિમયા ગુણુસ્થા-
નમાં પ્રકાર નિશ્ચયન છે. ૫ છે. સમ્યગ્નિમયા દ્વિવિદના પરિણામ
સમ્યક્ નિમિત્ત મિત્તિ નિશ્ચય છે. ૫ છે આથી તેના સાતને
પ્રકાર નિશ્ચયન સમ્યક્નું જોયું.

[illegible]

નાના પ્રકારના જીવની અપેક્ષાથી છે આ ગુણસ્થાનમાં જ સમુદની અપેક્ષાથી ૧૦૦ પ્રકૃતિઓનો ઉદય છે. મિથ્યાત્વમ ઉદયત્વ્યુચ્છિન્ન પાંચ પ્રકૃતિઓ સામાન્ય ગુણસ્થાનમાં વ્યુચ્છિન્ન અનંતાનુબંધી ૪, એકેન્દ્રિય, સ્થાવર, બે ઇન્દ્રિય, ચારેન્દ્રિય આ ૬, સમ્યક્ પ્રકૃતિ, તીર્થંકર પ્રકૃતિ એ પ્રકારના આધાર ચાર આનુપુર્વી આ પ્રમાણે ૨૨ પ્રકૃતિઓનો ઉદય આ ગુણસ્થાનમાં હોતો નથી.

મિશ્રગુણસ્થાનમાં જુદા જુદા પ્રકારના જીવોના સમુદની અપેક્ષાથી ૧૪૭ પ્રકૃતિઓનું સત્ત્વ છે આમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિનું સત્ત્વનથી એક જીવની અપેક્ષાએ નાની પ્રકારના જીવો દોવાથ સત્ત્વના બંધના તથા ઉદયના પાણ કેટલાક જુદા જુદા પ્રકાર છે સમ્યગ્મિથ્યાત્વ, મિશ્રસમ્યક્ત્વ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ ઉભયદષ્ટિ તથા મિશ્રદષ્ટિ આ ગાથા શબ્દોનો એક અર્થ છે આ પ્રકારે સમ્યગ્મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીને હવે અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીએ છીએ

૪. અવિરત સમ્યક્ત્વ

જ્યાં સમ્યક્દર્શન નો પ્રગટ થઈ ગયું છે પરંતુ એક દેશ (અણુમત) અથવા સર્વદેશ (મદામત) કે કપિપાત્ર પ્રકારનું કાન વાનેનાંયમ ન થયેા હોય તેને અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાન કહે છે અને અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણસ્થાન વર્તી જીવને અગિત સમ્યક્દષ્ટિ કહે છે આ ગુણસ્થાનનો વિશેષ વલ્લુકારી મને કહેવો કંઈક અવિરત સમ્યક્દષ્ટિઓના પ્રકાર કરીએ છીએ

૧. આદર અથવા પદામ સમ્યક્દષ્ટિ

આદર દિને નિશ્ચયદિ જીવ મિથ્યાત્વ તથા અનંતાનુબંધી પ્રકૃતિના સત્ત્વ, સત્ત્વ, સત્ત્વ, સત્ત્વ, સત્ત્વ, પ્રમાણેની પાંચ

કારની પ્રકૃતિઓના ઉપશમથી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન કરે ત્યારે તે જીવ આઘ પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ષ્ટિ કહેવાય તે મા વખતે આત્મતત્ત્વ પ્રાતલીરૂપ શ્રધ્ધા પ્રગટ થઈ જાય અને સમ્યક્ત્વગુણ જન્મી ઉઠે તેનો વખત અંતમુદૂરથી વધું નથી તેન શબ્દાણી (પાન-૫૫૪) અને પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વ કહે છે.

૨. પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વવાગત વેદક સમ્યક્ષ્ટિ

પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વના પરિણામે પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વના પ્રથમ સ્થાયમાં જ મિથ્યાત્વના ત્રણ ભાગ થાય છે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સમ્યગ્મિથ્યાત્વ, ૩ સમ્યક્પ્રકૃતિ (દર્શન મોહકીય કાર્યની આગળ પ્રકૃતિઓ છે સમ્યક્ પ્રકૃતિ ને કર્મના અધી સમ્યક્ત્વ પર્વાયનાં મુળનો ઘાત તો ન થાય પરંતુ આ પ્રકૃતિથી થઈ, મહાદિક ટોપ ઉપજે નિર્મલ-સમ્યક્ત્વ ન રહે તે સમ્યક્ પ્રકૃતિ કહે છે)

તો પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વના પછી જો સમ્યક્ પ્રકૃતિનો ઉદય જાણી જાય અને બાકીની છ પ્રકૃતિઓ (મિથ્યાત્વસમ્યગ્મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુંબંધો કપાયની ૪ મળી છ પ્રકૃતિઓ) નો ઉદયાભાવીશય ફળ આપ્યા વિના આત્માથી કર્મનો સત્રંધ-હુડી તથા તથા સદયાસ્થારૂપ થાને વર્તમાનકાળને છોડીને ભવિષ્યમાં ઉદયમાં આવવા ચેત્ત્ર કર્મેને સપામાંવાને કાળમાં રાખવારૂપ ઉપશમ રહે જાવા પ્રકારથી સ્થિતિના નિમિત્તાથી સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તે જીવને પ્રથમેાપશમ સમ્યક્ત્વાગત વેદક સમ્યક્ષ્ટિ કહેછે. અર્થે સમ્યક્ત્વ પ્રકૃતિનુ ફળ વેદનામાં ભોગવવામાં આવેછે તેથી તેને વેદક કહે છે.

હુટી જાય તથા સદયસ્થાઈપ યાને વર્તમાન કાળને છોડીને ભવિ-
ષ્યમાં ઉદયમાં આવવા યોગ્ય કુર્મીને સત્તામાં યાને કાળમાં
રાખવાઈપ ઉપશમ રહે આવા પ્રકારની સ્થિતિના નિમિત્તથી
સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તે જીવને પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વાગત
વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે અહિં સમ્યક્ત્વ પ્રકૃતિનું રૂપ વેદવામાં
લોગવવામાં આવે છે તેથી તેને વેદક કહે છે.

૩ મિથ્યાત્વગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

મોહનીયકર્મની ૨૮ પ્રકૃતિની દર્શન મોહનીયની ત્રણપ્રકૃતિ
તથા આશ્રિત મોહનીયની ૧૬ ક્ષાય અને ૬ નોકષાયની મળી ૨
પ્રકૃતિ બને મળી ૨૮ પ્રકૃતિ સત્તાવાળા મિથ્યાગ્દષ્ટિની સમ્યક્
પ્રકૃતિને ઉદય અને બાકીની પ્રકૃતિઓને ઉદયાભાવીક્ષય તથા
ઉપશમ રહે તેવી સ્થિતિના નિમિત્તથી ઉત્પન્ન થએલા સમ્ય-
ક્ત્વવાળા જીવને મિથ્યાત્વગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે.

૪ સમ્યગ્મિથ્યાત્વગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

સમ્યગ્મિથ્યાત્વગત ગુણસ્થાનની પછી ઉપર કહેલી સ્થિતિના
નિમિત્તથી ઉત્પન્ન થએલા સમ્યક્ત્વવાળા જીવને સમ્યગ્મિથ્યા-
ત્વગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે.

૫, ત્રિવીયોપશમ આગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ :-

ઉપશમશ્રદ્ધીથી જાહેરા ત્રિવીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિને શાય
મુદુકાનની સત્તાના મુદુકાન મુદુકાનમાં જે નવે સમ્યક્ પ્રકૃતિ
ને ઉદય આવી આવે, તેને ત્રિવીયોપશમગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ
કહે છે. (નવે સમ્યક્ પ્રકૃતિ દરેક ને ઉદય થી જેનું મિથ્યામાં
સમ્યક્ત્વ આવે તેને વેદક સમ્યક્ત્વ કહે છે.)

૬. કૃત કૃત્યવેદક સમ્યગ્દષ્ટિ-

વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સાત પ્રકૃતિઓના ક્ષય નો પ્રારંભ કરે છે ત્યારે અનંતાનુબંધી કષાયને ત્યજી દઇ તેને ક્ષય કરી ને તથા મિથ્યાત્વ તથા અવગિમિથ્યાત્વ નો ક્ષય કરી ને સમ્યક પ્રકૃતિના ઠંઠના અંતિમ છેડાને નાશ કરી નાખે છે ત્યારથી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થતા મુખીની શરૂના પહેલા વખત મુખી તે જીવ કૃત્ય વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ કહેવાય છે

૭. ૨૮ સતપ્રકૃતિક મિથ્યાત્વગત પ્રથમોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ

મોઢ પ્રકૃતિઓ ૨૮ ની સતાવાળા સાદિ મિથ્યાદષ્ટિને પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તો તે ૨૮ સતપ્રકૃતિક મિથ્યાત્વગત પ્રથમોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ છે (અર્થાત્ કશંન મિદિર્ન યની સાત પ્રકૃતિઓ-મિથ્યાત્વ સમ્યગ્મિથ્યાત્વ અને સમ્યક પ્રકૃતિ તથા અનંતાનુબંધી ૪ કષાયો મળી સાત પ્રકૃતિઓને ઉપશમ થાય છે)

૮. ઉદ્દેશિતસમ્યક્ત્વમિથ્યાત્વગત પ્રથમોપશમસમ્યગ્દષ્ટિ

૨૮ પ્રકૃતિની સતાવાળો મિથ્યાદષ્ટિ જીવ ન્યારે સમ્યકપ્રકૃતિને બહી નાખી હેય છે ત્યજી દીધી હેય છે ત્યારે તેનામાં ૨૭ પ્રકૃતિઓની સતા રહે છે તે વખતે જોને પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તેને ઉદ્દેશિત સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વગત પ્રથમોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે.

૯. ઉદ્દેશિતે પ્રય મિથ્યાત્વગત પ્રથમોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ
જે હવે સમ્યકપ્રકૃતિ તથા સમ્યકમિથ્યાત્વની ઉદ્દે

છે યાને બદલી નાખ્યા છે તે પ્રકૃતિઓથી મુક્ત થયા છે તેની ગોહનીય કર્મની ૨૬ પ્રકૃતિઓની સત્તા થઈ ગઈ તેને પાંચ પ્રકૃતિઓના (મિથ્યાત્વ તથા અનંતાનુભંધી કપાયની જમણી પાંચ) ઉપશમથી ઉપશમ સમ્યક્ત ઉત્પન્ન થાય તો તેને ઉન્દ્રોક્તિ સમ્યગ્મિથ્યાત્વાગત પ્રથમોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે કેાઈપણ કર્મના મજાતીય એક ભેદનો બીજા ભેદરૂપ થઈ જવાને સંક્રમણ કહે છે જે પ્રકૃતિઓનો બંધ કર્યો હતો તેને અન્ય પ્રકૃતિઓમાં પ્રાપ્તકરી ફેરવી નાખી તેનો નાશ કરવો તેને ઉન્દ્રોક્તિ કહે છે જુઓ મિ. પ્ર તથા જૈન શબ્દાર્થવ પાન-૩૯૮

૧૦ સમ્યગ્મિથ્યાત્વાગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

મિથ્યાત્વાગત ગુણસ્થાનથી આવેલા વેદક સમ્યગ્દષ્ટિને સમ્યગ્મિથ્યાત્વાગત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે (વેદક સમ્યગ્દષ્ટિયાને ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દષ્ટિ એટલે ક્ષાયોપશનિક સમ્યક્તવ થારણ કરનાર જીવ(જૈન શબ્દાર્થવ પાન ૪૩૩)

૧૧. ૨૩ની સત્તાવાળા વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

અનંતાનુભંધી કપાયનો ક્ષય કર્યો પછી જ્યારે મિથ્યાત્વ પ્રકૃતિને ક્ષય કરી નાખે છે ત્યારે તે જીવ ૨૩ની સત્તાવાળો વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ છે

૧૨ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ

ઉપર કહેલા છવ જ્યારે સમ્યક્પ્રકૃતિનો પણ પુરે પુરો રાશ
નાએ છે ત્યારે તે છવ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ છે તેને આ ગુણ
ધનમાં પ્રાદ પ્રકૃતિઓ પૈકી ૨૧ પ્રકૃતિઓનાં સત્તા હોય છે.

ત્રિયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ

વેકક સમ્યગ્દષ્ટિ છવ જ્યારે સોહનીય કર્મની સાતેય
પ્રકૃતિઓના ઉપશમ કરી નાએ છે. ત્યારે તેને દ્વિતીયોપશમ
સમ્યગ્દષ્ટિ કહે છે તેને અનંતાનુભંધી કપાયો છુટી જ ગએલા
કાય ૬ વધી તે ૬૪ પ્રકૃતિઓની સત્તાવાળો છવ છે.

૪ અપર્યાપ્ત દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ

દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વના સમયમાં (વખતમાં) જ નો
ગુણ મરણ થઈ જાય તો તે રૂક્ત દેવમતિમાં જ ઉત્પન્ન
ાય છે અને તે દ્વિતીયોપશમ ચરીત્ર પર્યાપ્તપ્રાપ્ત થાયતે પહેલાં
શા પામે છે એવા છવને અપર્યાપ્ત દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ
છવ કહે છે.

૧૫, અપર્યાપ્તવેકક સમ્યગ્દષ્ટિ

ગુણ વેકક સમ્યક્ત્વ કાલમાં મરણ થઈ જાય તો વેકક
સમ્યક્ત્વ અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં પણ રહે છે આ જાતના છવો
ભૂમિઓ તથા જોગ ભૂમિઓમાં મરણ રૂપે જોગ ભૂમિઓ
માં તિર્યચરૂપે તથા વૈભાતિક દેવોમાં જોવા મળશે તે છવો
વેકક સમ્યક્ત્વ અપર્યાપ્ત અવસ્થા; જાદ પણ તે અવસ્થામાં બની
રી શક છે.

૧૬. અપર્યાપ્ત કૃતકૃત્ય વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

અનંતાનુબંધી કથાયતી ૪ તથા મિથ્યાત્વ તથા સમ્યગ્મિ
શ્યાત્વ આ મિ મળી આ છ પ્રકૃતિએ નો કાય થઈ મયા
પછી સમ્યક પ્રકૃતિનો કાય થવાના વખતમાં જો જીવનું મરણ
થાય તો તે જીવ પ્રથમ નરક, ભોગભૂમિમાં જન્મેલા તિર્યંચ, ભોગ
ભૂમિમાં જન્મેલા મનુષ્ય તથા વૈમાનિક દેવોમાં જન્મ લઈ શકે
છે અને ત્યાં અપર્યાપ્તકાલમાં (પર્યાપ્તિએ ને પુરી કર્યા સિવાય)
જ સમ્યક પ્રકૃતિનો કાય પુરો કરી નાખે છે. આ અપર્યાપ્તકાલમાં
તે જીવ અપર્યાપ્ત કૃત્ય વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ છે.

૧૭. અપર્યાપ્ત ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ

ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિનું જો મરણ થાય તો તે વૈમાનિક દેવોમાં
જન્મ લે છે પરંતુ જો સમ્યકત્વ પ્રાપ્ત થાય પહેલાં નરક યુ, તિર્યંચ
આયુ, કે મનુષ્યઆયુ બાંધી લીધું હોય તો કમવાર
પહેલાં નરકમાં, ભોગભૂમિમાં તિર્યંચ તથા ભોગભૂમિમાં
મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થશે જો ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ
નારંગી તથા દેવ કાય તો તે મનુષ્યગતિમાં ઉત્પન્ન જ
થશે આ જીવ અપર્યાપ્ત અવસ્થા પછી પણ ક્ષાયિક
સમ્યગ્દષ્ટિ જ ને જે આ સમ્યક કરી પણ જીવનું નથી.

૧૮ દર્શન મેદક્ષપણ પ્રસ્થાપક વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

અર્થ: કરુણા જે કરુણમાં અર્થાત્ પરિણામ સમૂહમાં
કરુણાનુભવવર્તી તથા અધસ્તનસમયવર્તી જીવોના પરિણામ
સમૂહમાં નરક સમૂહ તથા વિમુક્ત સમૂહ સરખા ન હોય તેને
મેદક્ષ કહે છે. પ્રથમ સમયથી લઈ જ્યાં સુધીમાં વેદક
સમ્યગ્દષ્ટિ મિથ્યાત્વ તથા સમ્યગ્મિથ્યાત્વનું સમ્યક પ્રકૃતિમાં
સંકેત નથી તે દર્શન મેદક્ષપણ પ્રસ્થાપક
વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ છે.

૧૬ દર્શન મોહોપશમના પ્રસ્થાપક વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ

અધઃ કરણની પહેલા સમયથી લઈ સમસ્ત દર્શન મોહનું અંતર કરણ ઉપશમ [આત્મા કાળમાં ઉદય આવવા યોગ્ય કર્મના પરમાણુઓને આગળ પાછળ ઉદય આવવા યોગ્ય કરવો જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા પ્રશ્ન ૨૬૩ નો ઉત્તર] કરી નાખે ત્યાં સુધી આ જીવ દર્શન મોહોપશમના પ્રતિષ્ઠાપક વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ છે આ જીવનું દ્વિતીયોપશમ ઉત્પન્ન થયા પહેલાં મરણ થતું નથી દ્વિતીયોપશમના વખતમાં મરણ પણ થઈ શકે છે

૨૦ અનંતાનુભંધી વિસ યોજક વેદકસમ્યગ્દષ્ટિ

દર્શન મોહની લપટા કરતો જીવ પહેલાં કરણત્રય (અધઃ કરણ અપૂર્વ કરણ અને અનિવૃત્તિકરણ આ ત્રણ કરણ ના પરિણામો આશ્રિત મોહની ૧૧ પ્રકૃતિઓને ઉપશમાવવા તથા ક્ષય કરવા આત્માને નિમિત્ત રૂપ છે) દ્વારા અનંતાનુભંધી કપાયોને દૂર કરે છે તેને અનંતાનુભંધી વિસ યોજક સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ કહે છે દર્શનમોહની ઉપશમના કરવાવાળો વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ પણ અનંતાનુભંધી વિસ યોજક વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ છે

આ પ્રમાણે બીજા અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિઓ સમંધી વિચારનું નેપથ્ય

હવે પ્રથમોપશમ દ્વિતીયોપશમ વેદક તથા સાપિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તવતા પહેલાંના અંતર્મુદૂનની અવસ્થાનું વર્ણન કરીએ છીએ

પ્રથમોપશમ સમ્યકત્વ

જ્યારે જીવનો સંસારમાં વધુમાં વધુ અર્ધપુદ્ગલ પરિવર્તન કાળ બાકી રહે છે ત્યારે આ જીવ સમ્યકત્વ પ્રાપ્ત કરવાને યોગ્ય બને છે તે આ કાલની અંદર કદાં પણ જ્યારે પ્રાયોગ્યલક્ષિ (દેશના લક્ષિથી જીવાદિ તત્વોનું) મનન કરતાં કરતાં જ્યારે આયુષ્ય સિવાય પહેલાં બાંધેલા કર્મોની સ્થિતિ એક કોડા કોડી સાગરની અંદર રહી જાય તથા નવીન કર્મ પણ આથી વધુ વખત માટે ન બાંધે અને પુણ્ય કર્મનું પ્રમાણ વધતું જાય તથા પાપ કર્મનો રસ ઘટતો જાય ત્યારે આ લક્ષિ પ્રાપ્ત થાય છે જૃદન જૈન શબ્દાણુંવ પાન પપડાં ઠારા જ્યારે બધાં કર્મોની વધુમાં વધુ સ્થિતિ અંતઃ કોડા કોડી (એક કરોડ અને કોડા કોડીની વચ્ચેનો વખત) સાગરકાલની રહી જાય છે ત્યારે જે જીવ ભગ્ય હશે તે અધઃકરણ પરિણામ કરે છે અધઃ કરણ પરિણામનું વિવરણ સાતમી ગુણસ્થાનના પ્રકરણમાં કરીશું અહિં આ પ્રકરણના અંગે પ્રાયોગ્યલક્ષિમાં બાંધેલાંથી છૂટવાવાળા ૩૮ પ્રકૃતિજાને કહીએ છીએ

પ્રાયોગ્યલક્ષિમાં વિશુદ્ધિ વધનાં જીવ અન્તઃ કોડાકોડી સાગરની સ્થિતિને બાંધે છે તે પછી દરેક અલપ અંતઃકુટુંબમાં પડવનો અંગ્યાત્મિક ભાગ જોડો જોડો કરીને બાંધે છે તે જ્યારે જૃદનવશન (૩૦૦થી ૬૦૦ની વચ્ચેમાં) ભાગર કર્મી કરી નાંખે છે ત્યારે વચ્ચેના બાંધ છૂટી જાય છે આ પ્રમાણે પ્રત્યેક જૃદનવશન ભાગર કર્મી થતાં નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે ૩૮ કર્મી જાય છે

નરકત્યાગુપ્તિ. (નામ ક્રમકે જેના ઉદયથી નરકમાં જતા
 પહેલાં વિવેક જનિમાં આત્મા શરીર પ્રમાણે રહે છે) ૫ સુદમ
 અપર્યાપ્ત સાધારણ (સંયુક્ત) ૬ સુદમ અપર્યાપ્ત પ્રત્યેક
 (સંયુક્ત) ૭ બાહરઅપર્યાપ્ત સાધારણ (સં) ૮ બાહર
 અપર્યાપ્ત પ્રત્યેક (સં) ૯ ઈન્દ્રિય જાતિ, અપર્યાપ્ત
 પ્રત્યેક (સં) ૧૦ મો ઇન્દ્રિય જાતિ અપર્યાપ્ત (સં)
 ૧૧ ચતુર્થીન્દ્રિય જાતિ અપર્યાપ્ત (સં) ૧૨ અપ્રાણી
 પચ્ચેન્દ્રિય જાતિ અપર્યાપ્ત (સં) ૧૩ સંજ્ઞી પચ્ચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત
 [સં] ૧૪ સુદમ પર્યાપ્ત સાધારણ [સં] ૧૫ સુદમ પર્યાપ્ત
 પ્રત્યેક [સં] ૧૬ બાહર પર્યાપ્ત સાધારણ [સં] ૧૭ બાહર
 પર્યાપ્ત પ્રત્યેક એકેન્દ્રિય આત્મા [સં] ૧૮ દ્વીન્દ્રિય જાતિ
 પર્યાપ્ત [સં] ૧૯ ત્રિ ઇન્દ્રિય જાતિ પર્યાપ્ત [સં] ૨૦ ચતુર્થી
 ન્દ્રિય જાતિ પર્યાપ્ત [સં] ૨૧ અસંજ્ઞી પચ્ચેન્દ્રિય જાતિ પર્યાપ્ત
 [સં] ૨૨ તિથિચરિત્ર આત્મા પૂર્વ ઉદય ૨૩ નચગોત્ર. ૨૪
 અપ્રચરિત્ર વિકાસોત્તરિત્ર દુર્ભાગ, દુઃસ્વપ્ન, અનાદેય ૨૫ હુકક
 સંસ્થાન અસંપ્રાપ્ત સુપાટિકા સંહન ૨૬ નયુસકવેદ ૨૭
 પ્રમન સંસ્થાન મિલિત સંહન ૨૮ કુખ્યાક સંસ્થાન અધર્મનાચ
 સંહન ૨૯ ઓવેદ ૩૦ સ્વાતી સંસ્થાન નારાય સંહન ૩૧
 ન્યયોધ પરિમંડલ સંસ્થાન. વજ્રનારાય સંહન ૩૨ મનુષ્ય
 મતિ મનુષ્ય જાત્યાગુપ્તિ ઔદારિક શરીર, ઔદારિક અંગો-
 પાંચ ૩૩ વજ્રવૃષભનારાય સંહન, ૩૪ અભાતા વેદનય, અસ્તિ,
 શોક, અશિયર, અગ્રુભ અને અવશઃકીર્તિ-આ પ્રમાણે પ્રાયોગ્ય
 સંધિમાં ૩૪ વજ્રતમાં મળે છે ઉપર જણાવેલા ૩૪ પ્રકારની
 નો નામ યાવ છે આમાં કેટલીક એવી :
 સ્વચક્ર પ્રાપ્ત થયા પછી પણ બંધ

માટે તૈયાર થાય છે ત્યારે પહેલા ત્રણ કરણો દ્વારા અનંતાનુભવી
 ૪ કષાયને ત્યજી દઈને તેમનો ક્ષય કરી નાખે છે ફરીથી ત્રણ
 કરણો દ્વારા મિથ્યાત્વને સમ્યગ્મિથ્યાત્વરૂપે કરીને તથા સમ્ય
 ગ્મિથ્યાત્વને સમ્યક પ્રકૃતિરૂપ કરીને પછીથી ત્રણેયનો ક્ષય કરી
 નાખે છે ત્યારે આ જીવ ક્ષાયિક સમ્યકદષ્ટિ બને છે. ક્ષાયિક
 સમ્યકત્વનો કાલ (વખત) અનંત છે તે કદી નાશ પામશે નહિ
 આ સમ્યકત્વમા રહેતાં સંસારનો કાલ ૩૩ સાગર કરતાં કંઈક
 આધિક છે આ આત્મા જે ભવમાં ક્ષાયિક સમ્યકત્વ ઉત્પન્ન કરે
 છે તે જ ભવથી અગર ત્રીજા ભવે મોક્ષ જાય છે જો ક્ષાયિક
 સમ્યકતા પહેલાં મનુષ્ય આયુષ બાંધી લીધું હોય અગર તિથિય
 આયુષ્ય બાંધી લીધું હોય તો લોગભૂમિમાં ઉત્પન્ન થઈને પછીથી
 દેવભૂમિમાં જન્મ લઈને પછીથી કર્મભૂમિમાં જન્મ લઈને કર્મ
 ભૂમિમાંથી મોક્ષ જશે આ પ્રમાણે ચોથાભવે મોક્ષ જઈ
 શકે છે ઠોઠ પણ પશ્ચિમસ્થિતિમાં આનાથી વધારે
 ભવ ઠોઠ થકતા નથી સમ્યકત્વ પ્રાપ્ત કર્યા પહેલાંજો
 નન્કાયુનો બંધ થઈ જશે હોય તો નરકમાં ઉત્પન્ન
 થઈને ત્યાંથી ફરી મનુષ્યભવ ધારણ કરી મોક્ષે આહ્વાને જશે
 -વિપણ ત્રીજા ભવે મોક્ષે જશે એકક સમ્યકદષ્ટિ જીવ જ દેવલી
 અગર શૂન દેવગીના ચરણ કમળમાં યાને સાંનિધ્યમાં ક્ષાયિક
 સમ્યકત્વ ઉત્પન્ન કરે છે જો તે પાતે જ શૂનદેવગી અગર ચરમ
 રત્નોની હોય તે દેવગી કે શૂન દેવગીના સાંનિધ્ય વિના પણ
 ક્ષાયિક સમ્યકત્વને પામે છે આ ગુણસ્થાનમાં સંતો પશ્ચિન્દ્રિય
 પામેલા જીવ સંતો પશ્ચિન્દ્રિય અપયોમિ શાય છે
 પશ્ચિન્દ્રિય નહીં હોય અપયોમિશાય નહીં પ્રાણ ૧૦ તથા ૭
 નહીં ૪ નહીં હોય અપયોમિશાય નહીં પશ્ચિન્દ્રિય મોક્ષવર્તી
 મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ મોક્ષ

ગુણસ્થાનમાં ૧૩ યોગ હોય છે પરંતુ એક જીવમાં ૪ મનોયોગ
 (વત્ મનોયોગ, અમૃત્ય મનોયોગ ઉભય મનોયોગ અને
 અનુભય મનોયોગ) ૪ વચનયોગ (સત્યવચનયોગ અમૃત્યવચન
 યોગ ઉભયવચન યોગ અને અનુભય વચન યોગ) આ આઠ
 તથા બૌદ્ધિક કાયયોગ અથવા વૈકલ્પિક કાયયોગ આ પ્રમાણે
 નવ પર્વાષ્ટમાં હોઈ શકે છે અપર્યાપ્તમાં બૌદ્ધિકમિશ્રકાયયોગ
 અથવા વૈકલ્પિક મિશ્રકાયયોગ એવા એક તથા ઠામ્લકાયયોગ
 આ પ્રમાણે બે હોઈ શકે છે એક સમયમાં એક યોગ હોય છે
 આ ગુણસ્થાનમાં ત્રણ વેદો પૈકી ૧, કથા ૨૧, એક જીવમાં
 યોગ્યતા પ્રમાણે ૧૬ અને એકી વખતે ૮-૭-૬ કથા હોય છે
 જ્ઞાન રહેત અને ઉપયોગથી એકી વખતે એકનો ઉપયોગ હોય
 છે અસંવચન દર્શન પૈકી ૩ કે ૨ પરંતુ ઉપયોગમાં એકી વખતે
 એક દર્શનોપયોગ હોય છે કેરવા ૬ પશુ એક વખતે એક
 હોય છે ભંબત્વ સમ્યક્ત્વમાં ત્રણ (ઉપશમ સમ્યક્ત્વ ક્ષયોપશમ
 સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ) હોય છે પશુ એકી વખતે
 એક હોય છે સંસી તથા આદારકે અનર અનાદારક હોય છે
 આ ગુણસ્થાનમાં બંને ઉપયોગો કમવાર થાય છે ધ્યાન ૧૧
 હોય છે પશુ એકી વખતે એક હોય છે આશ્રવ ૪૬ હોય છે
 એક જીવમાં ઝોણામાં ઝોણા ૬ તથા સૌથી વધારે ૧૬ હોય છે
 આ ગુણસ્થાનમાં ૩૬ ભાવ હોય છે એક જીવમાં ઝોણામાં
 ઝોણા ૨૨ અને વધુમાં વધુ ૨૪, અથવા ૨૬ હોય છે અ-
 વિરત સમ્યક્ગતિ જીવનું દેહ પ્રમાણ સંખ્યાતંત્રનાં ગુણથી ૧૦૦૦
 યોગ્યન મુખી છે આ જીવ બંધા પાગોપના અસંખ્યતમા ભાગ
 પ્રમાણ છે આ જીવનું રહેવાનું લોકના અસંખ્યાતંત્રો ભાગ છે પરંતુ
 ૭૫૫૬ વિગેરે પ્રકારથી ૮૫૧૪ તથા ૮૫૧૨ ભોજનાં રાણુ ક્ષેત્રને

આ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થવામાં ઇશ્વરેન મોહનો ઉપશમ તથા
 ઇશ્વરેન મોહનો કારોપશમ તથા ઇશ્વરેન મોહનો કાર્ય નિમિત્ત કારણ છે
 તેથી આ ગુણસ્થાનમાં ઔપચારિક ભાવ, કારોપચારિક ભાવ
 તથા કાર્યિક ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે તથા ઇશ્વરેન
 મોહનનો ઉપશમ કારોપચારિક તથા કાર્ય નિમિત્ત કારણ કહેવાય છે
 ઔપચારિક ભાવમાં સમ્યક્ત્વ ધાતક પાંચ અથવા માત્ર પ્રતિ
 જ્ઞાનો ઉપશમ થાય છે તથા કાર્યિક ભાવમાં માત્ર પ્રતિજ્ઞાનો
 ઉપશમ થાય છે તથા કાર્યિક ભાવમાં માત્ર પ્રતિજ્ઞાનો કાર્ય
 થાય છે કારોપચારિક ભાવમાં મિથ્યાત્વ સમ્યક્ત્વ તત્ત્વ અને અનન્ય
 તાનુબંધી ૪ કારણો આ ૭ પ્રતિજ્ઞાનો ઉદયમાં ન આવે તે
 રીતે ઉદયભાવી ક્ષયનો તથા તત્ત્વત્માન કાળને દોડીને અવિધ્ય
 માં ઉદયમાં આવવા પે.અ કમિને કાનુમાં વાપવાવાળો સદ-
 વર્થા રૂપ ઉપશમનો તથા સમ્યક્ પ્રતિજ્ઞાનો ઉદય થાય છે
 ઇશ્વરેન મોહનપણ નિષ્કાપક [કાર્યિક સમ્યક્ત્વ] ને સમ્યક્
 પ્રતિજ્ઞાનો ઉદય દોનો નથી નથી બીજી પણ તે જીવમાં વિશેષતાઓ
 દોષ છે સમ્યક્પ્રતિજ્ઞાનો ઉદયથી સમ્યક્ત્વના ધાત નથી થતો પરંતુ
 તેમાં ચત્ર મહિન તથા અમાદ દોષ ઉત્પન્ન થાય છે વેદક સમ્યક્ત્વ
 પછી જ્યારે દિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા કાર્યિક સમ્યક્ત્વનું કામ
 ચક્ર ચક્ર જાય છે ત્યારે કારોપચારિકમાં કંઈક વિશેષતા ઉત્પન્ન
 થાય છે જેમકે કદી પણ ૪ (પ્રતિજ્ઞા) નો સ્વયં ૪ [પ્રતિજ્ઞાનો
 ઉપશમ] અને જોકેનો ઉદય કદી પનો કાર્ય ૧ નો ઉપશમ તથા
 ૧ નો ઉદય વિગેરે. દિતીયોપશમનો પ્રારંભ કરવામાં અનંતરા-
 ત્મા દિતીયોપશમ ઉત્પન્ન થતા પહેલાં મરતા નથી.

કાર્યિક સમ્યક્ત્વનો પ્રારંભ કરવાવાળા અનંતરાત્મા
 સમ્યક્પ્રતિજ્ઞાનોપણ જ્યારે કાર્ય કરવાનું ચક્ર કદે છે તે વખતથી તે
 મરણ નો મંજલ છે તે તે મંજલ કાળનો ચાર ભાગોમાં મર

કરે તો ૪-૩-૨-૧ ગતિઓમાં થી કોઈ ગતિમાં ઉત્પન્ન થઈને ત્યાં ધાય પૂર્ણ કરી લેશે પહેલા લાગમાં મરણ થાય તો ચાર ગતિઓમાંથી કોઈપણ ગતિમાં જન્મ થઈ શકે છે બીજા લાગમાં મરણ થાય તો નરક ગતિને છોડીને કોઈપણ ગતિમાં જન્મ થઈ શકે છે ત્રીજા લાગમાં મરણ થાય તો મનુષ્ય યા દેવગતિમાં જન્મ થઈ શકે છે.

જીવના સર્વે પ્રથમ ઉદ્ધારનો પ્રારંભ આ ગુણસ્થાન (અવિરત-સમ્યક્ત્વ) થી થાય છે અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિ જીવનો મિથ્યાત્વ પછી તેનામાં સુધારો થાય તો તે આ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે તે દે એવું પણ બની શકે છે કે સમ્યક્ત્વ તથા દેશમંદમ તથા સમ્યક્ત્વ તથા અક્ષમંદમ એક સાથે ઉત્પન્ન થઈ જાય તો પણ સમ્યક્ત્વનો પ્રથમોપશમ જ ઉત્પન્ન થાય છે. સમ્યક્ત્વ બાજુ અમુક નિજ નૈમવ (આત્માનો વૈભવ) છે આનુ ધારણ કરવું તે જ જીવના કલ્યાણનું મંગલોચરણ છે અનેક પ્રયત્નો કરીને તેને મેળવવો. પુરુષાર્થકરો તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે સર્વ પ્રયત્ન પુરુષાર્થાત્મ્યના અભ્યુત્થ કરવો. તે છે તેના કલ્યાણરૂપે સ્વ ને પદ્મ નિરુદ્ધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યો તે પછી આત્માથી પરબીજા ને કોઈ નિરુદ્ધિ તથા સ્વ (આત્મામાં) માં રૂચી કે પન્ન કર્યો કરે. સમ્યક્ત્વ અર્થે જાવો (આત્મિક પરિણામોને કે જે કલ્યાણ નિરુદ્ધિ, જે અભેદ નૈમવ સ્વભાવમાં રતિ (પ્રીતિ) ને કરે આ નૈમવથી (જે મહેત્વાર્થ, ઉત્પન્ન થતી આત્માની કલ્યાણ અને કલ્યાણ) ને આનુભવ કર્યો આત્માથી જ પદમ ને આનુભવ કર્યો આત્મા ને આત્મા મનુષ્ય તથા દેવ આનુભવ

૫ દેશ મંચલ ગુણસ્થાન

જ્યાં સમ્યક્વર્તી પ્રવૃત્તિ થઈ અર્થુ' દેશ અને દેશસંયમ
પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય તે સ્થાનને દેશસંયત ગુણસ્થાન કહે છે
તેનું બીજું નામ સંયતસંયત પણ છે જેમાં અદ્યપચંચમ તથા
બાકી અસંયમ હોય તેને સંયમાસંયમ કહે છે આ ગુણસ્થાનમાં
પણ જીવોની દ્વિંસા વિગેરે પાંચ પાપોથીતા વિરતિ છે એટલે
તેમાં પ્રવૃત્તિ નથી પણ બાકી ૧૧ અવિરતી પાંચઇન્દ્રિયો તથા મનને
કાંઈપણ કયાવર (પાંચ ની કદ્દિંસા) થી વિરતી નથી માને
વધ એકેન્દ્રિય રચાવર જીવોની દ્વિંસા પાંચ પાપો
તથા પાંચ ઇન્દ્રિયભોગ નયા મનની સંયતતાથી વિરત
નથી આ ગુણસ્થાન અપ્રત્યાખ્યાના વરણ નામના ચ વિત્ર મોહ-
નીયના ક્ષયોપશમથી પ્રાપ્ત થાય છે અર્થાત્ અપ્રત્યાખ્યાના
વરણના ઉદ્ધારણ તથા સદવસ્થાદુષ ઉપશમ તથા પ્રત્યાખ્યાના
વરણના ઉદયના નિમિત્તથી થાય છે આમાં ચરિત્ર મોહનીયમ
નામના મોહનુ નિમિત્ત છે અને આ ગુણસ્થાનમાં ક્ષયોપશમિક
બાવ હોય છે.

આ ગુણસ્થાન નીચે જણાવેલા ૧૧ પ્રકારે છે.

૧ કથન પ્રતિમા, ૨ વ્રત પ્રતિમા, ૩ સામાયિક પ્રતિમા,
૪ પ્રોપથ પ્રતિમા, ૫ અચિત્ત વિરતી પ્રતિમા, ૬ રાત્રિ ભુક્તિ-
ત્યાગ પ્રતિમા, ૭ પ્રજ્ઞાચય પ્રતિમા, ૮ આરંભત્યાગ પ્રતિમા,
૯ પરિમલ વિતી પ્રતિમા, ૧૦ અનુમતિ વિરતી (ત્યાગ) પ્રતિમા,
૧૧ ઉદિષ્ટત્યાગ પ્રતિમા, નિરતિચાર એટલે અતિચારવિના
અભ્યગચન ધારણ કરવું તથા અન્યાય તથા અવેદ્યના ત્યાગને
કથન પ્રતિમા કહે છે (ઇન્દ્રિય વિષયોમાં આચરણ કરવું તે
અતિચાર છે તેના પાંચ પ્રકાર છે) અતિચાર સિવાય પાંચ
અભુવન ૩ ગુણવન તથા ૪ શિક્ષાવન આ પ્રમાણે બાર મનોનુ

પાલન કરવું તેને વ્રત પ્રતિમા કહે છે. અતિચાર વિના પ્રાતઃ કાલમાં મધ્યાન્હે એટલે જયોરે તથા સાયંકાલે ૨ ઘડીથી ૬ ઘડી (૧ ઘડી=૨૪ મિનીટ) સુધી સામાયિક કરવાને સામાયિક પ્રતિમા કહે છે. અષ્ટમી [આઠમ] તથા ચતુર્દશી [ચૌદશ] ના દિવસોએ અતિચાર શિવાય પ્રોપધપુર્વક ઉપવાસ કરવાને પ્રે પધ પ્રતિમા કહે છે લીલીવનરૂપિ કાચા ફળ વિગેરે સચિત વસ્તુના ખાવાના ત્યાગને સગિદત્યાગ પ્રતિમા કહે છે કૃત-કારિત તથા અનુમોદના (કરવું કરાવવું અને આરંભિત કાર્યને અનુમોદના સંમતિ આપવી) પૂર્વક રાત્રિ ભોજનનો ત્યાગ (એટલે રાત્રિ ભોજન કરવું કરાવવું કે તેને અનુમોદન આપવું નહિ તે) તથા દિવસે મૈથુત સખંધીની વાતના ત્યાગને અનુક્રમે રાત્રિભુક્તિ ત્યાગ તથા દિવા મૈથુત ત્યાગ પ્રતિમા કહે છે પ્રદાચર્યના પૂરા પાલનને પ્રદાચર્યપ્રાતમા કહે છે વ્યાપાર વિગેરે આરંભ કાર્યના ત્યાગને આરંભ ત્યાગ પ્રતિમા કહે છે

દેશ વિરતિમાં ૬૭ પ્રકૃતિઓ ના બંધ થાય છે
 કારણકે અહિંમિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનની ૧૬ પ્રકૃતિઓનો
 અભાવ છે બીજા ગુણસ્થાન સાસનની ૨૫ પ્રકૃતિ
 ઓનો અભાવ છે ૪થા અસંયત ગુણસ્થાનની અપ્રત્યાખ્યાના
 વરણ કષાય ઇનો અભાવ છે, મનુષ્ય આયુ, મનુષ્યગતિ,
 મનુષ્યગત્યાનુપૂર્વી (મનુષ્યષણેથી મરીગયા પછી વિગ્રહ અતિમાં
 જન્મ લેતા પહેલા આત્માના પ્રદેશોનું મરણ પહેલાંના શરીરના
 આકારે રહેલું તે) વજ્રવૃષભ, ઔદારિક શરીર ઔદારિક અંગો-
 પાંગ આ દશ તથા બે પ્રકારના આહારક (૧૬+૨૫+૪કષાય
 +મનુષ્યઆયુ વિગેરે ૬+બે આહારક મળી ૫૪) મળી ૫૩ પ્રકૃતિ
 ઓનો બંધ થતો નથી. (વ્યુચ્છિન્ન-જે ગુણસ્થાનમાં કર્મપ્રકૃતિ
 ઓનો બંધ ઉદય અથવા સત્વ(સત્તા) ની વ્યુચ્છિન્નિ (અભાવ-
 નાશ) કહી હોય તે ગુણસ્થાન સુધી જતે પ્રકૃતિઓનો બંધ
 ઉદય અથવા સત્તા પ્રાપ્ત થાય છે આગળના ટાઇપણ ગુણ-
 સ્થાનમાં તે પ્રકૃતિઓનો બંધ ઉદય અથવા સત્વ હોતા નથી
 તેને વ્યુચ્છિન્નિ કહે છે. વ્યુચ્છિન્ન તેનું વિશેષણ છે. ભુતકૃત
 છે એટલે નાશ પામેલું અભાવ પામેલું જુઓ નૈનસિદ્ધાંત
 પ્રવેશિકા પાન ૪૬૩) આ ગુણસ્થાનમાં ૮૭ પ્રકૃતિઓનો ઉદય
 થાય છે કારણકે અહિંમિથ્યાત્વ વ્યુચ્છિન્નની ૫, આસન
 વ્યુચ્છિન્નની ૬, સમ્યગ્મિથ્યાત્વની ૧, અસંયતમાં વ્યુચ્છિન્ન
 નરકાણુ દેવાણુ નારકગતિ તથા દેવમનિનું વૈકલ્પિક અંગોપાંગ
 નરકમન્યાનુપૂર્વી નિર્ગમ્યાનુપૂર્વ્ય મનુષ્ય મન્યાનુપૂર્વ્ય
 દેવ મન્યાનુપૂર્વ્ય દુર્મન, અનાદેય, અપગાદીતિતથા અ
 પ્રાપ્તિતથાવરણ કષાય ૬, આ ૧૭ નીરંકર તથા બે આહાર
 ૨૬ આ ૩૩ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થતો નથી (અનાદેય જે કર્મનો
 ઉદયથી કનિન્નરિન્ન શરીર ન હોય તે અનાદેય નામ કર્મને)

શુભસ્થાનપદ્ય

મ કમ = એ, કમના ઉદયથી શ્રીમાલ્યો પોતાની સાથે
 (વે) કરે તે અપ્રવાચ્યનાવજ્ઞ. અપ્રવાચ્ય ૪, ૧ દેવ-
 દેવત્યાનુ પુત્રી, ૧ દેવપુત્ર, ૧ નરકપતિ, ૧ નરકત્યાનુ
 નરકપુત્ર, ૧ વૈદિકિયક શરીર ૧ વૈદિકિયક અંગેપાંગ, ૧
 મેલાનુપુત્રી, ૧ તિથિજાયાનુપુત્રી, ૧ દુર્ભાગ, ૧ અનાદેય,
 પ્રમત્તિ મુત્તિ, ૧૭+૧૬, તીથકર ભાવનાઓનર જે આદારક
 ૫૩ અંચતાકયંત શુભસ્થાન ૧૪૭ પ્રકૃતિઓનુ, સ્વ (મતા)
 અહિ નરકપુત્રી સંતા નથી હોતી કારણ કે નારકી હોયો
 આ શુભસ્થાન પ્રાપ્ત થઈ - થી અને જેલે નરકજાપુત્રનો
 કરીને થતા (નરકપુત્રી) બનાવીશીથી હોય તેને પણ
 શુભસ્થાન પ્રાપ્ત થઈ નથી. તીથ અને જાત પ્રતિમા મુધોના
 પરિણામ થઈ શકે છે શ્રીને અમીઆર પ્રતિમાઓમાં કોઈક
 પ્રતિમા) મુધોના પરિણામ થઈ શકે છે પુરુષને અમીઆર
 પ્રતિમા તથા તનાથી આમળના પણ પરિણામ થઈ શકે છે આ
 માટે અંચતાકયંત શુભસ્થાનનું વર્ણન કરીને કહે છતાં પ્રમત-
 વરત શુભસ્થાનનું કઈક નિરૂપણ કરીએ છીએ.

૧-પ્રમતવિરત શુભસ્થાન

અમીઆર સાથે સકલવત (મહાવત) દોષ મરતું સંજ્ઞવલન
 કયાયનો તીથ ઉદય દેવાથી પ્રમાદકલિત દોષ તે પ્રમતવિરત
 શુભસ્થાન કહેવાય છે આ શુભસ્થાન મતીનામાં આદાર કરવાનો
 વિહાર કરવાનો દીક્ષા, યજ્ઞ તથા પ્રાપ્તિન આપવા વિગેરેના
 તથા તે અન્યો નિરૂપ કરવારૂપ પ્રમાદ-પદ છે.

પ્રમાદના મુળમાં ૧૫ લોહ છે:-

વિષાં ૪, કપાલ ૪, કન્દિવ વિરુપ ૫, નિદા ૧ મતી ૧૫
 આના લોહ ૮૦ થઈ જાય છે જેમાં

હેય છે અવિશિષ્ટી સાધુ ત્રણ મંથ્યા સમય, શિવાયના
પ્રાક્ષિમાં હરેરોજાળે ગાઉથી વધુ વિહાર ન કરે. રાત્રે વિહાર ન
કરે આ સાધુ જીવોની વિશેષ રક્ષા કરી શકે છે [જુઓ. જૈન
શિષ્યાણું પાન ૫૩૨]

જે સુમિત્રે આહારક, પરિહારવિશુદ્ધિ, મનઃ પર્યાય જ્ઞાન
ઉપશમ સમ્યક્ત્વ જે પ્રકારના વેદ ન પુસ્તક વેદ અગર સ્ત્રીવેદ
જેમાંથી કોઈ એક વેદ આ પાંચ પૈકી કોઈએક હોય તો બાકીમાં
૪ નહિ હોય આનો પરસ્પર વિરોધ છે પરંતુ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ
ની સાથે ન પુસ્તક વેદ અથવા સ્ત્રીવેદ હોઈ શકે છે તથા દ્વિતીયો
પશમ સમ્યક્ત્વની સાથે મનઃ પર્યાયજ્ઞાન હોઈ શકે છે આ
શુભ્રસ્થાનમાં મનુષ્યજાતિ પંચેન્દ્રિય જાતિ, ત્રણકાય, યોગ ૧૧
પર્યાય પૈકી ચોથા પ્રમાણે ૬ અથવા ૧૦ પરંતુ એક વખત
એક અપર્યાયમાં એક આહારકમિશ્ર કામયોગ, ૩ વેદમાંથી કોઈ
એક વેદ પરિહારવિશુદ્ધિ, મનઃપર્યાયજ્ઞાન ખિત્તોયોપશમ બાધિ તથા
આહારક વાજાને પુરૂષ વેદ, ૧૩ કાય પૈકી એક જીવમાં ૬-૫-૪
જાન-૨-૩-૪, પરિહાર વિશુદ્ધિ તથા આહારક વાજાને ૨-૩
(જાન), સમ્યક ૨, પરિહાર વિશુદ્ધિવાજાને ૩(સાંચમ), દર્શન
૩-૨ લેશ્યાત્રાણમાંથી એક, તથા બચ્ચત્વ હોય છે.

પ્રમત્તવિરત શુભ્રસ્થાનમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, વેદક સમ્યક્ત્વ
તથા આહારકવાજાને વેદક સમ્યક્ત્વ તથા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ
આ બે દોષ છે આ શુભ્રસ્થાનવાસી મંત્રી, આહારક, કમવાર
જાતિ પ્રકારના ઉપયોગવાળા, નિહાન શિવાય કે આત્મધ્યાન, તથા
કે આત્મધ્યાન આ જ્ઞાન પ્રકારના ધ્યાનમાંથી કોઈ એક ધ્યાનના
ને ધ્યાન દોષ છે.

પ્રમત્ત શુભ્રસ્થાનમાં આશ્રય દોષ છે, એક જીવમાં
૧-૨-૩ આશ્રય છે કે જાય કે દોષ દોષ એક એક જીવમાં

ઓછામાં ઓછા ૨૪ અને વધુમાં વધુ ૨૭ હોય છે ૫+૧૬ કપાય
 ૧૬-નો કપાયઅને+ ૧૫ ચેગ=૩૭ આશવના લેદ ૫૭ છે
 'મિથ્યાત્વ' ૧૨ અવિરતિ પ્રમત વિરત સાધુઓના દેહનું પ્રમાણ
 (અવગાહના) ઓછામાં ઓછુ ૩૩ હાય અને વધુમાં વધુ ૫૨૫
 ધનુષ હોય છે અપચ્ચિત્તમાં આહારક શરીર એક હાયનું હોય છે
 જીવ સમુહની અપેક્ષાએ પ્રમતવિરત સાધુઓને ૧૩ પ્રકૃતિ
 ઓનો બંધ હોય છે કારણ કે મિથ્યાત્વ બુધ્ધિ ૧૬ સાસન
 (બીજુ ગુણસ્થાન) બુધ્ધિ ૨૫, અસંચત (જયગુણસ્થાન)
 બુધ્ધિ ૧૦ તથા દેશ સંચત (પ્રમુગુણસ્થાન)માં પ્રત્યાખ્યાના
 વરણ ૪ કપાયનો અભાવ તથા એ પ્રકારના આહારક આ પ્રમાણે
 ૫૭ પ્રકૃતિઓનો બંધ થતો નથી.

જુદા જુદા પ્રકારના જીવોની અપેક્ષાએ પ્રમતવિરત સાધુ-
 ઓને ૮૧ પ્રકૃતિઓનો ઉદય રહે છે કારણકે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન
 ની ૫ પ્રકૃતિઓનો અભાવ સાસન ગુણસ્થાનની ૬ પ્રકૃતિઓનો
 અભાવ ધાને નાશ (બુધ્ધિ) મિથ્ર ગુણસ્થાનની ૧ બુધ્ધિ
 (નાશ પામેલી) અસંચત બુધ્ધિ ૧૭, દેશસંચત બુધ્ધિ
 પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કપાય ૪ તિર્થક્રમતિ, તિર્થચઆયુ, ઉચીત,
 નીચગત્ર આ આડ (૪કપાયોતર્થચગત્ર ૧, તિર્થક્રમતિ ૧,
 ઉચીત ૧ નીચગત્ર ૧ મળી ૮) આ આડ તથા પાંચ મિથ્યાત્વ
 બુધ્ધિ, ૬ સાસનબુધ્ધિ, ૧ મિથ્રબુધ્ધિ તથા ૧૭
 અસંચત બુધ્ધિ મળી ૪૦+૧ તિર્થક્રમ પ્રકૃતિ મળી ૪૧
 પ્રકૃતિઓનો ઉદય થતો નથી. પ્રમત વિરત સાધુઓનું સત્વધાને
 પ્રકૃતિઓની સતા ૧૪૬ પ્રકૃતિઓની છે તેમને નરકાયુ તથા
 તિર્થ ચ આયુ પ્રકૃતિઓ સત્તામાં હોતી નથી ક્ષાધિક સમ્યક્ષાદ
 પ્રમતવિરત સાધુઓને ૧૩૬ પ્રકૃતિઓનું સત્વધાને સત્તા છે તેમ

પ્રત્યક્ષાનિદ્રા	૮	આમાં પહેલો ભેદ સ્ત્રીકથાલાપી અનંતાનુ-
સ્નેહ	૧	બધી કોધી સ્પર્શનેન્દ્રિયવશાંત
મોહ	૨	સ્થાન ગૃહિવાળા સ્નેહીનો થયો

બીજો ભેદ આજ પ્રમાણે સ્નેહીની જગ્યાએ મોહીકહીને કરવો. ત્રીજો ભેદ સ્ત્રીકથાલાપી અનંતાનુબધી સ્પર્શનેન્દ્રિયવશાંત નિદ્રાનિદ્રા વાળા સ્નેહીનો આ પ્રમાણે કમથી લગાવી જવું ભેદનામનો નંબર જાણવા તથા નંબરનું નામ જાણવાની રીત ઉપર પ્રમાદના એકાદ ભેદમાં જણાવી છે તે પ્રમાણે છે

આ સર્વ પ્રમાદ પહેલાં ગુણસ્થાનમાં તીવ્ર છે તેના ઉપર ઉપરના ગુણસ્થાનોમાં કમવાર મંદથતા જાય છે આ ગુણસ્થાનનું નામ પ્રમત વિરત છે તેથી આ ગુણસ્થાનમાં વિવેક પ્રમાદ છે એમ સમજવું નહિ પહેલા ગુણસ્થાનથી છતાં ગુણસ્થાન સુધીના બધા જુવો પ્રમત છે છતાં ગુણસ્થાન પછી પ્રમત રહેતાં નથી. અને છતાં ગુણસ્થાનમાં પણ અતિઅદ્ય (ધણાજ થોડો) પ્રમાદ રહે છે તે પ્રમત હોવા છતાં સંયત (સંયમી) છે તે પ્રમત સંયત ક્રોધાય છે કળપ૦ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રમાદના ભેદ છે તેમાંથી, કેટલાકજ પ્રમાદ આ ગુણસ્થાનમાં હોય છે બધા પ્રમાદ નહિ આ પ્રમાણે પ્રમત વિરત ગુણસ્થાનનું સંકેપમાં વર્ણન કરીને તેને અપ્રમત સંયતનું વર્ણન કરીએ છીએ.

ગુણધ્યાનથી આગળના ગુણધ્યાનોમાં જવાનો અપુર્વપરિણામ કરી રહ્યો નથી અને છતાં ગુણધ્યાનમાં જશે તે સ્વધ્યાન અપ્રમત વિરત છે જે છવ છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાં ના જઈ શકે પરંતુ મરણ કરી ચોથા ગુણધ્યાનમાં જશે તે છવ પાત્ર સ્વધ્યાન અપ્રમતસંયત ૩ સાતમા ગુણધ્યાનથી છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાં તથા છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાંથી સાતમા ગુણધ્યાનમાં જવાનો કમ સંખ્યાબંધ હજારવાર બનતો રહે છે

જે મેઘી થકવામાટે અભિમૂખ (તૈયાર) છે તે સાતિશય અપ્રમત વિરત છે અર્થાત ઉપસ્તીઞ્રેણી થકવાસન્મુખ છે તે જે સૌથી પહેલું અપ્રમત ગુણધ્યાન ઉત્પન્ન થાય છે તે છઠ્ઠા ગુણધ્યાનથી થતું નથી. કારણ કે છવ છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાં સાતમા ગુણધ્યાનથી જ આવે છે પહેલા, ચોથા, પાંચમા તથા છઠ્ઠા આ ગુણધ્યાનોની પછી જ અપ્રમતસંયત ગુણધ્યાન ઉત્પન્ન થાય છે અપ્રમત વિરત સાધુ છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાં અથવા અપુર્વકરણ ઉપશમક અથવા અપુર્વકરણ ક્ષપકમાં જાય છે જો મરણ થાય તો ચોથા ગુણધ્યાને પહેલો-છે અપ્રમત ગુણધ્યાનમાં જુદા જુદા પ્રકારના છવો યાને છવ સમુદ્ધની અપેક્ષાએ ૫૬ પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય છે અહિં મિત્ર્યાત્વની ૧૬ પ્રકૃતિઓનો અભાવ, સાત્રન ગુણધ્યાનની ૨૫ પ્રકૃતિઓનો અભાવ, અસંયત ગુણધ્યાન ની ૮૨ પ્રકૃતિઓનો અભાવ (અચુચ્છિન્ન), દેશ સંયત ગુણધ્યાન ની ૪ પ્રકૃતિઓનો અભાવ (નાશ) પ્રમતસંયત અચુચ્છિન્ન (અભાવ) ના ૧ અસ્થિર, ૨ અશુભ, ૩ અશાતા વેદનીય, ૪ અયશઃકીર્તિ, ૫ અરતિ અને ૬ ચોક્ક આ પ્રમાણે છઠ્ઠા પ્રમત ગુણધ્યાનના અંતે ૬૧ બંધ પ્રકૃતિઓ અચુચ્છિન્ન (નાશપામેલા) થઈ ગએલી ૬૧ પ્રકૃતિઓનો બંધ હોતો નથી એટલે છઠ્ઠા ગુણધ્યાનમાં જે ૬૭ પ્રકૃતિ ઓનાં બંધ કહ્યો - છે તેમાંથી ઉપર જણાવેલી ૬

પ્રકૃતિઓ ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૫૭ પ્રકૃતિમાં જે પ્રકારના આહારકને લેળવવાથી ૫૯ પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે.

(જૈન સિદ્ધાંત પ્રતેશિકા પ્રશ્ન ૫૨૬)

જીવ સમૂહની અપેક્ષાએ આ ગુણસ્થાનમાં ૭૬ પ્રકૃતિઓનો ઉદય રહે છે. કારણ કે આ ગુણસ્થાનમાં મિથ્યાત્વ વ્યુચ્છિન ૫ સાસન વ્યુચ્છિન ૯, મિશ્ર ગુણસ્થાન વ્યુચ્છિન ૧, અસંયત વ્યુચ્છિન ૧૭, દેશ વિરત વ્યુચ્છિન. પ્રમત્ત સંયત વ્યુચ્છિન ૧ આહારક શરીર, ૨ આહારક અંગોપાંગ, ૩ સત્યાનગૃહિ, ૪ નિદ્રા-નિદ્રા, ૫ પ્રચલા પ્રચલા, આ પ્રમાણે પાંચ. આ પ્રમાણે પ્રમત્ત ગુણસ્થાનના અતે ઉદય વ્યુચ્છિન [નાશપામેલી] ૪૫ તથા તીર્થંકર આ પ્રમાણે ૪૬ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થઈ શકતો નથી.

એટલે છઠા ગુણસ્થાનમાં જે ૮૧ પ્રકૃતિઓનો ઉદય કહ્યો છે. તેમાંથી ઉપર જણાવેલી પાંચ પ્રકૃતિઓના ઘટવાથી બાકી રહેલી ૭૬ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય છે (જૈ. સિ. પ્ર. પ્રશ્ન ૫૩૦)

અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં ૧૪૩મી પ્રકૃતિઓની સત્તા રહે છે અર્થાત્ નરક આયુ તથા નિર્યંચ આયુની સત્તા હોતી નથી. ક્ષાયિક અમ્યગ્દષ્ટિ પ્રમત્ત નિરતને ૧૩૬ મુંઘીની સત્તા રહે છે તેને અમ્યજ્ઞને ધ્યાન કરનારી ૭ પ્રકૃતિઓ તથા નરક આયુ તથા નિર્યંચ આયુ હોતુ નથી.

મહાવ્રતના પરિણામ સૌથી પાંદડાં સાતમા ગુણસ્થાનમાં આવે છે. આ મહત્ત્વ આરિય મ ' જીવન, સરાગ આરિય, કાયાં પશુનિક આરિય વિગેરે નામેથી કહેવામાં આવે છે તો આ ગુણસ્થાનમાં કોઈ નિવૃત્ત દર્શિ આવે તો પ્રક્રમોપગમ સમયક-ત્વની નરકે અંતરને પાંચે પ્રકારે નોંધેલ અમ્યકાવર્ત સારમે

સંયમને પામશે. પ્રથમોપશમની સાથે સંયમને પામે તો પહેલાં ત્રણે પ્રકારના કર્ણોના પરિણામો આવશ્યક માને જરૂરી છે. જો એક સમ્યક્ત્વની સાથે સંયમ પામે તો પહેલાં અધઃકરણ તથા અપૂર્વકરણ આ બે પ્રકારના પરિણામો આવશ્યક (જરૂરી) છે. બે સમ્યક્ત્વની સાથે સંયમ પામવાવાળો છવ્ઠ ૨૮ પ્રકૃતિઓ (મોહકર્મની) નીજ સત્તાવાળો હોતો. ત્રણે પ્રકારના સમ્યક્ષિ છવ્ઠ અસંયત (ગુણસ્થાન-૪) તથા સંયતાસંયત (ગુણસ્થાન-૫) થી સંયમને પામેતો બે કરણ આવશ્યક છે.

સૌથી પહેલાં તો અપ્રમત્તસંયમ થયા પછી જે સાતિશય અપ્રમત્ત વિરત યર્થ થકતો નથી. અર્થાત્ ઉપરના ગુણસ્થાનોમા જવાનો પુરુષાર્થતે કરતો જોવામાં આવતો નથી. પશ્ચંતુ પ્રમત્ત વિરત બને છે. પ્રમત્ત વિરતથી અપ્રમત્ત વિરત, અપ્રમત્ત વિરતથી આ પ્રકારે હજારવાર પ્રમત્તવિરતમાં પરિવર્તન કરે છે. તે પછી તે સાતિશય અપ્રમત્તવિરત બની શકે છે. અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાજ દ્વિતીયો પચમ સમ્યક્ત્વથી નિષ્કાપના (રિધાત) થાય છે. થોડાથી સાતમા ગુણસ્થાન મુખીમાં કોઈપણ એક સમ્યક્ષિ છવ્ઠ ત્રણે પ્રકારના (અધઃકરણ અપૂર્વકરણ તથા અનિવૃત્તિકરણ) કરણાત્મક પરિણામો દ્વારા અનંતાનુભવી કપાયના વિસંયોજન (ત્યાગ) કરી શકે છે. અનંતાનુભવી કપાયના વિસંયોજન પછી અપ્રમત્ત સંયમ થઇને ફરીથી પ્રમત્તસંયત તથા અપ્રમત્તસંયતમાં આવ જ કરીને અપ્રમત્ત સંયત બનીને ત્રણે કર્ણોના પરિણામો દ્વારા કર્ણનમેહને દૂર કરીને તેનો ઉપચય કરી નાંખે છે. ફરીથી પ્રમત્ત વિરત અપ્રમત્તવિરતમાં આવવાનું પરિવર્તન કરીને કપાયના ઉપચય માટે અધઃકરણના પરિણામ કરે છે. આ રિધિતિમાં આ છવ્ઠ સાતિશય અપ્રમત્ત વિરત કહેવાય છે. ક્ષાયિક સમ્યક્ષિ છવ્ઠ અપ્રમત્ત સંયત કપાયેના ઉપચય

માટે પણ અધઃકરણ કરી શકે છે જો કપાયોના ઉપશમનું કાર્ય કરે તો ઉપશમ શ્રેણી ઉપર ચઢી જશે તથા જો કપાય મતનોક્ષય કરવા તે પરિણામો કરે તો તે જીવ ક્ષયક શ્રેણી ચઢી જશે. આ પણ સાતિશય અપ્રમત્ત વિરત છે. અહિયાં આ વિશેષ પણ જાણી લેવું કે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળા જીવની ચોથા ગુણસ્થાનથી સાતમા ગુણસ્થાન સુધીમાં ઠાઇપણ ગુણસ્થાનમાં તેની નિષ્ઠાપના થાય છે. અને તેમાં પણ પહેલાં ત્રણ કરણોવાળા પરિણામોથી કપાયોનો ક્ષય કર્યા પછી થોડા વખત વિશ્રામ કરીને દર્શન મોહનો ક્ષય કરવામાં આવે છે (શ્રેણી જ્યાં ચારિત્ર મોહનીય કર્મની બાકી રહેલી ૨૧ પ્રકૃતિઓ (અનંતાનુ બંધી કપાય ૪ સિવાયની) નો કર્મથી ઉપશમ તથા ક્ષય કરાય તેને શ્રેણી કહે છે તે શ્રેણી ઉપશમ શ્રેણી તથા ક્ષયક શ્રેણી એમ બે પ્રકારે છે (ક્ષયક સમ્યક્દર્શિ અને દ્વિતિયો પશમ સમ્યક્દર્શિ જ શ્રેણી ચઢે છે. પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વવાળા કપાયોપ શતિક સમ્યક્તાવાળા શ્રેણી ચઢી શકતા નથી.) (ઉપશમ શ્રેણીનાં ૪ ગુણસ્થાન છે. ૮ અપૂર્વકરણ, ૯ અનિવૃત્તકરણ, ૧૦ મુ સુદ્ધમ સાંપરાય અને ૧૧ મુ ઉપશાંત મોહ અને ક્ષય-શ્રેણીના ૪ ગુણસ્થાન છે. ૮ અપૂર્વકરણ, ૯ અનિવૃત્તકરણ, ૧૦ મુ સુદ્ધમસાંપરાય અને ૧૨ મુ (ક્ષીણમોહ) ઉપશમ શ્રેણીમાં ચારિત્ર માદિતીઓની ૨૧ પ્રકૃતિઓના ઉપશમ કરાય છે. અને ૪ ક્ષયક શ્રેણીમાં આ ૨૧ પ્રકૃતિઓનો ક્ષય કરાય છે ક્ષાયિક સમ્યક્દર્શિ તો બન્નેય શ્રેણીઓ ચઢે છે. અને દ્વિતિયોપશમ સમ્યક્દર્શિ ઉપશમ શ્રેણીએ ચઢે છે. ક્ષયકશ્રેણી ચઢતો નથી. માટે, મિ. પ્ર. પ્ર. ૫૧૭ થી ૫૨૩)

ક્ષાયોપશમિક સંયમમાં પણ જીવનું સ્થાન કોઈ પ્રમાણ છે. માટે જ પ્રમાણસર જીવ અતિ સંકેતશાળી પરિણામવાળો

ગુણસ્થાન રૂપેજી

મવાળો પ્રિધ્યાત્મમાં પડવાવાળો છે. તેનું સૌથી જઘન્ય (નીચું) સંયમ સ્થાન છે. તેનાથી અનંતમણું સંયમનું સ્થાન પ્રિધ્યાત્મમાં જવાવાળા પ્રમત્ત સંયતનો ઉત્કૃષ્ટ સંયમ છે.

સંયમથી નીચે પડવાવાળા સર્વજીવો પ્રમત્તવિરત મ્રમજવા ભેષ્મિ

આ સ્થાનથી અનંતમણું સંયમનું સ્થાન અતિસંકિલ્પિત અવિરત સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરવાવાળા સંયમીનું જઘન્ય સંયમ સ્થાન છે. આનાથી અનંતમણું સંયમનું સ્થાન યોગ્ય સંકલિષ્ટનું જ ઉત્કૃષ્ટ સંયમ સ્થાન છે. આ પણ પ્રમત્ત વિરત છે. (આ ગુણસ્થાનમાં સંજ્ઞવલન અને તો કયાપનો મંદ ઉદય થવાથી પ્રમાદ રહીત સંયમ આવ યાય છે. તે કારણથી આ ગુણસ્થાન વર્તી યુનિને અપ્રમત્તવિરત કહે છે) ક્ષાયિક સમ્યગ્નિ અને દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્નિ જ આ શ્રેણી થકે છે. પ્રથમોપશમ સમ્યક્ત્વવાળા તથા ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વવાળા શ્રેણી થકી થકતા નથી ઉપશમ શ્રેણીનાં ૪ ગુણસ્થાન ઉપર જણાવ્યાં છે.

અર્ધિંશાદિ પાંચમત ધારણ કરવાને, ઇર્ધાપથ આદિ પાંચ સમિતિઓના પાળવાને કોષાદિ કયાયોનો નિમ્નક કરવાને મનોયોગ આદિ ત્રણ યોગોને શોકવાને તથા સ્પર્શને વિગેરે પાંચ ઇન્દ્રિયોનો વિનય કરવાને સંયમ કહે છે એનાથી અનંતમણું સંયમ સ્થાન અતિસંકિલ્પિત સંયમા સંયમમાં આવવા વાળા સંયમીનું જઘન્ય સંયમ સ્થાન છે. એ ગચ્છકલેશીતનું પણ, ઉત્કૃષ્ટ સંયમસ્થાન તેનાથી અનંતમણું છે. આ પણ પ્રમત્ત વિરત છે આનાથી અનંતમણું સંયમ સ્થાન આચંખંદમાં ઉપનન થયેલા મિશ્રાદિ મનુષ્યના સંયત (સંયમી) દોવાના

પ્રથમસમયમાં હોય છે. આપ્રમતવિરત છે.

તેનાથી અનંતગણ સંયમ સ્થાન સ્લેષ્ઠ ખંડમાં ઉત્પન્ન થએલા મિથ્યાદષ્ટિ મનુષ્યના સંયત થતા પહેલાંના પ્રથમ સમયમાં થાય છે.

આનાથી અનંતગણ સંયમસ્થાન દેશ સંયત આર્યમનુષ્યના સંયત થતા પહેલાંનાસમયમાં થાય છે. અપ્રતિપાત પ્રતિપદ્ધિ માન સ્થાન પણ અસંખ્યાત લોક પ્રમાણે છે. [અપ્રતિપાતિ નદિ છુટવાવાળુ-પ્રતિપદ્ધિમનગત-પાંચમુ દેશગુણસ્થાનને પ્રાપ્ત થતાં પ્રથમ સમયનું વિશુદ્ધિનું સ્થાન શબ્દાણું વક્રોચ-પાન-૩૨૫ તથા પાન-૫૫૨]

અપ્રમતગુણસ્થાનમાં સંજી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત તેની છ પર્યાપ્તિઓ ૧૦ પ્રાણ, સંસારણ, ગતિ મનુષ્ય, જાતિ પંચેન્દ્રિય ત્રસકાય યોગ ૯ પૈકી એકી વળતે એક યોગ ત્રણ વેદ પૈકી કોઈ એક વેદ, ૧૩ કપાયોમાં એક જીવને ૬-૫-૪ જ્ઞાન ૪-૩-૨-માંથી એકી વળતે એક, સંયમ ૨-૩, દર્શન ૨-૩ પૈકી ઉપયોગમાં એક, લેશ્યા ત્રણ માંથી એક તથા ભવ્યત્વ હોય છે.

અપ્રમત વિરતને ૩ સમ્યક્ત્વ પૈકી એક હોય છે. પરંતુ પરિકાર વિશુદ્ધિ તથા આદારકવાળાને કોઈ પ્રકારનું ઉપરામ સમ્યક્ત્વ મેળુ નથી.

અપ્રમતસંયત—સંજી, આદારક, કમપ્રમાણે બંને પ્રકારના કાવેદાનવર્તિ-૭ ક્યાનેમાંથી કોઈપણ ક્યાનના ક્યાતા હોય તે અનુકૂળ નહીં આશ્રય ૨૨ હોય છે. તે પૈકી એક જીવ

ગુણસ્થાન દર્પણ

ને ૫ અથવા ૬ ૭ હોય છે. ભાવુ ૩૧ હોય છે એક જીવમાં એકી વખતે એછામાં ૨૨ અને વધારેમાં વધારે ૨૫ હોય છે. આ ગુણસ્થાન પશુ પ્રત્યાખ્યાના વરણ કથાયના સુયોપશમયા પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ વિશેષતા એટલી છે કે સંજવલન કથાયનો ઉદય મંદ હોય છે. અપ્રમયસંયતને પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કથાયના ઉદયાભાવી સ્વ તથા આગળ ઉદયમાં આવવા યોગ્ય પ્રત્યાનાવરણને સ્વસ્થસ્થાંપ ઉપશમ તથા સંજવલનને મંદ ઉદય રહે છે. આ સુયોપશમની સ્થિતિ છે, તેથી આ કાયે શાયિક ભાવ છે, અને તેનું નિમિત્ત કારણ મોઢ છે.

કાયે ના ઉપશમ અથવા સ્થના માટે થવા વાળા અધઃકરણ પરિણામના પહેલાં સર્વ પ્રકારની સ્થિતિઓમાં અપ્રમત સ્વસ્થાન અપ્રમવિસ્ત કહેવાય છે. કાયોના ઉપશમ તથા કાયના માટે થવાવાળા અધઃકરણ પરિણામના સાતિય અપ્રમત વિરત કહેવાય છે. જો અર્ધ ઉપશમના કાર્યને પ્રારંભ થાય તો ઉપશમ એકી જીવ ચલશે. અને જો કાયના કાર્યને પ્રારંભ થાય તો કાયક એકી ચલશે.

શાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ જે એકીએ ઉપશમ તથા કાયક માંથી કાર્ધપણ એકી ઉપર ચલી શકે છે. પરંતુ દ્વિતીયો પશમ સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ ઉપશમ એકી ઉપર જ ચલી શકે છે.

હવે આ પ્રકરણને વચ થઈને અધઃકરણનું સ્વરૂપ કહીએ બીજે :-

જે કરણમાં અર્ધાંત પરિણામ સમૂહમાં ઉપરીતન સમયવર્તી હોયેના પરિણામ નીચેના સમયવર્તી (અવસ્થાનસમયવર્તી)

જીવોનો પરિણામ સદૃશ હો તેને અધઃકરણ કહે છે વિષમ
અવસ્થા પછી સમ અવસ્થામાં જવા માટે આ પહેલો પ્રયત્ન
છે. જે બીજા જીવે પાછળથી અધઃકરણ પરિણામો પ્રાપ્ત
કરવાં પ્રારંભ કર્યો છે, તેના પરિણામ જેવા પરિણામ થવાતે
અધઃકરણ પરિણામ છે.

અધઃકરણનો કાલ અંતમૂર્ત છે જેમકે અનેક જીવોએ
પ્રથમ સમયમાં અધઃકરણ પરિણામ કર્યા તો તે યોગ્ય જઘન્ય
થયા અને ઉત્કૃષ્ટ પરિણામોની સીમા ઓળંગીને નાના પ્રકારના
તેના પરિણામ ઉત્પન્ન થયા પછી તે જીવોએ આગળના સમય
માં પ્રવેશ કર્યો અને તેમના પરિણામ વધ્યા તે સમયમાં બીજા જીવે
એ અધઃકરણ પરિણામમાં પ્રથમ પ્રવેશ કર્યો આ પ્રમાણે બધા
આગળ વધતા જાય છે અને તે વખતે બીજા જીવો તેમાં પ્રવેશ
કરતા જાય છે અહિં પ્રવેશ કરવાવાળા જીવોને જઘન્ય (નીચેના
પરિણામ શિવાય કંઈક પરિણામ ઉપર વધેલા જીવોના પરિણામો
માં સાથે મળી જાય છે અર્થાત તેમના પરિણામો આગળ
વધેલા જીવોના પરિણામના જેવા એક પ્રકારના
તથા દ્વિત્ય એટલે બીજા વિગેરે સમયવાળા પરિણામો પા
ઉપર વાળાના પરિણામસમાન છે. અંતિમ સમયના
ઉત્કૃષ્ટ પરિણામ નીચેવાળાના સમાન નથી આ પ્રમાણે અધઃકરણ
ના ચોથી નીચા જઘન્ય શરૂના તથા સર્વોત્કૃષ્ટ (સૌથી આગળ
વધેલા) પરિણામો શિવાયના બધાના [વચગાળા] પરિણામો
કંઈક ઉપરના સમયવાળા તથા નીચેના સમયવાળાની સમા
વેશ છે તેનું દર્શન આ પ્રમાણે છે:— જેમકે અધઃકરણનો કા
લ સમય છે તે પ્રત્યેક સમયના ૬ પ્રકાર કરો.

ગુણસ્થાન કપડો

૧૬	૫૪	૫૫	૫૬	૫૭	૨૨૨	અત્યુચ્ચનિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક
૧૫	૫૩	૫૪	૫૫	૫૬	૨૧૮		
૧૪	૫૨	૫૩	૫૪	૫૫	૨૧૪		
૧૩	૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૨૧૦	તૃતીયનિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક
૧૨	૫૦	૫૧	૫૨	૫૩	૨૦૬		
૧૧	૪૯	૫૦	૫૧	૫૨	૨૦૨		
૧૦	૪૮	૪૯	૫૦	૫૧	૧૯૮	દ્વિતીયનિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક
૯	૪૭	૪૮	૪૯	૫૦	૧૯૪		
૮	૪૬	૪૭	૪૮	૪૯	૧૯૦		
૭	૪૫	૪૬	૪૭	૪૮	૧૮૬	પ્રથમ નિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક
૬	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭	૧૮૨		
૫	૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૧૭૮		
૪	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫	૧૭૪	અત્યુચ્ચનિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક
૩	૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૧૭૦		
૨	૪૦	૪૧	૪૨	૪૩	૧૬૬		
૧	૩૯	૪૦	૪૧	૪૨	૧૬૨	અત્યુચ્ચનિર્વર્ગણ	૩૧૭૬ અંક

સમસ્તપ્રખંડક્રિયાંયંત્રી ખ. ચિ. ખ. ૩૦૩૨

નોંધ - વિશેષ સમજાવે છે કે જો કોઈ પ્રવેશિકાને પાં
ગેણાંસાથ જોડવાના પ્રસારના જવાબમાં ગુણો
જોડવામાં આવે તો પ્રથમ સમજાવે છે કે જો
વિગુણિત સૌથી જોડાયે છે, તેનાથી લીધે સમજાવે છે કે જો
અનંત મળે છે. તેનાથી લીધે સમજાવે છે કે જો

અર્થનું પરિમાણ ઠાઠવાની રીત—

નિયેકદારમાં એક અધિક ગુણદાના આયામનું પ્રમાણ એકીને અર્થ કરવાથી તે સમ્યક આવે તેને ગુણદાનિ આયામથી ગુણદારથી એવી રીતે ગુણદાથી ને ગુણદાર (ગુણદાર) થાય તેને માત્ર નિવક્ષિત ગુણદાનિના સંખ્યામાં ઉમેરવાથી નિવક્ષિત ગુણદાનિના અર્થનું પરિમાણ નીકળે છે. (જિ. સિ. પ્ર. ૨૮૭)

નિયેક એટલે એક સમયમાં ક્રમમાં જેટલાં પરમાણુઓ માં આવે તે સર્વેના સમુદાયને નિયેક કહે છે (જિ. સિ. પ્ર. ૨૮૭) હાનિ એટલે ગુણદાર રૂપ હીન હીન (એણું એણું) જેમાં કણાય તેને ગુણદાનિ કહે છે. જેમકે કાંઈલે સમયમાં ૬૩૦૦ પરમાણુઓના સમુદાય સમયપ્રભવ (એક સમયમાં જેટલા ક્રમપરમાણુ અને નો ક્રમ પરમાણુઓ બંધાતી) બંધ થયે અને તેમાં ૪૮ સમયની સ્થિતિ પડી, તેમાં ગુણદાનિઓના સમુદાય નાના ગુણદાનિ ૬, તેમાંથી પ્રથમ ગુણદાનિના પરમાણુ ૩૨૦૦ બીજા ગુણદાનિના પરમાણુ ૧૬૦૦ ત્રીજા ગુણદાનિના પરમાણુ ૮૦૦, ચોથા ગુણદાનિના પરમાણુ ૪૦૦ પાંચમી ગુણદાનિના પરમાણુ ૨૦૦ અને ૬ઠી ગુણદાનિના પરમાણુ ૧૦૦ છે. અતિ ઉત્તરોત્તર ગુણદાનિઓમાં ગુણદાર રૂપ હીન હીન પરમાણુ [સંખ્યા] પ્રાપ્ત થાય છે તેથી તેને ગુણદાનિ કહે છે. (જિ. સિ. પ્ર. પ્રવેશિકા ૧૩૨ ૨૭૮)

નાના ગુણદાનિ—ગુણદાનિઓના સમુદાયને નાના ગુણદાનિ કહે છે જેમકે ઉપરના ક્રમમાં આઠ માટે સમયની ૭ ગુણદાનિ છે. તેમ છ સંખ્યા નાના ગુણદાનિનું પરિમાણ અર્થનું (જિ. સિ. પ્ર. પ્રથમ ૨૮૦) .

આ અપ્રમત ગુણસ્થાનમાં જ અધિકમાં અધિક ના
અધઃકરણ હોય તો તે નીચેના પ્રકારનાં થશે.

૧ દ્વિતીયોપશમવાળાને અનંતાનુબંધીના વિસંયોગ
દ્વિતીયોપશમ વાળા જીવને દર્શનમોહના અંતરકરણ
માટે ૩ ચારિત્ર મોહના ઉપશમ માટે પછીથી શ્રેણી
નીચે પડે ત્યાર પછીથી વેદક સમ્યક્ત્વ થાય ૪ ક્ષાયિક
કત્વ વાળા જીવને અનંતાનુબંધી કપાયોના વિસંયોગ
કરવા) માટે ૫ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળા જીવને દર્શન
ક્ષયણ માટે, ૬ ચારિત્ર મોહના ક્ષય માટે

એવું પણ બની શકે છે કે આ ગુણસ્થાનમાં એકવ
કરણ (આત્મિકત્વ પ્રકારના કરણવાળા પરિણામો) ન
અને કેટલોક વખત આ ગુણસ્થાનમાં રહી નીચે પડી જ
ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરવા માટે જે કરણ (આત્મિક પરિ
થયું હતું તે આ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરતા પહેલાં
અથવા ચોથા અથવા પાંચમા ગુણસ્થાનમાં ઉત્પન્ન થયું

આ ગુણસ્થાનમાં કોઈપણ આયુષ્ય નો બંધ થતો
પરંતુ જે પ્રમત વિરત ગુણસ્થાનમાં દેવ આયુષ્યની શરૂ
કરી લીધી હોય અને બંધ કાલમાં અપ્રમત વિરત થઈ
તો દેવ આયુષ્યના બંધને પૂરો કરી દે છે આ પ્રમાણે
ગુણસ્થાનમાં દેવ આયુષ્યનો બંધ છે.

આ ગુણસ્થાન ધ્યાન અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થાય છે ત
આદ્ય, વિદ્યાર વિગેરે કરતાં પણ કદી અદ્યપ્રમતમુ
અંતર દોષ શકે છે પરંતુ નિદ્રામાં આ ગુણસ્થાન ઉત્પ
થતું નથી.

આ પ્રમાણે અપ્રમત વિરત ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીને
અપૂર્વ ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીએ છીએ
પ્રથમ મેણીના ૪ ગુણસ્થાન છે—આઠમું અપૂર્વકરણ
૧મું અનિવૃત્તિ કરણ દશમું સુદમ સામ્યરાય અને અનિબા-
હું ઉપધાનત મોહ આ ઉપશમ મેણીમાં ચારિત્ર મોહનીય
મંની ૧૧ પ્રકૃતિઓના ઉપશમ કરાય.

૨૫૬ મેણીનાં ૪ ગુણસ્થાન—૧ આઠમું અપૂર્વકરણ ૨,
૧૬મું અનિવૃત્તિકરણ ૩ દશમું સુદમ સાંપશમ અને ૪ ક્ષીણ-
મોહ કાચિક સમ્યગ્દષ્ટિ તેા અને મેણીઓચહે છે દ્વિતીયોપશમ
સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમ મેણી ૪ ચહે છે ૨૫૬ મેણી ચહેતો
નથી જ્યાં ચારિત્ર મોહનીય કમની બાકી પહેલી ૨૧ પ્રકૃતિ
ઓનો કમથી ઉપશમ તથા ક્ષય કરાય તેને મેણી કહે છે અને
તે ઉપશમ તથા ક્ષય જે પ્રકારે છે

૮ અપૂર્વ કરણ ગુણસ્થાન

ચારિત્ર મોહનો ઉપશમ અથવા ક્ષયના માટે અપ્રમત
વિરત લાધુ જ્યારે અપૂર્વકરણ કરીને અપૂર્વ કરણમાં પહોંચે
છે તેા અપૂર્વકરણના પ્રથમ કમયથી જ આ અપૂર્વ
કરણ ગુણસ્થાન બને છે.

અપૂર્વ કરણ ચળનો અર્થ—અનન્ય પૂર્વ-પહેલાં કાચ
પરિણામ (આત્માના) અર્થાત્ આત્માના જે પરિણામ તે ઇવના
અચરનીભાના પહેલા કમયમાં ન હતા તે પરિણામનું દેવું
આથી એ તાપ્તર્થ નિઃસર્ગ કે અપૂર્વ કરણમાં વિરલિ

સમયવર્તી' મુનિના પરિણામ આના પહેલાં અથવા આગળના સમયવર્તી' મુનિઓના પરિણામો સાથે મળતા આવતા નથી.

આ અપૂર્વકરણ પરિણામમાં પ્રતિસમય ૬ વિશેષ કાર્ય બન્યા કરે છે-૧ પ્રતિ સમય અનંતગણી વિશુદ્ધતા ૨, પૂર્વે બાંધેલા કર્મોની અસંખ્યાતગણી સ્થિતિનો નાશ ૩, અસંખ્યાત ગણી ઓછી સ્થિતિ થતાં થતાં જ નવીન કર્મોનું બંધાવવું, ૪ પૂર્વે બાંધેલાં કર્મોનો અસંખ્યાત ગણો અનુભાગ નો નાશ, ૫, અસંખ્યાતગણાં કર્મવર્ગગણા ઓની નિર્જરા તથા ૬ પાપ પ્રકૃતિઓનું પુણ્ય પ્રકૃતિઓમાં બદલાયું અન્ય સ્થાનોમાં પણ અપૂર્વકરણ પરિણામ થાય છે ત્યાં પણ ત્યાં ત્યાં યોગ્ય આ છ કાર્યો લગાવી દેવાં જોઈએ.

અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કષાયોના વર્તમાનનો ઉદ્યાભાવી ક્ષય તથા આગળના સદવસ્થારૂપ ઉપશમ તથા સંજવલનના મંદ ઉદયથી તથા અપૂર્વકરણ પરિણામ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે

આરિત્ર મોહિનો કાયોપશમની સ્થિતિમાં આ ગુણસ્થાન ઉત્પન્ન થાય છે તેથી આને કાયોપશમિક કહેવામાં આવ્યું છે. આ ગુણસ્થાનવાળો આત્મા નિયમથી કાયિક આરિત્ર અંતર્મુદ્દાન માં પ્રગટ કરશે તથા મોહ (કષાય)ના કાય માટે કરણ-પરિણામ કરી રહ્યા છે, આ માટે કાયિક શ્રેણીવાળા અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ (દાખલથએલ) ને શુદ્ધિસંયતના ઉત્પારથી કાયિક બાળ પાત્ર કહેવામાં આવ્યા છે તથા કાયિક શ્રેણીવાળા અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત (અપૂર્વકરણ પ્રાપ્ત કહેલ શુદ્ધ સંયતવાળો જીવ) મરણના અંતિમમાં અંતર્મુદ્દાનમાં નિયમથી કાયિક આરિત્ર

મનદ કરો તથા કાવના ઉપચારના માંદે કરવું (અપૂર્વકરણ)
 ઈન્દ્રિય કરી રહી છે તેથી ઉપચારથી ઔપચારિક બાવ કહે-
 વમાં આવી છે સમ્યક્દર્શનની અપેક્ષા કાર્યક સમ્યક્દર્શનના
 કાર્યક બાવ છે અને દ્વિતીયોપચાર સમ્યક્દર્શનના ઔપચારિક
 કાર્ય છે આ બધા પ્રયત્નોમાં મોટું નિમિત્ત છે અર્થાત્ મોટાના
 કાર્યોપચારની અપેક્ષા છે કર્મ ઉપચારની અપેક્ષા છે અને કર્મ
 મોટાના કાર્યની અપેક્ષા છે

આ ગુણધાનમાં સામાન્ય રૂપે ૫૮ પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય
 છે કારણ કે પ્રમત્તાન્ત જોડણીથી ૬૧ અપ્રમત્ત વિરત ગુણ-
 ધાનમાં બુદ્ધિગ્ન દેવઆયુ આ ૬૨ પ્રકૃતિઓનો બંધ હોતો
 નથી કોટકે આનુભા ગુણધાનમાં જે ૫૮ પ્રકૃતિઓનો બંધ કહેયો
 છે તેમાંથી બુદ્ધિગ્ન (નાથપામેલી) પ્રકૃતિ એક દેવઆયુના ધરા-
 વવાથી ૫૮ પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે.

આ અપૂર્વકરણ ગુણધાનના કાલના સાત કામ ૩ પહેલાં
 ભગમ ૫૮ પ્રકૃતિઓનો બંધ થાય છે. બીજા-ત્રીજા-ચોથા
 પાંચમા તથા છઠ્ઠા ભાગોમાં ૫૬ પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય છે
 આમાં નિદ્રા તથા પ્રવલ્લ એક જાતની અપણુ નિદ્રા છે) આ
 બે પ્રકૃતિઓનો બંધ થતો નથી આઠમા ભાગમાં ૨૬ પ્રકૃતિઓ
 ના બંધ થાય છે આમાં દેવમતિ પચેન્દ્રિય જાતિ ગૈરિયક શરીર
 વૈકલ્યક અગ્રિયાંગ, આકારક શરીર-આદારક અંગોપાંગ તેજસ
 શરીર કાર્મણ શરીર, સમચતુર સંશ્યાન, દેવમત્યાનુપૂર્ણ,
 વર્ણ, મંથ, રસ, સ્પર્શ અસફલધુ, ઉપધાત પરધાત, ઉચ્ચધાસ
 પ્રાસતવિદ્યાયોગતિ, મસ, જાદર ધર્મોપદ, પ્રત્યેક, રિધર, શુભ,
 નિબન, સુત્તર, આદેવ (કર્મના ઉદયથી કાર્મન્ત સહિત શરીર

ઉપજે તે કર્મ), તીર્થંકર તથા નિર્માણ નામક કર્મની આ ત્રીજી પ્રકૃતિઓનો બંધ થતો નથી અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંય-
તોને ૭૨ પ્રકૃતિઓનો ઉદય રહે છે તેમાં પ્રમતાની ઉદય વ્ય-
વિચિત્ર (પ્રમત શુણ્યસ્થાનના અંતે જેનો નાશ થયો છે તે)
૪૫ તથા અપ્રમતવિરતમાં ઉદયવ્યવિચિત્ર ૪ તથા તીર્થંકર
પ્રકૃતિ આ પ્રમાણે ૫૦ પ્રકૃતિઓનો ઉદય હોતો નથી સાતમા
શુણ્યસ્થાનમાં જે ૭૬ પ્રકૃતિઓનો ઉદય કહ્યો છે તેમાંથી પ્રકૃતિ
ચાર (સમ્યક પ્રકૃતિ, અર્દ્ધનારાય, કીલક, અસંપ્રાપ્ત સ્વપાટક)
સંહનનો ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૭૨ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય
છે (જૈ.સ.પ્ર.પ્રશ્ન ૫૩૩)

આ શુણ્યસ્થાનમાં ૧૪૨, ૧૩૯, ૧૩૮ પ્રકૃતિઓની સત્તા
(સત્ત્વ) હોય છે. આમાં જીવ ત્રણ પ્રકારના હોય છે

૧ દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમક, ૨ ક્ષાયિક સમ્ય-
ગ્દષ્ટિ ઉપશમક, ૩ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ ક્ષપક.

દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમના અનંતાનુબંધી ક્રોધ
માન, માયા, દોષાનુ હુદી જવાથી તેમની સત્તા નથી અને
તિયંચ આયુ તથા નરકઆયુની પહેલાંથી સત્તા રહી નથી તેથી
આ પ્રકૃતિઓ ઘટી જવાથી આદિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશ-
મકને ૧૪૨ પ્રકૃતિઓની સત્તા છે ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમ-
કની અનંતાનુબંધી કપાયની ૪ તથા દર્શન મોહની (મિથ્યા-
ત્વ, મિથ્ર અને સમ્યક પ્રકૃતિ) ત્રણ પ્રકૃતિઓ એમ આ માન
પ્રકૃતિઓનો સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થતાં જ કાય સમ જવાથી તિયંચ
આયુ તથા નરક આયુની પહેલાં સત્તા નહિ હોવાથી ૬ પ્રકૃતિ
ઓની સત્તા નથી આથી તેની ૧૩૯ પ્રકૃતિઓની સત્તા છે
ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ ક્ષપક જીવની ઉપર જવાથી ૬ તથા

ગુજરાતના દર્પણ

આપુ એમ આ હજી પ્રકૃતિઓની સતા નથી. આથી ક્ષાયિક
પરિણામ અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંવત્ ૧૩૮ પ્રકૃતિ
ની જ સતા છે.

હવે આ પ્રકરણ અંગે અપૂર્વકરણ પરિણામોની વિશુદ્ધિ
1 લક્ષ કરવાનો માટે એક કષ્ટાંત લખીએ છીએ-તેની રચ-
નાની પદ્ધતિ આ પ્રમાણે છે.—

૮	૫૫૩-૫૬૮	૩	૪૭૩-૪૮૮
૭	૫૩૭-૫૫૨	૨	૪૫૭-૪૭૨
૬	૫૨૧-૫૩૬	૧	૪૫૬ સુધી
૫	૫૦૫-૫૨૦	સમય	યોગ-કુલ-૪૦૬૬
૪	૪૮૯-૫૦૪		

સંખ્યા

અર્થઘન (કુલ સરવાળો) ૪૦૬૬, આરિધન-ધન-૩-૬-૪-૮
ઉત્તર ધન ૪૪૮, કાલઃ ૨૭ ૮, સંખ્યાત પ્રમાણ ૪, ચલ ૧૬
અર્થઘનની સંખ્યાનીપૂર્તિ એટલે અર્થઘનની સંખ્યા ૮નો ૬મો (કૃતિ)
સરવાળ કરતાં $૮ \times ૮ = ૬૪$ થયા તેને સંખ્યા પ્રમાણ ૪ છે
નાથી ગુણનાં $૬૪ \times ૪ = ૨૫૬$ જશે. અર્થઘન થયાં હવે કુલ
(અર્થઘન) ૪૦૬૬ છે આ ૪૦૬૬ ને ૨૫૬ વડે ભાગતાં ૪૦૬૬ ÷
 $૨૫૬ = ૧૬$ આ ૧૬ અથ આખા

ઉત્તરધન—અર્થઘન ૮ નાક ૧=૭ તેના આધારે ૧૫૫૫ થા
૦.૫૫ આ ૩૫ ને ચલ ૧૬ થી ગુણતાં $૩૫ \times ૧૬ = ૫૬૦$ આ ૫૬૦

અચ ૮ થી ગુણતાં $૫૬ \times ૮ = ૪૪૮$ ઉતરધન

અંતિમ સમય સમંધી પરિણામધન—

અચ ૮-૧=૭×૧૬ (ચય)=૧૧૨ + ૪૫૬ ઉપર કોઠામાં જણાવેલા પ્રથમ સમયનાધન=૫૬૮ અંતિમસમય પરિણામધન

આધ સમયધન—

અચ ૮-૧=૭×૧૬(ચય)=૧૧૨ ૫૬૮ (અંતિમ સમય પરિણામધન) બાદ ૧૧૨, ૫૬૮-૧૧૨-૪૫૬ આધસમયધન

આદિધન—૪૫૬ (ઉપર બતાવ્યા મુજબ) × ૮ (અચસંખ્ય)
=૩૬૪ [આદિધન સર્વધન— ૪૫૬ (આધ સમયધન) + ૫૬૮ (અંતિમ સમય સમંધી પરિણામધન) ઉમેરતાં = ૧૦૨૪ ૧૦૧૪+
૨=૫૧૨ × ૮=૪૦૯૬

અપુર્વકરણ પરિણામમાં વિશુદ્ધિ તારતમ્ય—

આ ગુણસ્થાનના પ્રથમ સમયમાં જે જે જન્ય વિશુદ્ધિ છે તેનાથી અનંતગણી પ્રથમસમયના અંતે ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિ છે. તેનાથી અનંતગણી બીજા સમયની ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિ છે આ પ્રમાણે અંતિમ સમયના ઉત્કૃષ્ટ પરિણામ સુધી ચાલ્યા જવું જોઈએ આ ગુણસ્થાનમાં જીવ સંસારી પંચેન્દ્રિય, પર્યાપ્ત હોય છે તેને પર્યાપ્તિ ૬, પ્રાણ ૧૦, સંજ્ઞા ૪, ગતિ મનુષ્ય ભૂતિ ચંચેન્દ્રિય, ત્રસકાય, યોગ ૬, વેદ ૩, કપાય ૧૨ પૌકી ૬-૫-૪ તે પૌકી એક વખત ઉપયોગમાં એક, ચંચમ ૨, દર્શન ૩-૨ પૌકી ઉપયોગમાં એક વખતે એક, લેશ્યા શુક્ત લેશ્યા-ભવ્ય ત્વ સમ્યક્ત્વ ૨, દ્વિતીઓપચમ તથા ક્ષાયિક હોય છે, અપુર્વ ગુણસ્થાન વર્તીશ્ચર અદ્વૈત ક્રમવાર બંને ઉપયોગવાળો પૃથક્કર વિતક વિચાર શુદ્ધસ્થાનનો ધ્યાના હોય છે. આવા

ધા. ૧૩ પરંતુ એક જીવને ૭-૬-૫ યાવ છે જાવ ૧૮, એક
 ૧૨-૧૩-૧૪-૧૫ યાવ છે.

અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિચતુરું રેક પ્રમાણ ૩૩ હાય
 પરંપ ધનુષ્ય સુધીનું દાય છે.

તેમનું રહેવાનું સેત્ર અતી દિવની અંદર છે સેત્ર લોકનો
 પ્રમાણ ૩૩ : માત્ર છે તથા સ્પર્શન પણ લોકના અંતર ખ્યાતા
 પ્રમાણ યાવ છે અપૂર્વકરણ પ્રવિષ્ટ વિશુદ્ધિ સંયતોમાં ઉપ-
 પ્રમાણ લોકોનો જાન્ય કાલ એક સમય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ કાલ
 નંતરુદ્ધ છે : પરંતુ સપક લોકોનો જાન્ય કાલ પણ અંત-
 રુદ્ધ છે : અને ઉત્કૃષ્ટકાલ પણ અંતરુદ્ધ છે જાનેમાં જીવ
 સમૂહમાં ઉપર જણાવેલા જાન પ્રમાણો તે પ્રમાણે જ કાલ છે.

સપક એક જીવમાં એવું નથી હોતું કે આઠમુ શુદ્ધિસ્થાન
 ઓળીને બીજા શુદ્ધિસ્થાનોમાં જઈને પછી આઠમા શુદ્ધિસ્થાનમાં
 આવે : કારણ કે સપક જીવ શુદ્ધિસ્થાનોમાં આગળ વધીને શુદ્ધ-
 સ્થાનાતીત (શુદ્ધિસ્થાન પાર કરી જશે) થઈ જશે.

જવ જીવની અપેક્ષા એવો અંતર (વચગાળાનો વખત)
 અતી શકે છે કે કોઈ સમય એવો રહે કે કોઈ પણ જીવ
 અંતર [આઠમા] શુદ્ધિસ્થાનમાં ન હોય તો એવો વચગાળાનો
 વખત એક સમય અને વધારેમાં વધારે છે મહિનાનો કોઈ શકે
 છે આઠમા શુદ્ધિસ્થાનવાળો ઉપરામક એક જીવ આઠમુ શુદ્ધિસ્થા-
 ન ઓળીને બીજા શુદ્ધિસ્થાનમાં રહે, પછી આઠમું શુદ્ધિસ્થાન
 પ્રાપ્ત કરે આ વચગાળાનો વખત જોઈમાં જોઈ. અંતરુ-
 દ્ધ અને વધુમાં વધુ અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન કાલમાં ૨૮ અંત-
 ર આમાં નીચે પડવાનો વચગાળાનો

વખત અપૂર્વકરણી લીધો છે તેથી આમાં લગાતાર ૧૨ અર્ધમુહૂર્ત વખત લાગે ફરી સ સાર ભ્રમણ કરીને અપૂર્વકરણ પ્રાપ્ત થશે, તેના પછી નિર્વાણ પામવામાં ૧૬ અર્ધમુહૂર્ત લાગે આ પ્રમાણે વચગાળાનો સમયાને વખત અર્ધપૂર્ણગત પરિવર્ત કાલમાં ૨૮ અર્ધમુહૂર્ત ઓછો થાય છે

ઘણા ઉપશમક જીવોનો વચગાળાનો સમય ઓછામાં ઓછો એક સમય અને વધુમાં વધુ વર્ષ પૃથક્કત એટલે ૩ થી ૯ વર્ષ સુધીનો થાય છે.

આ અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનમાં ઉપશમ જીવ સાતમા અથવા નવમા ગુણસ્થાનેએથી આવે છે અને આ અપૂર્વકરણ પ્રવિંટ વિશુદ્ધિ સંયત જીવ જાય છે પણ સાતમા અથવા નવમા ગુણસ્થાનમાં પરંતુ જો આ ગુણસ્થાન પછી મરણ થઈ જાય તો આથી ગુણસ્થાનમાં જાય છે અને તિર્યચથી દેવ ગતિમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે ચઢતી વખતે આડમાં ગુણસ્થાનના પહેલા ભાગમાં મરણ થતું નથી.

ક્ષપક સાનમાં ગુણસ્થાનેથીજ અપૂર્વકરણમાં આવે છે તે મરણ થતું નથી કે તેનું નાચે પડવું થતું નથી પરંતુ વિશુદ્ધિ આગળ વધીને ઉપરનાં ગુણસ્થાનોમાં પહોંચતા ચારિત્ર મોહન કાય કરી તથા ફરી ધ્યાન આ કર્મોનો કાય કરીને પછી અધાનિયા કર્મોનો કાય કરી ને સિદ્ધજ થઈ જશે.

આ પ્રમાણે અપૂર્વકરણ પ્રવિંટ શુદ્ધિ સાયમ ઉપશમક નથા ક્ષપક નું વર્તન કરીને જીવે અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનનું નિવૃત્તિ કરીને લીજે.

શ્રેણી ચઢવાને પાત્ર કે:ણ છે?—

ઉત્તર—શાયિક સમ્યક્દષ્ટિ અને દ્વિતીયોપચય સમ્યક્દષ્ટિ ન શ્રેણી ચઢી શકે છે. પ્રથમોપચય સમ્યક્ત્વવાળા તથા શાયી પ્રથમિક સમ્યક્ત્વવાળા શ્રેણી ચઢી શકતા નથી.

પ્રથમોપચય સમ્યક્ત્વવાળા છત્ર પ્રથમોપચય સમ્યક્ત્વ ઇલાહીને શાયીપ્રથમિક સમ્યક્દષ્ટિ થઇને પ્રથમમ અનંતાનુગ્રામી ૧૫. માન, માયા લોભનુ વિશ્વયોજન કરીને (ફરકરીને) ધ્યન મેહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિઓનો ઉપચય કરીનેચાતે દ્વિતીયોપચય સમ્યક્દષ્ટિ થઇ જાય અથવા ત્રણે પ્રકૃતિઓનો હાય કરી શાયિક સમ્યક્દષ્ટિ ૮૪ જાય ત્યારે શ્રેણી ચઢવાને પાત્ર થાય છે (જેન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા પ્રશ્ન ૫૧૬મા ઉત્તર

૬ અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાન

જ્યાં પુર્વ તથા ઉત્તર વર્તી સાધુઓના પરિણામ વિલક્ષણ હોય તથા સમાન વર્તી સાધુઓના પરિણામ એક સરખા હોય તે પરિણામોને અનિવૃત્તિકરણ કહે છે અર્થાત્ જે કરણ (પરિણામો) માં ભિન્ન સમયવર્તી હોવાના પરિણામ વિલક્ષણ હોય એટલે એક સરખી ન હોય અને એક સમયવર્તી હોવાના પરિણામ સહય ન હોય (એક સરખા) તેને અનિવૃત્તિ કરણ કહે છે. અપ: કરણ, અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિ કરણ આ : હોય કરણોના પરિણામ પ્રતિ સમય અનંતગુણી વિશુદ્ધતા મારે થાય છે

અનન્ય, નિવૃત્તિ=એક અર્થાત્ જ્યાં સમાન સમયમાં પરિણામોમાં એક ન હોય તે કરણ અર્થાત્ પરિણામોને અનિવૃત્તિ કરણ પરિણામ કહે છે

આ ગુણરણાન પ્રત્યાખ્યાન કષાય-
 (કર્મવર્ગણાઓના સમુહો) નો ઉદ્યાભાવી દ
 આત્માથી કર્મના સંબંધ નો છુંટકારો),
 આવવા યોગ્ય તે સ્પર્ધોક્તિનો સદ્વસ્થાદ્
 ડોડીને આગામી કાળમાં ઉદય આવવાળાં
 તે) ઉપશમ તથા સંજવદન કષાયના અ
 વૃત્તિ કરણ પરિણામો દ્વારા પ્રગટ થાય દ
 ક્ષા વર્તમાન છે આથી આ ગુણસ્થાનમાં
 છે પરંતુ કષાયના ઉપશમ કે ક્ષયના માટે
 અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનવર્તીના આ પરિણા
 કષાયોનો આ ગુણસ્થાનમાં ઉપશમ પા
 તથા મરણ ન થાય તો અવશ્ય જ
 રકટ કરશે આથી ઔપશમિક ભાવ પાણુ મ
 તથા કષયક ક્ષેણીવાળા અનિવૃત્તિકરણ બાદ
 શુદ્ધિ સંચિતના આ પરિણામ કષાયન
 થયા છે તથા આ નિયમથી શીઘ્ર (નજીકમ
 પ્રગટ કરવાવાળા છે તથા ૨૦ કષાયોનો ક્ષય
 ૭ લેથી ઓના ભાવને ક્ષાયિક ભાવ પાણુ કહ્યા
 માહવુ છે અર્થાત્ મોહના દાગોપશમથી યા ઉ
 કાર્યથી આ ગુણસ્થાન પ્રગટ થયું છે.

આ અનિવૃત્તિ કરણ ગુણસ્થાનમાં સમાન
 પરિણામ એક કરઆ દેાય છે અત્રિ એવુ પ
 કુપુવેકરણ પરિણામમાં થતુ હતુ કે કરમ ન
 ના પરિણામ મળી પાવ અથ અને ન પાણુ
 મળના એક કરમાત્ર પરિણામ થાય છે આ

ગુણસ્થાન દર્શન

નરે જણાવેલા નકશાથી અનુમાન કરી શકશે. આ ગુણસ્થાન ના સમય આપૂર્વકરણથી અર્ધા છે

સમય	પરિણામ	કુલે આ દર્શનમાં ૮ સમયના અર્ધ
૪	૧૩૭૬	૪ સમય સીધા છે આ દર્શનમાં
૩	૧૩૧૨	પહેલા સમયવર્તી જેટલા સાધુ ૬યે
૨	૧૨૪૮	તે જથ્થાના ૧૧૮૪ કીમીના પરિણામ
૧	૧૧૮૪	થયે તથા બીજા સમયવર્તી સાધુઓ
		ના પરિણામ ૧૧૪૮ કીમીના થયે
		આ પ્રમાણે અનિવૃત્તિ કરણના
		બધા અમરે બરાબર લગાવવા જોઈએ
		આ ગુણસ્થાનમાં સંજવલન કયા-
		યને અતિમદ ગ્રહ્ય હોવા છતાં પણ
		સુક્રમણિપરાય ગુણસ્થાનમાં યવાગળા સંજવલન સુક્રમ લોભના
		મુકાબલે તે અધિક છે તેવી આ ગુણસ્થાનને બાહર સામ્યરાય
		પણ કહે-છે તેવી રીતે બાહર સામ્યરાય પહેલાં ગુણસ્થાનથી લઈ
		નવમા ગુણસ્થાન સુધી કહેવામાં આવ્યા છે જેમ અમંયન પહેલાં
		ગુણસ્થાનથી ઓછી ગુણસ્થાન સુધી અને પ્રમત પદલાથી છતાં
		સુધી સમજવામાં આવે છે.

બાહર સમ્યક્તાય: સ્થુલ રૂપાધારી દશાથી નવમા ગુણ-
સ્થાન સુધીના સાધુ

અનિવૃત્તિ કરણ બાહર સામ્યરાય પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત
હોવાને રર પ્રકૃતિઓનો બંધ હોય છે. કારણકે પ્રમત્તાન્ત બુ-
ચિન્ન પ્રમત ગુણસ્થાનના અંતમાં નાથ પામેલી) ૬૧ તથા
અ પ્રમત બુચિન્ન ૧. અપૂર્વકરણ બુચિન્ન ૩૩-આ

પહેલા ભાગમાં ૧૩૮ પ્રકૃતિની સતા છે, આમાં સમ્યક્ત્વધાતી
 ૭ પ્રકૃતિ (દર્શન મોહનીયની ૩ તથા ચારિત્ર મોહનીયના
 અનંતાનુષાંધી કપાય ૪ મળી ૭) તથા નરકાયુ, તિર્યચઆયુ
 તથા દેવ આયુ આ ત્રણ મળી ૧૦ પ્રકૃતિઓની સતા (સત્વ)
 નથી દ્વિતીય ભાગમાં ૧૧૨ પ્રકૃતિઓની સતા છે, આમાં ઉપર
 જણાવેલી ૧૦ તથા પ્રથમભાગમાં અભાવપામેલી નરકગતિ, નન્-
 ગત્યાનુપૂર્વી, તિર્યચગતિ, તિર્યચગત્યાનુપૂર્વી, દ્વિન્દ્રિય,
 ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, ઉષોત, આતાપ, એકેન્દ્રિય, સ્થાવર, સાધા-
 રણ, સૂક્ષ્મ, સ્ત્યાગદ્ધિ, નિદ્રા નિદ્રા પ્રચલાપ્રચલા આ ૧૬
 પ્રકૃતિઓ આ પ્રમાણે ૨૬ પ્રકૃતિઓની સતા નથી ત્રીજા ભાગ
 માં ૧૧૩ પ્રકૃતિઓની સતા છે આમાં ઉપર જણાવેલી ૨૬ તથા
 દ્વિતીયભાગ વ્યુચ્છિન્ન (નાશ પામેલી) અપ્રત્યાખ્યાન વરણ
 ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ક્રોધ, માન, ચાત્રી,
 લોભ આ આઠ આ પ્રકારે ૩૪ પ્રકૃતિઓની સતા નથી ચોથા
 ભાગમાં ૧૧૩ પ્રકૃતિઓની સતા છે આમાં ઉપર જણાવેલી ૩૪
 તથા તૃતીયભાગમાં વ્યુચ્છિન્ન નપુંસક વેદ આ પ્રમાણે ૨૫
 ની સતા નથી પાંચમા ભાગમાં ૧૧૨ પ્રકૃતિઓની સતા છે.
 આમાં પુર્વોક્ત ૩૫ તથા ચોથા ભાગમાં ઘટીગએલી સ્ત્રીવેદ
 આ પ્રમાણે ૩૬ ની સતા નથી છઠા ભાગમાં ૧૦૬ પ્રકૃતિઓ
 ની સતા છે. આમાં પુર્વોક્ત ૩૬ તથા પાંચમા ભાગમાં અભાવ
 પામેલી (વ્યુચ્છિન્ન) દાકય, રતિ, રાગે, શોક મય તથા
 કુશુખેષા આ ૬ આ પ્રમાણે ૪૨ ની સતા નથી સાતમા ભાગમાં
 ૧૦૫ પ્રકૃતિની સતા છે. આમાં પુર્વોક્ત (પહેલાં જણાવેલી)
 ૪૨ તથા પુરુષવેદ આ પ્રમાણે ૪૩ પ્રકૃતિઓની સતા નથી
 આઠમા ભાગમાં ૧૦૪ પ્રકૃતિઓની સતા છે આમાં પુર્વોક્ત

(ઉપર જણાવેલી) ૪૩ પ્રકૃતિઓ તથા સંજ્ઞવલન કોષ
 ૧ ૪૪ પ્રકૃતિઓની સત્તા નથી નવમા ભાગમાં ૧૦૩ પ્રકૃતિઓ
 ૨ સત્તા છે. આમાં પૂર્વોક્ત ૪૪ તથા સંજ્ઞવલન માન ઓ
 ૩ પ્રકૃતિઓની સત્તા નથી આ નવમા ભાગમાં સંજ્ઞવલન માયા
 ૪ ની પણ સત્ત્વ વ્યુત્પત્તિ (સત્તાનો અભાવ) યર્જીત છે કે
 ૫ ને આગળ રહેશે નહિ

આ પ્રમાણે નવમા ગુણસ્થાનમાં પ્રકૃતિઓનો નંબ, ઉપ
 તથા સત્ત્વ (સત્તા) અલગ, અલગ, કહેવો અને સંમિલિત
 (એકોઠો મળેલો) રૂપમાં જણાવવા માટે નીચે જણાવેલા નકશામાં
 જુએ.

ભાગ	સત્ત્વ-				નંબ	ઉપ
૧	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૩૮	૨૨	૬૬
૨	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૨૨	૨૨	૬૬
૩	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૧૪	૨૨	૬૬
૪	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૧૩	૨૨-૨૧	૬૫-૬૪
૫	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૧૨	૨૨-૨૧	૬૪-૬૩
૬	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૦૬	૨૧	૬૩
૭	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૦૫	૨૧-૨૦	૬૩
૮	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૦૪	-૧૮	૬૨
૯/૧	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૦૩	૧૬-૧૮	૬૧
૯/૨	૧૪૬	૧૪૨	૧૩૬	૧૦૨	૧૮	૬૦

ઉપર સર્વે ભાગોમાં ૬ જતાવ્યા છે સર્વ ભાગોમાં ૧૪૬, ૧૪૨

૧ નો ઉદય અને ૪ ની સત્તા રહે છે આ પ્રમાણે આગળ ના બાકીના જાગોમાં લગાવતા જવું જોઈએ અને બતાવનારે નક્કો નીચે પ્રમાણે છે.—

જાગ	બંધ	ઉદય	સત્વ
૧	૫	૨	૨૧
૨	૫	૨	૧૩
૩	૪	૨	૧૩
૪	૪	૨	૧૨
૫	૪	૨	૧૧
૬	૪	૧	૫
૭	૪	૧	૫
૮	૪	૧	૧
૯	૩		૪
૧૦	૩	૧	૩
૧૧	૨	૧	૩
૧૨	૨	૧	૨
૧૩	૧	૧	૨
૧૪	૧	૧	૧

આ સ્થિતિ પછી સંખ્યાત સ્થિતિ બંધાસહસ્ત્ર વીતી ગયા પછી અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ ૪, પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ૪, સંજવલન ૪ આ બાર પાયો તથા નવ નોકપાયોને દુર કરે છે પરંતુ અહિંથી ક્ષપક સાધુ તેમના ક્ષપણ સળાંધી કાર્ય-સંક્રમણ વિગેરે કરવા લાગે છે એક ઉપશામનામાં ચોછા ચોછા ચતા સંખ્યાત સ્થિતિ બંધ સાદા અ વીતી જાય છે.

ઉપશામ શ્રેણીમાં પ્રકૃતિઓને ઉપશાન્ત થયાનો ક્રમ આ પ્રકારે છે.

૧ નપુરંદ્રવેદ, ૨, સ્રીવેદ, ૩ હાર્યાદિ ૪ તથા પુરુષવેદનો બહુભાગ, ૪ પુરુષવેદનો નવક સમય પ્રખલ, ૫ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ તથા પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કપાયોના કાપનું સંક્રમણ (કોઈ

નું કર્મના કલ્પનીય જેમકે પ્રત્યાખ્યાના કોષના ભેદને બીજા ભેદરૂપ એટલે અહિં સંજવલન કોષરૂપ થઈ જવાને સંક્રમણ કહે છે) કરીને સંજવલન કોષ, ૬ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ તથા પ્રત્યાખ્યાનાવરણના બાન કપાયનું સંક્રમણ કરીને સંજવલન નાનું કલ્પન ૭ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ તથા પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કપાયો

૧૦ પોતી માયા ક્ષાયનું સંક્રમણ કરીને સંજવણન બાદર લેવા
ક્ષયક શ્રેણીમાં પ્રકૃતિઓનો ક્ષય કરવાનો ક્રમ આ પ્રકારે છે :

૧, સ્વાનગૃહ્યાદિ ત્રણ તથા નરક ગત્યાદિ તેર, આ ૧૪
પ્રથમ જાગીય [જાગની] બુદ્ધિન પ્રકૃતિઓ.

૨ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ ચાર ક્ષાય તથા પ્રત્યાખ્યાના
વરણ ૪ ક્ષાય આ ૮. ૩, નપુંસક વેદ, ૪ સ્ત્રીવેદ,
દારવાદિ, ૬ મુરખવેદ, ૭, સંજવણન દોષ ૮ સંજવણન મો
૬ સંજવણન માયા, તથા બાદર ૨૫૬૬૬ (કર્મવર્ગ) ઓનો સમુદાય.

આ ક્ષયક અન્તરાત્માના ઉપર જણાવેલા ૩૬ તથા ક્ષાય
સમ્યક્ત્વના વખતે નષ્ટ થવાવાળી ૭ પ્રકૃતિઓની સંતાનો ના
યર્ષ ભય છે તથા ત્રણ આંધુ યની સતા તો જન્મથી જ નથી
જોડેલા આંધુ ૩ આ પ્રમાણે ૪૬ પ્રકૃતિઓના નાશ થાય છે.

અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનમાં જન્મ સંતી પચેન્દ્રિય પચી
થાય છે તેની પચીસિઓ ૬, પ્રાણ ૧૦ સંજા ૨ મનુષ્યમતિ ભા
પચેન્દ્રિય ત્રસકાયા યોગ ૬, વેદ ત્રણ પોતી એક તથા અપમ
વેદ ક્ષાય સાતમાંથી ૨ તથા ૧ જ્ઞાન, ૪ સંયમ ૨ કર્મન
શુકલ લેરયા, ભવ્યત્વ, સમ્યક્ત્વ ૨ (ક્ષાદ્રિ) પોતી ૧ થાય છે.

અનિવૃત્તિકરણ બાદર સામ્યરાય પ્રવિષ્ટમદિ સંયત ૭૨ સં
આહારક, કેમવાર બે પ્રકારના કંપ્યોમવાયો, પૃથક્ત્વ વિગત
ચાર શુકલધોનનો ધ્યાન થાય છે.

આ ગુણસ્થાનમાં આગવ ૧૬ પોતી એક વખત ૩ અને
બાવ ૨૮ માંથી એક કંપને ૨૫, ૨૪, ૨૩ અને ૨૨ થાય છે.

આ જીવનાદેહની અવગાહના દેહપ્રમાણ) ચોથામાં ચોથા
આ હાથ અધિકમાં અધિક વ્યય ધન્ય સુધી થાય છે તેમનું
નિવાસ સ્થાન અઢી દિવની અંદર જ છે. ક્ષેત્ર તથા સ્પર્શન
લોકના અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

આ ગુણસ્થાનનો કાળ અંતર્મુદ્દર્ત છે. સતિરાય અપ્રમત
થી અર્ધોકાલ અપૂર્વકરણનો છે અને અપૂર્વકરણથી અર્ધોકાલ
આનંદવૃત્તિકરણનો છે આમાં ઉપશામકજીવ સમુદ્ધનો તથા એક
જીવનો ૧ ધન્ય કાલ એક સમય છે કારણ કે-અનિવૃત્તિ ક્રમમાં
ચઢવ અથવા ઉતરવામાં એક સમય આવતાં પણ મરણનો સ ભવ
છે અને ત્યારે ચોથું ગુણસ્થાન થઈ જાય છે અહિં મરણ થતાં
તે અતરાતમા કેવળગતિમાં જન્મ લે છે ઉપશામક જીવે તો ઉત્ક્ર-
ષ્ટ કા અંતર્મુદ્દર્ત છે ક્ષપક અંતરઆત્માઓમાં જીવ સમુદ્ધનાં
પણ ૧ ધન્ય કાલ અંતર્મુદ્દર્ત છે તથા ઉત્ક્રષ્ટ કાલ પણ અંતર્-
મુદ્દર્ત છે

ક્ષપક કાળવાળા એક જીવનું અંતર થતું નથી કારણ કે
ક્ષપકક્રેદાથી અહીં તે અન્તમાં ગુણસ્થાનાતીત (ગુણસ્થાનની પર
જાય છે થઈ જાય છે બીજીવાર તેજ ગુણસ્થાનના નથી આવતા

અન્તર માર્ગજ્ઞા- જે અવસ્થાઓનાં કોઈજીવ જેટલો વખત
ન જાણી આવે અને અસ્તિત્વમાં ન હોય તેને આંતર માર્ગજ્ઞા
કાં છે આવી આડ આંતર માર્ગજ્ઞાઓ છે—જેમકે ઉપશામ સમય
કા આમાં ઉત્ક્રષ્ટ રૂપમાં ૭ દિન સુધી કદિ કોઈ જીવ નસા
રમાં ઉત્ક્રષ્ટ રૂપમાં ૭ દિન ન કદે વિરૂદ્ધે ન જ શકેદાર્જવ
પાત્ર ૩૩

આ પદ્ધતિ અર્ધક્ષપક ગુણસ્થાનની છે જીવ મરણની

અપેક્ષા અન્તર-અર્થાત્ એવો કાલ કે જ્યારે આ શુભ-
ધર્મમાં એકપણું જીવ ન હોય તેવો કાળ ક્રમમાંક્રમ એક
સમય હોય છે. અને અધિકમાં અધિક છ માસ હોય છે

ઉપશામક જીવ સમૂહનું જન્ય અન્તર કે જે સમયમાં
ઉપશામક જીવ સંસારમાં ન હોય એક સમય હોય છે તથા
ઉત્કૃષ્ટ અન્તર વપ પૃથક્કવનુ યાય છે. એક ઉપશામક જીવનું
જન્ય અન્તર અંતમુદ્વૃત્ત છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અન્તર અર્ધપુરુષલ
પરિવર્તન કાલમાં ૨૬ અંતમુદ્વૃત્ત કાળ સુધી હોઈ શકે છે.
આમાં ૧૧ અંતમુદ્વૃત્ત તેા અંતરના પહેલાના જ છે અને
૧૫ અંતમુદ્વૃત્ત અંતરસમાપ્ત થયા પછીના છે.

સંજવલન ૪ કથાયો ને ક્યહી નાખ્યા પછી તેના કય
થાય છે તેા લોકની અંતિમ બાદર સામ્યશાધિક કૃષિએ
(ચુરો) મુદ્ધમ સ.મ્યશાધિક કૃષિઓમાં પુરેપૂરી રીતે સંક્રમણ
કરી નાજે છે આ નવમા ગુણસ્થાનનો અંતિમ સમય છે જે ૫
પછ ક્યમું ગુણસ્થાન પ્રગટ થાય છે

નવમા ગુણસ્થાનના આ અંત સમયમાં સંજવલન લોક
નો સિદ્ધિભંધ અંતમુદ્વૃત્ત તથા ત્રણ ઘાતિ આ કર્મિના એક
દિ-માં કંઈક જોઈએ વખત તથા વેદનીય કર્મ, નામ કર્મ તથા
ગોત્ર કર્મનો સિદ્ધિભંધ એક વર્ષમાં કંઈક જોઈએ વખત રહો
ભય ૩

આ વખતે જે કર્મ બાંધ્યાં હતા તેમની સ્થિતિ આ પ્રમાણે
રહી ભય ૩ મોહનીયની અંતમુદ્વૃત્ત ત્રણ ઘાતિયા કર્મિનાં
સંખ્યાત હજાર વર્ષ તથા નામકર્મ ગોત્ર કર્મ તથા વેદનીય
કર્મ તેમના અસંખ્યાત હજાર વર્ષ

આ પરિસ્થિતિ પછી બાહર સામ્યરાય ગુણસ્થાનનો વ્યય (નાશ) અને સુક્ષ્મ સામ્યરાય ગુણસ્થાનનો ઉત્પાદ (અસ્તિત્વામાં આવવું તે) એક જ સમયમાં થાય છે. સર્વ ગુણસ્થાનોની સાથે તથા સર્વ પર્યાયોની સાથે પદ્ધતિ છે કે પુર્વ પર્યાયોનો વ્યય (નાશ) અને ઉત્તર પર્યાયોનો ઉત્પાદ એક સાથે થાય છે અર્થાત્ પૂર્વ પર્યાયોનો વ્યય ઉત્તર [પછીનાં] પર્યાયોનો ઉત્પાદ સ્વરૂપ છે અને ઉત્તર પર્યાયોનો ઉત્પાદ પૂર્વ પર્યાયોના વ્યયસ્વરૂપ [નાશ સ્વરૂપ] છે આ પ્રમાણે અનિવૃત્તિક્ષણ બાદર સમ્યરાય પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિ સંયત ઉપશમક તથા ક્ષપકનું વર્ણન કરીને હવે સુક્ષ્મ સામ્યરાય ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીએ છીએ—

૧૦ સુક્ષ્મ સામ્યરાય ગુણસ્થાન

જ્યારે ફક્ત સંજવલન સુક્ષ્મ લોભ સ્ત્રી જાય છે ત્યારે તેને સુક્ષ્મસામ્યરાય કહે છે તે સુક્ષ્મલોભને નાશ કરવા માટે જે આરિત્ર થાય છે તેને સુક્ષ્મસામ્યરાય આરિત્ર કહે છે આ સ્થાનનું નામ સુક્ષ્મ સામ્યરાય ગુણસ્થાન છે આ ગુણસ્થાનમાં સંજવાલાના અન્તરઆત્માનું નામ સુક્ષ્મસામ્યરાય પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિસંયત ઉપશમક અથવા ક્ષપક છે.

આ ગુણસ્થાન પ્રત્યાગ્માનાવર્ણન પ્રમાણે રાયોપશમના તથા સંજવલન મનન કૃતિગત (ચરો કરાયતા) લોભના ઉદયના નિમિત્તથી તથા સુક્ષ્મસામ્યરાય આરિત્ર પતિજામ દ્વારા થાય છે આમાં વિચિત્ર દારણ આરિત્ર મોહ છે. અર્થાત્ આરિત્ર મોહના કાર્યે મોહમ છે અથવા આરિત્રમોહને ઉપશમ છે અથવા અનિવૃત્તિમોહને કાર્ય છે આમાં સરાત્ર આરિત્ર ભાવ સંજવાળી કાર્યે મોહિત છે પરંતુ આરિત્ર મોહના મોહને પણ કાર્ય કરવાને

પાન છે તથા અંતમાં અવિચિત્ત સુદમ લોભનો દાય
કરી નાખે છે આથી દાયિક ભાવ છે ઉપશમ શ્રેણીમાં
ચંદ્રલા અન્તરઆત્માના સુદમલોભનો ઉપશમ કરવાનો
યત્ન છે તથા અંતમાં સુદમલોભનો પણ ઉપશમ કરી નાખે
છે તેથી ઔપચારિક ભાવ છે.

આ ગુણસ્થાનમાં ફરેક સમયે અપૂર્વ પરિણામ થાય છે.
અમાન સમયયતિઓના મમાન પરિણામ થાય છે અને સુદમ
સામ્યરાય ચારિત્રની અવિરોધતા રહે છે.

આ ગુણસ્થાનમાં ૧૭ પ્રકૃતિઓનો જંઘ થાય છે, જ્ઞાના-
વાણી ૬, અંતરાયની ૫, અહુર્દશનાવસ્થાદિ ૪, યશસ્વીતિ
ઉચ્ચગોત્ર, સાતાવેદનીય-આ સત્તર પ્રકૃતિઓના જંઘ થાય છે.

આ ગુણસ્થાનમાં રહેલા જીવને ૬૦ પ્રકૃતિઓનો ઉદય છે.
માદરસામ્યરાયના અંતે ઉદયનો અભાવ પામેલી ૫+૬+૧+૧૭
૧૮+૫+૪+૬+૬=૬૯ તથા તીથંકર પ્રકૃતિ આ ૬૨ પ્રકૃતિઓનો
ઉદય નથી.

[નવમા ગુણસ્થાનમાં જે ૬૬ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થાય છે,
તેમાંથી વ્યુચિત્તિ પ્રકૃતિ = [ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ સજ-
વલન કોષ માન, માયા] ને ઘટાડવાથી બાકી રહેલી ૬૦ પ્રકૃ-
તિઓનો ઉદય થાય છે.

સૂદમ સામ્યરાય ગુણસ્થાનવર્તી જીવને ૧૪૬, ૧૪૬, ૧૩૯,
અથવા ૧૦૨ પ્રકૃતિઓની સત્તા હોય છે આ ગુણસ્થાનમાં ૩
પ્રકારના સાધુ છે ૧ દ્વિતીયોપશમ સામ્યગદિ ઉપશમક, ૨
દાયિકસામ્યગદિ ઉપશમક, ૩ દાયિક સામ્યગદિક્ષપક

દ્વિતીયોપશમક સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમક પણ બે પ્રકારના છે ૧ અનંતાનુબંધી કપાયોના ઉપશમક ૨ અનંતાનુબંધી કપાયોના વિશ્વયોજક [હર કરનારા] અને ઉપશમક દ્વિતીયોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમકને ૧૪૬ પ્રકૃતિઓની સતા છે. તિર્યચ આયુ તથા નરક આયુની સતા નથી અનવિયોજક દ્વિતીયોપશમ ૧૪૨ પ્રકૃતિઓની સતા છે ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમકને ૧૩૯ પ્રકૃતિઓની સતા છે તેને સમ્યક્ત્વબાધક ૭ પ્રકૃતિ [મિથ્યાત્વ મિથ્ર અને સમ્યક્પ્રકૃતિનગ્નતાનુબંધી કપાય ૪ મળી ૭] તથા તિર્યચ આયુ તથા નરક આયુ આ નવ પ્રકૃતિઓની સતા નથી ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ દાપકને નવમા શુભસ્થાને વ્યુચ્છિન્ન (અભાવપામેલી) ૩૬ પ્રકૃતિઓ તથા તિર્યચ આયુ નરકઆયુ દેવઆયુ તથા સમ્યક્ત્વ બાધક ૭ પ્રકૃતિઓ આ ૪૬ પ્રકૃતિઓની સતા નહિ હોવાથી ૧૦૨ પ્રકૃતિઓની સતા છે.

સુદૃઢ સામ્યરાય સંયત—સંજી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત હોય છે આને પર્યાપ્તિઓ ૬, પ્રાણ ૧૦, મંત્રા-૪, મનુષ્યગતિ, પંચેન્દ્રિય જાનિ, ત્રસકાય, યોગ ૯, અપગતવેદ, કપાય ૧, સંજવલ્લન સુદૃઢલોભ, જ્ઞાન-૪ સુદૃઢ સામ્યરાય સંયમ, દર્શન ૩, શુક્લ લેશ્યા, ભગ્યત્વ, ક્ષાયિક સમ્યયત્વ અથવા દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વ થાય છે

સુદૃઢ સામ્યરાયસંયત સંજી, આદારક, કમવાર બંને પ્રકારના ઉપયોગવાલા પૃથક્ત્વ વિચાર શુક્લ ધ્યાનના હોય છે. પૃથક્ત્વવિનર્ક વિચાર પ્રયક્ત્વમિન્ન વિનર્ક શુભ નીચાગ પદ્ધતિ પાને બદલી નાખવું તે આડમા શુભસ્થાનથી બારમા શુભસ્થાનના દેવતાક ભાગ મુધી નો પદેકું શુક્લધ્યાન હોય છે

પરિ સાધુનો ઉપયોગતેની બુદ્ધિ અપેક્ષા ચાને બુદ્ધિ પ્રમાણે થયે છે, પરંતુ અબુદ્ધિ ગોચર સિન્ન થવાથી પલટન થાય છે એટલે બદલાઈ જાય છે તેના ત્રણ પ્રકાર છે ૧ અર્થપલટન, ૨ યજ્ઞ પલટન, ૩ યોગ પલટન આ ધ્યાનના બલથી સાધુ મોહનીય કર્મનો ઉપશમ અથવા ક્ષય કરી નાખે છે (જેન યજ્ઞર્થે પા. ૫૪૩)

આ ગુણસ્થાનમાં આશ્રવ ૨ થાય છે, બાવ ૨૨ થાય છે, એક લવની અપેક્ષાએ બાવ ૨૧, ૨૦ ૧૬, અને ૧૮ થાય છે.

મુક્ત સામ્યશય સંયતોતુ દેહ પ્રમાણ જોણામાં જોઈ શકાય અને વધુમાં વધુ પરપદનુચય થાય છે.

આ સાધુનું નિવાસ સ્થાન અહીં દિપની અંદર છે. ક્ષેપ તથા સ્પર્શન લોકનો અસંખ્યાંતમો જાગ છે.

મુક્ત સામ્યશય ગુણસ્થાનનો કાલ (વખત) ઉપશમક લવ સમૂહની અપેક્ષાએ જોડો એક સમય તથા ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધર્ત છે. એક ઉપશમક લવનો પણ જઘન્ય કાલ એક સમય તથા ઉત્કૃષ્ટ કાલ અંતર્મુદ્ધર્ત છે. ક્ષપક લવ સમૂહનો તથા એક લવનો પણ જઘન્ય કાલ અંતર્મુદ્ધર્ત છે. તથા ઉત્કૃષ્ટ કાલ પણ અંતર્મુદ્ધર્ત છે.

મુક્ત સામ્યશય ક્ષપક શ્રેણીવાળો એક પણ લવ સંસારમાં ન હોય તેવું અંતર હોતું નથી

ક્ષપક સમૂહ લવોની અપેક્ષા જઘન્ય અંતર (જે વખતે સંસારમાં એક પણ ક્ષપક ન હોય તેવો વખત) એક સમયનો છે અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનો હોય છે ઉપશમક લવ સમૂહમાં જઘન્ય અંતર એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર વર્ષ પચાત્વ - (૩૦૦થી૬૦૦ વર્ષ સુધી) છે. ઉપશમક એક

જીવનું જ્યન્ય અંતરતો અંતરમુહુર્તનું થાય છે અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર અર્ધપુદ્ગલ પરિવર્તનમાં ૨૪ અંતમુહુર્ત ઓછું હોઈ શકે છે આમાં ૧૦ અંતમુહુર્ત અંતરકરણ પહેલાંના છે તથા ૧૪ અંતમુહુર્ત અંતર સમાપ્તિ પછી બાકીના સંસારનાં છે સુક્ષ્મસામ્યરાય ગુણસ્થાનના અંતિમ સમયમાં જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ તથા અંતરાય આ ત્રય ઘાતિયા કર્મોનો સ્થિતિબંધ અંતમુહુર્ત જ થઈ જાય છે મોહનીય કર્મનો બંધ પહેલા સમયથી જ નથી નામ તથા ગોત્ર કર્મનો સ્થિતિબંધ ૧૬ અંતમુહુર્ત રહી જાય છે વેદનીય કર્મનો સ્થિતિબંધ ૨૪ મુહુર્ત જ થાય છે આની પછી સંજવલન સુક્ષ્મ લોભનો અભાવ થઈ જાય છે ઉપશમ શ્રેણીવાલા અંતર આત્માના લોભના ઉપશમ થાય છે કાપક શ્રેણીવાળા તો કાયરૂપ અભાવ થાય છે

ઉપશમક જીવનું દશમા ગુણસ્થાનથી ૯ મામાં અથવા ૧૧ મા ગુણસ્થાન પછી મરણ થઈ જાય તો ચોથા ગુણસ્થાને જીવાનું થાય છે તથા દશમામાં આવવાનું નબળા અથવા અગીયારમાં ગુણસ્થાનથી થાય છે.

કાપક દશમા ગુણસ્થાનથી બારમા ગુણસ્થાનમાં જાય છે તથા નવમા ગુણસ્થાનથી દશમા ગુણસ્થાનમાં આવે છે. આ પ્રમાણે સુક્ષ્મ સામ્યરાય પ્રવિષ્ટ શુદ્ધિગ્રંથત ઉપશમક તથા કાયરૂપે બતાવી ઉપશાન્ત કાયા ગુણસ્થાનને કહીએ છીએ

૧૧ ઉપશાન્ત કાયા ગુણસ્થાન

જેના સમસ્ત - કાયા ઉપશાન્ત થઈ ગમેલા છે તેને ઉપશાન્ત કાયા કહે છે. દર્શનમોહની ૩ પ્રકૃતિઓ સારિત મોહની અનંતાનુમયી કાયાની ૪ પ્રકૃતિઓના ઉપશમ તો શ્રેણી

ચલવાના પહેલાંથી જ થઈ ગયો હતો બાકીની પ્રકૃતિઓનો હ
મા, ૧૦મા ગુણસ્થાનોમાં ઉપશમ થઈ ગયો આ પ્રકારે તેના
અમરત મોહનીય કર્મનો ઉપશમ રહે છે) આ ગુણસ્થાનવર્તી
થાને આ ગુણસ્થાનમાં રહેનાર જીવનું નામ ઉપશાન્ન કથાય
વીતરમ છાન્ન છે આ જીવ ઉપશાન્ત કથાય છે વીતરમ
|| અને છાન્ન કહેતાં જ્ઞાન વરણ તથા દર્શના વરણ આમાં
સ્થિતિ છે અર્થાત્ આ સર્વ તથા અર્વર્શી નથી.

આ ગુણસ્થાનની પહેલાંનાં સર્વ ગુણસ્થ ન સરમ છાન્ન
કહેવાય છે કારણ કે પહેલાં પહેલાં અર્વગુણસ્થાન કથાયના
ઉપ સહિત છે. તથા અસર્વજ્ઞ તથા અસર્વ શી છે
ઉપશાન્ત કથાય ગુણસ્થાનમાં પરિણામ કથાય સહિત હોવાથી
પૂર્ણ નિર્જ છે પરંતુ આ પરિણામ કથાયોનો ઉપશમ કરીને
પ્રાપ્ત થયું છે આથી ઉપશમનો મોલ સમાપ્ત થતાંજ નીચે દશ-
મા ગુણસ્થાનમાં પાવુ પડે છે અને દશમાથી નવમામાં નીચે
પડે છે આ પરંપરાથી આતમા તથા છાન્ન ગુણસ્થાન મુખી તો
તો નીચે પાવું જ પડે છે આગળ સાધારણ વ્યવસ્થા છે, થકી પશુ
શકે છે તથા નીચે પડી પશુ શકે છે જ્ઞાત્રક સમ્યક્ષિ ઉપ-
શમક પડતો જ રહે તો ચોથા ગુણસ્થાન મુખીજ પાછો પડી શકે
મે તંપછી કપક મેલી ચકીને નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે જો તે કપક-
ક્રિદ્ધી ન થકે અને મરણ કરે તો દેવગતિમાં જ ઉત્પન્ન થશે.
દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વમાં જો મરણ થાય તો તે પશુ દેવગતિ
માંજ ઉત્પન્ન થશે દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્ત્વની પછી યાતો વેદક
સમ્યક્ત્વ પામીને ચોથ, પાંચમે તથા સાતમામાં આગી શકે છે.
યાતો મિધ્યદર્શિ હોઈ શકે છે. કેટલાક આચાર્યોના મન
પ્રમથે તે સ્વ દન. ગુણસ્થાનમાં પશુ જઈ શકે છે.

દ્વિતીયોપશમ સમ્યક્દષ્ટિ ૧૧ મા ગુણસ્થાનથી ક્રમેક્રમે નીચે પડી છઠા ગુણસ્થાનમાં પહોંચે છે ત્યાં જો સંભાવ શખે તો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરીને પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરી લે છે અને ક્ષયક શ્રેણી ચઢીને અંતમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી લે છે.

ઉપશાન્ત ક્ષાય ગુણસ્થાન ના કાલની વચમાં જ આગુપ્ય ક્ષય થઈ જાય તો ચોથે ગુણસ્થાને નીચે પડવું પડે છે ઉપશાન્ત ક્ષાય ગુણસ્થાનમાં આવવાનું કવળ સુક્ષ્મ સામ્યરાય ઉપશમકથીજ થાય છે આ ગુણસ્થાનથી જવાનું પણ દશમાં ગુણસ્થાનમાંજ થાય છે પરંતુ મરણની અપેક્ષાએ ચોથા ગુણસ્થાનમાં જવાનું થાય છે,

આ ગુણસ્થાન ચાગ્રિ મોરના ઉપશમથી થયું છે આથી આમાં ઔપશિક ભાગ છે અને નિમિત્ત ક રણ મોરનું છે અર્થાત મોરનો ઉપશમ છે.

ઉપશાન્ત ગુણસ્થાનથી નીચે પડતાં જેવાં જેવાં કાર્યોથી આગળવડે છે તેવાં તેવાં હવે હીન પરિણામ થતા ચાલ્યા કરશે અને સ્થિતિ બાંધ વિગેરે જે જગ્યાએ જેટલો થતો હતો ઘણું કરીને તેવો જ તે સ્થાનમાં થતો ચાલ્યો જશે અર્થાત બાંધ વિગેરે વધતો ચાલ્યો જશે ઉપશાન્ત ક્ષાય ગુણસ્થાનમાં જીવ સમાપ્ત એક સંજી પંચેન્દ્રિયપર્યાપ્તિઓ ૬, પ્રાણ ૧૦ અપગત સંજના, મનુષ્ય જિ પચ્ચિન્દ્રિય ગતિ, વ્રત કાય, યોગ ૬ માંથી એક વળતે જોઈ અપગત લેહવ, અકપાલવ, જાન-૪-૩-૨ પૈકી ઉપયોગથી એક વાચ્યાત ચરિત્ર. દર્શન-૩-૨ પૈકી ઉપયોગમાં એક, ઉપચર્યા શુદ્ધવેદ્યા, અભ્યસ, કાયિક સમ્યક્ત્વ, દ્વિતીયો

સમ્પત્તિમાં એક, સંનિત્ય, તથા આદ્યારક થાય છે.

ઉપશાન્ત કષાય પીતરાગ છન્નસ્થ અંતર આત્મા કમયા અને ઉપયોગવાલા તથા પૃથક્કલ્પ વિતંકવીચાર શુકલ ધ્યાનનો ધ્યાતા થાય છે.

આ ગુણસ્થાનમાં આશ્વવન્દ યોગ પરંતુ એક વખતે એક થાય છે. ભાવ ૨૧ પૌઠી ૨૦-૧૬, ૧૮-૧૭ થાય છે.

આ ગુણસ્થાનમાં રહેનારા છવ્વનું ફેલ પ્રમાણુ ઓછામાં ઓછું ૩૫ હાથ અને વધુમાં વધુ પરપ ધનુષ્ય મુખી થાય છે. તેનું નિવાસ સ્થાન અહીંદિપની અંદર છે. ક્ષેત્ર સ્પર્શન લોકના અક્ષપ્રયાતમા ભાગ પ્રમાણુ છે.

ઉપશાન્ત કષાયનો સમય જ્યન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધૂર્ત છે.

ઉપશાન્ત કષાયવર્તી છવ્ આ ગુણસ્થાનને ઓઢીને બીજા ગુણસ્થાનોમાં ભવ અને ફરી આમળ ઉપર આ ગુણસ્થાનમાં પડે એ તો આ વચગાળાનું અંતર અર્થાત જોડકો સમય કોઈ છવ્ આ ગુણસ્થાનમાં ન મળે તે અંતર જ્યન્ય તો એક સમય છે અને ઉત્કૃષ્ટ (વધુમાં વધુ) વર્ષપૃથક્કલ્પ (૩૦૦થી ૬૦૦૧ મુખી છે એક છવ્ની અપેક્ષા જન્યર ઉપશાન્ત કષાય સમ્પદાદિ વચન) જ્યન્ય તો અંતર્મુદ્ધૂર્ત છે અને ઉત્કૃષ્ટ અદ્વૃદ્ગલ પરિવર્તન કાલમાં રર અંતર્મુદ્ધૂર્ત ઓછું છે આમાં ૬ અંતર્મુદ્ધૂર્ત તો અંતરથી પડેલાં આ ગુણસ્થાન । ચીપ્ર પ્રાગ કરવામાંલાગ્યાં હતાં અને ઉત્કૃષ્ટ જન્યર કરી પછી જ્યારે તે રૂપરદાનને યોગ કરી દે છે. ત્યારે નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરવામાં

૧૩ અંતર્મુદૂર્ત વધું લાગે છે, તો અર્ધપુદ્ગલ પરિવર્તન કાલમાંથી આ ૨૨ અંતર્મુદૂર્ત ઓછો કાલ નુ ઉત્કૃષ્ટ અન્તર થાય છે.

આ ગુણસ્થાનમાં બંધ દેવળ સાતા વેદનીયનો છે તેની રિયતિ કપાય ન હોવ ના કારણ એક સમયની છે અર્થાત્ તેની માત્ર આશ્રવ છે. આ ગુણસ્થા માં ૫૯ પ્રકૃતિઓનો ઉદય થય છે સરાગ વ્યુચ્છિન્ન ૬૨ તથા તીર્થકર પ્રકૃતિ આ ૬૩ પ્રકૃતિઓનો ઉદય નથી થતો આ ગુણસ્થાનમાં ૧૪૬, ૧૪ તથા ૧૩૯ પ્રકૃતિઓની સત્તા છે. કારણ કે આમાં અન ઉપશામક, દ્વિતી-યોપશમ સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપશમક અનવિસંયોજક દ્વિત યોપશમ સામ્યદષ્ટિ ઉપશમક તથા ક્ષાયેક સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ હોય છે. ક્ષાયિક સામ્યદષ્ટિ ક્ષપક હોતા નથી. તેના દશમા ગુણસ્થાન સુધી જ હતા અને તેઆ ત્યાંથી બારમા ગુણસ્થાને પહોંચે છે આ પ્રમાણે ઉપશાન્ત કપાય ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીને હવે ક્ષીણકપય નામના બારમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરીએ છીએ

૧૨ ક્ષીણકપય ગુણસ્થાન

જ્યાં સમસ્ત કપાયોનો કાય થઇ ગયોહો છે તેવા નિર્મલ પરિણામોને ક્ષીણકપાય ગુણસ્થાન કહે છે આ ગુણ સ્થ નવતી જીવનું નામ ક્ષીણકપાય વીતનાગ છદ્મય છે દશમા ગુણસ્થાન સુક્ષ્મસ્ય પગય યાને ક્ષપક ગુણસ્થાનના અંતમાં કપાયોનો કાય થઇ ગયોહો હતા આથી આ ક્ષીણકપય કે, રાગ દ્વિપાદિમાનો થી મુક્ત છે, અત્યંત નિર્મલ છે પરંતુ જ નવરસ અને દશા ના વચ્ચે ફરતો કાય નાદ અવાજ છદ્મસ્ય પગ કે દશ નવગ નદરા સ્વદંશી નથ થયા

ભવ્ય જીવોના ભાગ્યના નિમિત્તથી તેમનો વિહાર થતો રહે છે તે આ પૃથ્વી તળથી ૫૦૦૦ ધનુષ ઉપર રહે છે. તે ઔપચારિક કારણથી બે પ્રમાણના થાય છે ૧. તીર્થંકર દેવલી ૨. સામાન્ય દેવલી તીર્થંકર દેવલીને સમવશરણની રચના થાય છે. સામાન્ય દેવલી માટે ગન્ધકુટીની રચના કરવામાં આવે છે. આ બધી રચના ઇન્દ્રની આજ્ઞાથી ભુદિની વિશેષતાને લીધે કુમેર અન્તર્ભૂદત માં કરી દે છે.

સંયોગદેવલી લગવાનની દિવ્યધ્વનિ દ્વારા ભવ્ય જીવોને ઉપદેશ પ્રાપ્ત થાય છે તે મૂલ ગ્રન્થ કર્તા કહેવાય છે તેમની દિવ્યધ્વનિ નિરક્ષરી અર્થાત્ અક્ષરહિત અથવા સર્વ અક્ષર સહિત થાય છે કે જેના નિમિત્તથી જીવ પોતાની યોગ્યતા અનુસાર તત્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે. ગણધરદેવ દ્વાદશાગ વાણીની રચના કરે છે ગણધર દેવ ચાર જ્ઞાનના ધારણ કરનાર છે તેના તેમની કૃતિ (કાર્ય) અવશ્ય પ્રમાણભૂત છે વળી સાથે સાથે આ કૃતિ સર્વ દેવની દિવ્યધ્વનિના નિમિત્તથી થઇ છે જેથી પ્રમાણિતામાં અમુક્ય પૂર્તિ સિદ્ધ થાય છે

[જનેન્દ્ર દેવનું જ્ઞાન દેવગજ્ઞાન છે, અન્યનિમિત્તોની તથા ઇન્દ્રિયો વિગેરેની સદાયતા (મહત્ત) રહેલ આત્મીય [પોતાનીજ] અનંતશક્તિથી પ્રગટ થએલું પુણં જ્ઞાન છે જુનેન્દ્ર દેવને ૧ જન્મ, ૨ જરા [વૃક્ષાવસ્થા] ૩ તૃપા ૪ શુધા, ૫ વિસ્મય, ૬ રતિ [આશાદૃષ્ટ] ૭. વેદ, ૮. રોગ, ૯. શોક, ૧૦ મદ, ૧૧ માદ ૧૨ બય ૧૩. નિદ્રા ૧૪. વિન્યા ૧૫ સ્વેદ [પરમેશ્વર] ૧૬. રાગ, ૧૭. હેય અનોન્મરણ આ અક્ષર દોષ ખંડના નથી- અચ્યુતને. અંત આવતાં તેમનું નિવૃત્તિ થયે.

મીશરિક રસ બધાં છે ધાતુદોષ રહિત શરીર પુષ્ટ થઈ બધાં છે તેમના નજ તથા કેશ [વાળ] વધતાં નથી. તે કેવલાદાર [કિર્તીઓ આદાર] કરતા નથી. તેમને સ્નાતક નામના નિર્ઝંઘ છે છે.

અયોમકેવલી કેવળ આત્મા વેદનીયનો ધર્માપક્ષ બાધવ ધાય છે આત્માવેદનીયનો ઉદય રહે છે. આત્માવેદનીયની સત્તા દોષ તો તે ઉદય વખતે આત્મારૂપ પરિણમી બધા છે, પરંતુ જગત્પાનને જે મુખ્ય છે, તે આત્માવેદનીયના ઉદયથી નથી. તેમણે મુખ્ય આત્મીય સદ્બળ, શાન્તિ અને અનન્ત છે, વેદનીય સિવાય ૪૧ પ્રકૃતિઓનો પણ ઉદય થાય છે. છદ્મસ અવસ્થાના અંતમાં ઉદયમાં અભાવ પામિથી ૮૦ પ્રકૃતિઓનો ઉદય નથી આ શુદ્ધિ-સ્થાનમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિનો ઉદય થાય છે જે અન્તર આત્મા અને તીર્થંકર પ્રકૃતિનો બંધ કયો ન હતો તેમને તીર્થંકર પ્રકૃતિનો ઉદય થતો નથી પરમાત્માને તીર્થંકર પ્રકૃતિનો ઉદય દોષ અવધા ન દોષ તેથી તેમના સ્વરૂપમાં, સુખમાં, મહા-ત્વમાં કોઈ કંઈક પડતો નથી જેમણે તીર્થંકર પ્રકૃતિનો બંધ નથી કયો તેમને આ શુદ્ધિસ્થાનમાં તથા બીજા બધાં શુદ્ધિસ્થા-નોમાં તીર્થંકર પ્રકૃતિની સત્તા દોષી નથી અયોમ કેવલી, તીર્થ-ંકર કેવલી, આત્મન્ય કેવલી મુર કેવલી અન્તઃકેવલી, સમુ-દાંત કેવલી ઉપમર્શસિદ્ધ કેવલી આદિ અનેક પ્રકાર છે પરંતુ આ પ્રકારથી તેમના સ્વરૂપમાં કોઈ અન્તર આવતું નથી

અયોમ કેવલી જીનેન્દ્રને ૮૫ પ્રકૃતિઓની સત્તા છે. તેમને અનિવૃત્તિકલ્પ બુદ્ધિજ્ઞ ૩૬, મુદ્ધમ સામ્યવાય બુદ્ધિજ્ઞ ૧, સીલકલાય બુદ્ધિજ્ઞ ૧૬, તથા નારાયણ તિર્થંગરાય (તિર્થંચ આંધુ) દેવ આજે તેમજ અન્તાગુંબી કપાલ ૪ તથા દર્શન

મોહની ૩, આ ૬૩ પ્રકૃતિઓની સત્તા નથી [બારમાં શુદ્ધસ્થ
નમાં જે ૧૦૧ પ્રકૃતિઓની સત્તા છે તેમાંથી વ્યુત્પિત્તિ પ્રકૃતિ
૧૬ જ્ઞાનાવરણી ૫, અંતરાયની ૫; દર્શનાવરણી ૪,
નિદ્રાન તથા પ્રત્યક્ષા ૧] ને ઘટાક્રમથી બાકી રહેલા ૮૫
પ્રકૃતિઓની સત્તા રહે છે જેન સિ. પ્ર પ્રશ્ન ૫૫૩નો ઉત્તર]

તેરમા સયોગ ઠેવળી નામના શુદ્ધસ્થાનનું સ્વરૂપ શું છે
અને તે કેને પ્રાપ્ત થાય છે? ઉત્તર-ધાતિઆ ૪ કર્મની ૪૪
જ્ઞાનાવરણીય-૫, દર્શનાવરણીય ૯, મોહનીય કર્મની ૨૮
તથા અંતરાય કર્મની ૫=૪૭] તથા અથ તિયા કર્મની ૩૬
નરકગતિ, તિયગ્ગતિ, નરક ગત્યાનુપૂર્વી, તિયગ્ગત્યાનુપૂર્વી
વિકલ ત્રય આયુસ્વિક ૩, ઉદ્યોત આતાપ, એકેદ્રિય સાધારણ
સૂક્ષ્મ અને સ્થાવર મળીને ૬૩ પ્રકૃતિઓનો કાય થતાથી લોકા
લોક પ્રકાશક ઠેવળ જ્ઞાન તથા મનોયોગ, વચનયોગ અને કાય
યોગના ધારક અરહંત ભદ્રારકને સયોગ ઠેવલી નામનું તેરમું
શુદ્ધસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે. (જે. નિ પ્ર. પ્રશ્ન ૫૫૦નો ઉત્તર)

આ શુદ્ધસ્થાનમાં શુદ્ધ સમાજ સંજી પાંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત
છે. આ શુદ્ધ સંજી નથી રહ્યા આ શુદ્ધ સંજી તથા અસંજી
પદ્ધતી સંકલિત છે તે પદ્ધ પાંચેન્દ્રિય દ્રવ્ય દંદ્રિયો દોવાથી તથા
પર્યાપ્ત દોવાથી આન શુદ્ધ સમાજ કહેવામા આવેલા પર્યાપ્ત
મે ૬; પ્રાણ વચનમલ કાયગત આયુ તથા ઉચ્છવાસ એ સા
તર યોગનો નિરોધ મતાં કાય મલ તથા આયુ એ મે પ્રાણ
મ છે.

સયોગ ઠેવલી શુદ્ધને અપ્રત સંપ્રત મહામ ગતિ

પરિવેશિત. ત્રસકંધ, ચોમ ૪-૩-૨ પૈઠી એક વખતે એક
જામત વેદત્વ, અકપાય-વ, જ્ઞાનમાં દેવજ્ઞાન, યથાભ્યાસ ચાસ્તિ
દેવલ ધર્મ, ઉપચારથી શુકલ લેરયા ભવ્યત્વ, દામિયક સમ્યક્ત્વ
સંતિત્વ, આદ્યારક, ગુણપત્ર (એક સાથે બે ઉપયોગ, અંતમાં
મુદ્ધમકિયા પ્રતિપાત શુકલધ્યાન, ઈર્ષ્યાપય આશય ૧ તથા ભાવ
૧૪ હોય છે

સયોગ દેવલીનો નિવાસ અહીં દિપની અદ્ય છે. ક્ષેત્ર તથા
સ્પર્શન લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ તથા લોકનો અસંખ્યાત
મહાભાગ તથા સર્વલોક છે આટલું મોટું તેમણે ક્ષેત્ર હોવાનું
કારણ સમુદાત છે જેનું વર્ણન આમળાકરીશું

સયોગદેવલી ગુણસ્થાનનો કાલ છવ સમૂહની અપેક્ષાએ
સર્વકાલ છે. આજ આનો અન્તરકાલ પણ નથી અર્થાત્
એવો સમય કયો ન કે યવનો નથી કે જાણી સયોગ દેવલી
હોય ન હોય અર્થાત્ સયોગ દેવલી હુમેશાં મૂલ ધાય છે એક
છવની અપેક્ષાએ પણ સયોગ દેવલીનું અન્તર નથી કારણ કે
તે નિર્વાણ જામશે સયોગ દેવલી ફરી જનનું અસંભવિત છે.
એક છવની અપેક્ષાએ કાલ જામ્ય તો અંતર્મુહુર્ત છે. અને
લક્ષ્મી કાલ એક કરોડ પુર્વ વર્ષમાં ગંગાદિન, ૮ વર્ષ અને ૮
અંતર્મુહુર્ત ઓછાનું પ્રમાણ છે.

ઈન્દ્ર અનેક કૈલાસો સંહિત અન્ય ચોક્કસ ઓ ઉપરાંત ૮
પ્રાતિહાર્યોને સ્વયં નક્કી કરીને ચોક્કસ ધન્ય સમજે છે. તે
આઠ પ્રાતિહાર્યો આ પ્રમાણે છે-૧ અગ્રોકૃષ્ણ ૨ સિંહાસન
૩ અણ્ણ ૪ જામવલ્લ, ૫ દિવ્યવનીનું પ્રસારમુદ્ર ૬ પુષ્પવૃષ્ટિ
૭ ૬૪ યજ્ઞો દ્વારા ૬૪ વાંદરાનું લાગણું ૮ કુશલિનાક

જ્યાં પ્રભુ હોય છે. ત્યાં ચારે તરફ ૧૦૦-૧૦૦૦ જે જન સુધી દુર્ભિક્ષ (દુઃખકાળ) રોગ નથી રહેતો તથા કલ્યાણની વૃદ્ધિ થઈ જાય છે પ્રભુનું ગમન (જવું) ઉપર આકાશમાંજ થાય છે તેમ નામાં રાગ તથા દ્વેષનો અત્યંત અભાવ છે તેમના ઉપર કોઈ ઉપસર્ગ કરી શકતો નથી તેમને કવલાહાર (કોળીઓ આહાર) નથી શરીરનાં ઉત્તમ પરમાણું શરીરમાં આવતાં રહે છે આથી નો કર્મ આહારજ છે. સમસ્ત વિદ્યાઓના ઈશ્વર આ પ્રભુ છે. તેમના નખ તથા કેશ (વાળ) વધતા નથી-તેમની આંખની પાંપણ (પલક) બંધ થતી નથી પરંતું સૌમ્યદષ્ટિના માટે પાંપણો સ્થિર રહે છે આંખોનું ઉઘડવું તથા બંધ થવું તે ક્રિયા થતી નથી અર્થાત્ આંખોના પલકાના થતા નથી રહે છે)

તેમના ઉપદેશ દર્શન તથા વિહારથી અનેક ભવ્ય જીવોને આત્મલાભ થાય છે તેમને મોક્ષ માર્ગના નેતા કહેવામાં આવે છે. આયુષ્યના કંઈકિન્નિ બાકી રહી જાય ત્યારે તેમનો વિહાર તથા ઉપદેશ બંધ થઈ જાય છે સયોગ કેવલીનું આયુષ્ય જ્યારે અંતર્મુહુર્ત બાકી રહી જાય છે ત્યારે જે જે સ્થિતિઓ થાય છે તેનું વર્ણન કમવાર કરીએ છીએ—

૧, સયોગ કેવલી ૮ સમ્યમાં કેવલિ સમુદ્ધાત કરે છે આયુષ્ય કર્મની સ્થિતિ તો ચોક્કસ હોય અને બાકીના ત્રણ અવા-તીયા કર્મો (નામ-ગોત્ર-વેદની) ની સ્થિતિ વધારે હોય ત્યારે અધાનિયા કર્મની સ્થિતિ આયુ કર્મની સ્થિતિ બરાબર કરવા માટે આ કેવલી સમુદ્ધાત થાય છે મુળ શરીરને છોડવા ગિવાય આત્મ પ્રદેશોના શરીરથી બહાર ફેલાઈ જવાનું સમુદ્ધાત પડે છે.

અને કેવલીના સમુદાતને કેવલી સમુદાત કહે છે પહેલા સમયમાં હંદ સમુદાત કરે છે આમાં સયોગ કેવલીના આત્મ પ્રદેશ ૧૪ રાત્રીમાં કંઈક જોછા નીચેથી ઉપર હંદ આકાર દેહાર્થ જાય છે જે કેવલી જનવાન પુર્વાભિમુખ । પૂર્વદિશાતરફના મુખવાળા) અથવા ઉત્તરાભિમુખ દાર્થોમર્ગ આશ્રયથી હોય તો શરીરનો ઘેરાયો લા-ને આત્મ પ્રદેશ ૧૪ રાત્રીમાં કંઈક જોછા નીચેથી ઉપર દેહાર્થ જાય છે અને જે જનવાન પૂર્વાભિમુખ અથવા ઉત્તરાભિમુખ પદ્માશ્ર-નથી હોય તો શરીરના પ્રમાણથી ત્રણ ગણો ઘેરાયો લા-ને ૧૪ રાત્રીમાં કંઈક જોછા પ્રમાણમાં આત્મપ્રદેશ દેહાર્થ જશે આ બધું એક સમયમાં જ થઈ જાય છે.

આ સમયમાં આધુ કર્મને છોડીને બાકીનાં ત્રણ અધ્યાત્મિક કર્મોની સ્થિતિનો અસંખ્યાત બદલાવ નાશ પામે છે અને બાકી રહેલી અપ્રશસ્ત પ્રવૃત્તિઓનો અનન્ત બહુભાગ નાશ પામે છે

કપાટ સમુદાતમાં આત્મ પ્રદેશ લંબાઈમાં તો સમુદાતની જેમજ રહશે પરંતુ પહોળાઈમાં જે કેવલી પુર્વાભિમુખ છે તો દક્ષિણ ઉત્તર દિશામાં તેટલી મીટાઈ લઈને બધી બાજુ સાત સાત રાત્રી વાતવલયને મોડીને દેહાર્થ જાય છે. જે કેવલી ઉત્તરા ભિમુખ હોય હંદ સમુદાતની મીટાઈ લઈને પૂર્વ પાશ્વિન માં વાત વલયને [પવનના ૫૩ ઘેરાયો] છોડીને જ્યાં નેટલો વ્યાપ્ત છે તેટલા પ્રમાણમાં દેહાર્થ જાય છે આમાં પણ એક સમય લાગે છે આ કપાટ સમુદાતમાં ઔદારિક મિશ્રનો યોગ થાય છે આ સમયમાં ત્રણ અધ્યાત્મિક કર્મોની અપ્રશસ્ત ગાંઠી

રહેલી] સ્થિતિના અસંખ્યાત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે. આ પ્રશસ્ત પ્રકૃતિઆનો બાકી રહેલો અનુભાગ બંધનો અનન્ત બહુ ભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે.

આની પછી પ્રત્તર સમૂદ્ધાત થાય છે. આમાં આત્મ પ્રદેશ વાતવલયને છોડીને લોકમાં સર્વત્ર ફેલાઈ જાય છે. આતુ'બીજી નામ મંથ સમૂદ્ધાત છે. ફેલાવાની મૂખ્યતાને લીધે પ્રત્તર નામ છે તથા અઘાતિયા કર્મોની મંથનની મુખ્યતા લીધે મંથ નામ પડ્યું છે આમાં પણ એક સમય લાગે છે. આ સમયમાં ત્રણ અઘાતિયા કર્મોની પણ અવશિષ્ટ સ્થિતિનો અસંખ્યાત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે અને અપ્રશસ્તપ્રકૃતિઓના અવશિષ્ટ અનુભાગનો અનન્ત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે. આમાં કાર્મણ કાયયોગ થાય છે.

આની પછી લોક પુરણ સમુદ્ધાત થાય છે આમાં ગોત્રની એક વર્ગીણા થઈ જાય છે. અર્થાત લોકાદ્યાશના એક એક પ્રદેશ ઉપર એક એક આ-મ પ્રદેશ થઈ જાય છે આ સમુદ્ધાનમાં આ પ્રદેશ વાતવલયોમાં પહોંચે છે આમાં એક સમય લાગે છે આ સમયમાં ત્રણ અઘાતિ કર્મોની અવશિષ્ટ સ્થિતિનો અસંખ્યાત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે. અહિં પણ કાર્મણનો યોગ રહે છે આ વખતે ત્રણ અઘાતિયા કર્મોની સ્થિતિ આયુષ્યના માત્ર અસંખ્યાત ગણા અનર્મુદ્ધર્ત પ્રમાણ રહી જાય છે આની પછી આનન્દ પ્રદેશોનો કેમ પ્રમાણ પ્રત્તર સમૂદ્ધાત હંદ સમૂદ્ધાત તથા મૂલ ગર્દર પ્રદેશ થાય છે ઉત્તરતા સમયના સમુદ્ધાતોમાં ત્રણ અઘાતિયા કર્મોની અવશિષ્ટ સ્થિતિના અસંખ્યાત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે તથા બાકીના અનુભાગ બંધનો અનન્ત બહુભાગ નષ્ટ થઈ જાય છે.

આ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે દેવત્રી સમુદ્ધાતમાં આઠ સમય લાગી જાય છે ૧ દણ્ડ સમુદ્ધાતમાં, ૨, કપાટ સમુદ્ધાતમાં ૩ પ્રત્તર સમુદ્ધાતમાં, ૪ લોકપુરણ સમુદ્ધાતમાં, ૫ પ્રત્તર સમુદ્ધાતમાં ૬ કપાટ સમુદ્ધાતમાં, ૭ દણ્ડસમુદ્ધાતમાં ૮, મુલ શરીર પ્રવેશમાં આ દેવત્રી સમુદ્ધાતદ્વારા ત્રણ અધાતિયાં કરીની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈને (પણું કરીને મોટા ભાગે) સુમાન થઈ જાય છે થોડું જ અંતર (તકાવટ-છેદું) રહી જાય છે.

૨ આની પછી અંતરમુદ્ગત મધા બાહ બાહર કાયયોગ દ્વારા બાહરમનોયોગનો નિરોધ થઈ જાય છે. જે દેવત્રીએને સમુદ્ધાત નથી મળ્યા તેમને પણ બાટકો જ રાત્રી સુધી ગુણસ્થાનના ચેષ ભાગ રહેતાં યોગનિરૂપણી આ ક્રિયાનો પ્રાપ્ત થઈ જાય છે, ૩ અંતરમુદ્ગત પછી બાહર કાયયોગ દ્વારા બાહર વચન યોગનો નિરોધ થઈ જાય છે. (નિરોધ અટકી જવું તે)

૪, અંતરમુદ્ગત પછી બાહર કાયયોગ દ્વારા બાહર ન્યસો આસનો નિરોધ થઈ જાય છે ૫ અંતરમુદ્ગત પછી બાહર કાય યોગથી બાહર કાયયોગનો નિરોધ થઈ જાય છે. જેમકે લોકદુષ્ટીરનાર તે જ લોકદુષ્ટીર ઉપર ઉભો રહી લોકદુષ્ટીરે છે અથવા મુદ્ધમ કાયયોગ દ્વારા બાહર કાયયોગનો નિરોધ કરે છે.

૬, અંતરમુદ્ગત પછી મુદ્ધમ કાયયોગથી મુદ્ધમ મનોયોગનો નિરોધ કરે છે ૭, અંતરમુદ્ગત મુદ્ધમ કાયયોગથી મુદ્ધમ વચન યોગનો નિરોધ કરે જે ૮ અંતરમુદ્ગત પછી મુદ્ધમ કાયયોગથી મુદ્ધમ ન્યસો/આસનો નિરોધ કરે છે. ૯ અંતરમુદ્ગત પછી મુદ્ધમ કાયયોગનો નિરોધ કરે છે.

આ અંતર્મુદ્ધર્તા અપકર્ષણ કર્મોની જે સ્થિતિ પડી ચુકેલી હોય તથા જે અનુભાગ પડી ચુકેલા હોય તેમા ઓછું થતું જવું તે પુર્વ સ્પર્ધકથી અપુર્વસ્પર્ધક, ફરી અસંખ્યાતામણી શ્રેણીથી કૃષ્ટિઓને કરે છે કૃષ્ટિ કરણ (કર્મોને કચરી નાખવાં તે) સમાત્પ થઈ જતાં પુર્વસ્પર્ધક તથા અપૂર્વસ્પર્ધક નષ્ટ થઈ જાય છે પછીથી કૃષ્ટિગતયોગવલા (જેના યોગ કચડાઈ ગયા છે એટલે જેને ચુરો થઈ ગયો છે) થાય છે કૃષ્ટિગતયોગના વખતે સયોગ કેવલી ભગવાનને સુક્ષ્મ ક્રિયાપ્રતિપાતી શુક્લ ધ્યાન થાય છે જેથી કૃષ્ટિઓનો અસંખ્યાત બહુભાગ નષ્ટ થાય છે અને અંતમાં યોગનો નિરોધ (અટકાવ) થઈ જાય છે આ વખતે નામકર્મ ગોત્રકર્મ તથા વેદનીય આ ત્રણે અવા- તિયાં કર્મો આયુના સ ૧૦ (બાબર) થઈ જાય છે, આ વખતે સયોગકેવલી નો અંતિમ સમય છે અંતિમ સમયમાં યોગનો પુર્ણ સર્વાથા નિરોધ, સુક્ષ્મ ક્રિયા પ્રતિપત્તી શુક્લ ધ્યાનનો બ્યુચ્છેદ (અભાવ) તથા ત્રણ અઘાતિયાં કર્મોનું આયુ- કર્મની પુરેપુરા બરાબર થઈ જવું આ ત્રણય વાંતા એક સાથે થાય છે.

આ ગુણસ્થાન સમસ્ત મોલને કાય થઈ ગયા પછી બાકી નાં ત્રણ ધાનિયાં કર્મોનાં થવાવાળા કાયથી પ્રગટ થાય છે આથી આમાં ભાવ કાયિક ભાવ છે, પરંતુ નામ પડ્યામાં નિમિત્ત યોગ છે અર્થાત્ અર્ધિ વોતરાગ મવસ થવા છતાં પણ જ્યાં સુધી યોગનો સદ્ભાવ (સદેવાભાવ) રહે છે. ત્યાં સુધી સયોગ કેવલી કહેવાય છે.

આ પ્રકારે સયોગ કેવલીનું નિરૂપણ કરીને હવે અયાગ કેવલી ગુણસ્થાન સમગ્રી કહીને છીએ-

શુદ્ધિચાન દર્પણ

તીથિ દરોના ૩૪ અતિથ

૧ જન્મન ૧૦-મલમૂર-દિતિ શરીર, ૨ પત્તેવો ન થવો
 ૩ શ્વેતરૂપી (સફેદ લોહી) ૪ વજ્રવૃક્ષ નારાય સંકનન, ૫
 સમચતુર રક્ષ સરથા, ૬ અદ્ભૂત રૂપ ૭ અનિમિત્ત-ધ ૮ ૧૦૦૮
 લક્ષણ, ૯ અત્યુચ્ચ જલ ૧૦ પ્રિય વચન ૨ ઠેવલ જાન વખતના
 ૧૦ અનિયમ: ૧ ઉ-મેષરહિત [પલકાર-વચનના] નેત્ર, ૨ નખ
 દયા કેશ [વાળ] ન વધવા, ૩ લે જનનો અભાવ નાહ ઠવડા
 હાં] ૪ વૃદ્ધ ન થવું ૫ છાયા રહિત રથગી, ૬ સ્ત્રીમુખ-અ-દે
 બાણ મુખનું દેખાવું ૭ સે યોજન સૂપી મુકાળ, ૮ ઉપસર્ગ
 કુખ ન થવું ૯ આગેય ગમન, ૧૦ અનિત વિધાઓનાં નિ-પુ-
 જ્ઞતાં ૩ ઠેવ-ચિત ૧૪ અતિથ-૧ ભગવાનની અર્ધગામી
 ભાવાની કાગલો ધાને અર્ધમામલી ભાવાનું ખરવું, ૨ હવેભા
 પારપારનિત્રતા, ૩ સર્વ જાતુઓના રૂળ કુલવું દેખાવું, ૪ પૃથ્વી
 દર્પણ જેવી દેખાય ૫ આહવાદક પવનનું અંચલ ૬ મુખ
 વિકાર થવો ૭ કંઠ-પાથર સહિત પુરવાનું ચડું ૮ મુખ
 કમલની રચના ૯ પૃથ્વી ધાન્ય પુર્વધ-ની ૧૦ આગાશનિર્મળ,
 ૧૧ દિશાઓ નિર્નજ ૧૨ અધીય થવો, ૧૩ ધર્મ ચક્રનું
 આગળ આગળ ચાલવું ૧૪ સુમર્ષિત જલની વર્ષા આ પ્રમાણે
 ૩૪ અતિથય [વિશેષવાતો-અમરકારિક જન-વો બને છે]

અહિ ધ્યાનના લેઈ પણ આ પવા જરૂર જણાય છે

ધ્યાન ૪ પ્રકારનું છે ૧ આર્ત, ૨ રોદ, ૩ ધર્મ, ૪ શુદ્ધ
 પદોનાં જે ધ્યાન ખરાબ છે અને બીજા જે દેવતા કાલનાં

આત્મ-દુષ્કિત પરિણામ કરવા, રોડ-દુષ્ટ બાવ કરવા ધર્મધ્યાનના
 ૪ પ્રકાર ૧ આરા વિચર, ૨ અપાયવિચર, ૩ વિપાક વિચર
 અને ૪ સંસ્થાન વિચર શુક્લ ધ્યાનના ૪ પ્રકાર-૧ પૃથક્ત્વ વિતર્ક
 વિચાર, ૨ એકત્વવિતર્ક અવિચાર ૩ સુક્ષ્મક્રિયાપતિ ૪
 વ્યુપરત ક્રિયા નિવૃત્તિ પહેલાં ઉપર પૃથક્ત્વ વિતર્ક વિચારને
 અર્થ આપ્યો છે બાકીના ૩ જુ આ પ્રમાણે છે. એકત્વ વિતર્ક
 અવિચાર બારમા શુભસ્થાન વર્તી સાધુ કેઈ એક યોગ દ્વારા
 કેાઈએક શ્રુત [શ સ્વ]ના આત્મબનથી કેઈ એક દ્રવ્ય અથવા
 પર્યાયમ પલટાયાં વગર એકધારા ધ્યાનમાં કિયત રહે
 સૂક્ષ્મક્રિયાપ્રાતપાતિ આધ્યાન તંત્રમા શુભસ્થાનના અંતમાં
 અંતમુદ્ધૃત થય છે કે જ્યારે કાયયોગનું પરિણમન બહુજ
 સુક્ષ્મ થઈ જાય છે અને જો આયુર્કર્મની સ્થિતિ અંતમુદ્ધૃત
 હોય અને નામ-ગોત્ર અને વેદની આ ત્રણ અધાતીયા કર્મોની
 સ્થિતિ વધુ હોય ત્યારે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કેવલી સમુ-
 ધાત ૪-દંડ કપાટ પ્રતર તથા લોક પૂર્ણ ૪ સમયમાં થઈ જાય
 છે અને ફરી તેજ પ્રમાણેના કર્મથી સંકેચાર્જન આઠમા સન-
 યમાં સંકેચાર્જને શરીર પ્રમણ થાય થાય છે. જ્યારે આ
 ચારેય અધાતીયા કર્મોની નિયાતે બરાબર થાય છે ત્યારે આ
 પ્રકારનું ધ્યાન થાય છે વ્યુપરત ક્રિયા નિવૃત્તિ આ ચોથું શુક્લ
 ધ્યાન જ્યારે સર્વમન વચન અને કાયની ક્રિયા તથા યોગેનું
 પરિણમન બંધ થઈ જાય છે ત્યારે નિશ્ચલ આત્મા આત્મામાં
 નિશ્ચિત રહે છે આ પ્રકારનું ધ્યાન ૧૪ મા શુભ-ધ્યાનમાં અનોખ
 કેવલિન થય છે અને વખત પાંચ લઘુ અક્ષર અ-ર્ધ-ક્રમ દી
 ઉચ્ચારનાં લાગે તેટલો છે.

૧૪ સયોગકેવલી શુદ્ધસ્થાન

યોગનો નાશ થતાં જ આ કેવલસ્થાની સકલ પરમાત્મા સયોગકેવલી કહેવાય છે, ચરીશના ક્ષેત્રમાં રહેવા છતાં પણ તેમના પ્રદેશો (આત્મિક) તેા શ રથી તે સબંધ નથી રહેતા કારણ કે - યોગ કેવલી શુદ્ધસ્થાનના અંતમાં અગ્નિપાંગ રહેતા ઉદયનો નાશ-ધર્મ બાધ છે, સમસ્ત ધાર્તવ્યં કર્મોના ક્ષય થઈ જવાથી તથા આને સીધા વાતવ્યાંજ અધાર્તવ્યં કર્મોના નાશ કરવાવાળા હોવાથી તેમને સાચિકં બાધ થાય છે પરંતુ આ શુદ્ધસ્થાનનું નામ હોવામાં યોગ નિર્મિત છે અર્થાત યોગના અભાવ છે.

સયોગ કેવલી શુદ્ધસ્થાનમાં ૬૫૭ પ્રકારના આસવ પણ થતો નથી ૧૨ પ્રકૃતિઓનો ઉદય છે-૧ અવાચક [માકી રહેલી] જોડ વેદનીયની, ૨; મનુષ્યગતિ, ૩ પંચેન્દ્રિય ભતિ; ૪ સુખમ, ૫ ત્રણ, ૬ ભાદર, ૭ પ્રત્યેક, ૮ આર્ય હયશકીતિ ૧૦ તીર્થકર પ્રકૃતિ, ૧૧ મનુષ્ય આયુ, ૧૨ ઉચ્ચગોત્ર જમને તીર્થકર પ્રકૃતિનો બંધ ન હતો તેમને ૧૨ પ્રકૃતિઓનોજ ઉદય રહે છે

આ શુદ્ધસ્થાનમાં ૮૫ પ્રકૃતિઓની જ સત્તા છે. ૮૫ જેમણે તીર્થકર પ્રકૃતિનો બંધ કર્યો ન હતો તેમને ૮૪ પ્રકૃતિઓની જ સત્તા હતી તે પ્રમાણે જેમણે બે આદ્યાર્ક ૮૫ તીર્થકર પ્રકૃતિ આ ત્રણનો જેણે બંધ કર્યો ન હતો તેમને ૮૨ પ્રકૃતિઓની જ સત્તા રહે છે પરંતુ અતિમ સમયમાં તીર્થકર પ્રકૃતિ બંધવવાને ૧૩ તથા ભાકીનાને ૧૨ પ્રકૃતિઓની સત્તા રહે છે. જેનો અનુક્રમ [અભાવ-નાશ] થયા.

પરમેષ્ઠી યદ્ય જાય છે ઉપર જણાવેલી ૮૫ પ્રકૃતિઓમાંની
૭૨ પ્રકૃતિઓના સ્થોગકેવલી શુદ્ધસ્થાનના અંત પહેલાંના
[ઉપાન્ત્ય-દ્વિ-ચરમ સમય] ઉપાન્ત્ય સમયમાં નાશ થાય છે.
અને બાકી ૧૩ પ્રકૃતિઓનો સ્થોગકેવલીના અંત સમયમાં
ક્ષય થાય છે તે પ્રકૃતિઓ આ પ્રકારે છે—

ઉપાન્ત્ય સમય વ્યુત્થિન્ન ૭૨ પ્રકૃતિઓ—

શરીર ૫, અંધન ૫, સંસ્થાત ૬, અંહનન ૬, અંગોપાંમ
૩, સંશી ૮, રસ ૫, ગંધ ૨, વર્ણ ૪, સ્થિર ૧, શુભ ૧,
દુસ્થિર ૧, દેવગતિ ૧, વિહાયોગતિ ૨, અસ્થિર ૧, અશુભ
૧, દુઃસ્થિર ૧, દેવગત્યાનુપૂર્વી ૧, દુભગ ૧ નિર્માણ ૧,
અપયશ કીર્તિ ૧ અનાદેય ૧ પ્રત્યેક અર્થાપ્ત ૧, અગુરુત્તમ ૧
ઉપધાત ૧, પદધાત ૧, ઉચ્છિદ્યામ ૧ વેદનીયનું અને ઉચ્ચગોત્ર
૧, નીચગોત્ર ૧—

સ્થોગકેવલીના અંતિમ સમયમાં સ્તવવ્યુત્થિન્ન [સત્તા-
નોશભાવ નાશ થ એલા ૧૩ પ્રકૃતિઓ વેદનીયની ૧, મનુષ્ય
ગતિ ૧ પંચેન્દ્રિયજાતિ ૧, સુભગ ૧ ત્રમ ૫ બાહર ૧, પ્રત્યેક
૧, આદેય ૧, યશઃકીર્તિ ૧, તીર્થંકર પ્રકૃતિ ૧, મનુષ્ય આયુ ૧
ઉચ્ચ ગોત્ર ૧ અને મનુષ્ય ગત્યાનુપૂર્વી

સયોગ કેવલી ભગવાનનું દેહ પ્રમાણ ૩૦ હાયથી ૫૫
મનુષ્ય સુધીનું દોષ શકે છે. આ શુદ્ધસ્થાનમાં જીવ સમાસ
૨ સો પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત થાય છે. ત્યાંમાં વસ્તુના સંસીતો છે
નહિ, પંચેન્દ્રિય દ્રવ્યની અપેક્ષાથી છે. તથા પર્યાપ્ત તે પહેલાં
જ યદ્ય અએતા હતા તે પર્યાપ્ત દેહજ્યા સુધી રહે છે ત્યાં

સુધી પર્ચાપિત કહેવાય છે.) પર્ચાપિત ૩, પ્રાણ ૨, આયુ, અપ-
મન સંજ્ઞાવ, મનુષ્ય મંત, પચોન્દ્રવ, ત્રમકાય અંગે અપમત
વેદન, અપચ, કેવલજ્ઞાન મથાજ્ઞાન ચારિત્ર કેવલ દર્શન
અદેશ્યા સંખ્યા તથા ક્ષાયિકકમ્યકાર થાય છે.

અંગે કેવલી ન તો સરી છે કે ન તો જમંડી છે
આદાવક છે યુગપત જાને ઉપયોગવાલા છે, અયોગ કેવલી
શુદ્ધસ્થાનનાં ધ્યાન પ્રથમ સમયથી અંત્યમય સુધી વ્યુપરત
ક્રિયા વિવૃતિ ચુંકલ ધ્યાન છે આ ધ્યાનનું ગ્રીસ્તુ નામ અમુચિ-
ન્ન ક્રિયા નિવૃત્તિ પણ છે. અમરત મન વચન કાવયોગ ન્યાસો
મહવામ નહિ થઈ જવાથી પ્રદેશ વરેચ્છન્ન ક્રિયા અમુચિન્ન
અર્થાત વ્યુપરત થાને નિવૃત્ત થઈ જાય છે. આથી આ ધ્યાનનું
નામ અમુચિન્ન ક્રિયા નિવૃત્તિ છે આ ધ્યાનમાં જ્યેષ્ઠમચિન્ત
નિરોધ થનો નથી આ પ્રાણે ૧૩ માં શુદ્ધસ્થાનમાં થાવાળા
સુદ્રમ ક્રિયા પ્રતિપાતિ ધ્યાનમાં પણ જ્યેષ્ઠમચિન્ત નિરોધ ધ્યાન
નથી પરંતુ ધ્યાનનું કાર્ત્ત નિરોધ થઈ જવાથી ધ્યાન સંજ્ઞા
છે તે ઉપચારથી છે.

આ શુદ્ધસ્થાનમાં કોઈ આશય નથી. ૧૩ જાવ થાય છે
અયોગ કેવલી ભગવાન જલી દ્વિપતી અંદર જ થાય છે. તેમનું
મન સ્પર્શન હોકનો અસ ધ્યાનમો ભાગ છે. આ શુદ્ધસ્થાનનો
[૬ અંતરુદ્ધત છે અથવા હરવસ્થાને હતાવળે યોધી જતાં
તથા સમય દાગે તેટલે. કાલ બને સમય છે.

અયોગ કેવલી એક જાવનો અન્તરકાલ નથી એટલે સંજ્ઞા-
માં એવો કોઈ વળત નથી કે જ્યારે એક પણ જાવ અયોગ
જલી ન હો. જાવ અમુદની અપેક્ષાએ અન્તર ચર્ચાત એવો

તથા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વમાં ચારિત્રનો અંતભવિ છે આથી પાંચ બા. પ્રસિદ્ધ છે સિદ્ધક્ષેત્ર મનુષ્યલોક પ્રમાણ ૪૫ લાખ યોજન પ્રમાણ મનુષ્ય લોકની સીધમં લોકના અંતભાગમાં છે કારણ કે આત્મા મનુષ્ય લોકથી જ અતીત શુભસ્થાન થાય છે લવણસમુદ્રથી સિદ્ધ થવાવાળા જીવોની સંખ્યાસૌથી ઓછી છે તો પણ તે સંખ્યા અનંત છે, તેનાથી સંખ્યાત ગણી સંખ્યા માં સિદ્ધ કાલોદય સમુદ્રથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણી સંખ્યા માં સિદ્ધ જંબુદ્વિપમાંથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણા સિદ્ધ ધાતકી ખંડમાંથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણા સિદ્ધ પુષ્કરદ્વં દ્વિપમાંથી થયા છે તિર્યચગતિ પછી મનુષ્ય થઈને મુક્ત થવાવાળા આથી ઓછા છે તો પણ તે અનંત છે તેનાથી સંખ્યાત ગણા સિદ્ધ મનુષ્યગતિ પછી મનુષ્ય થઈને થયા છે તેનાથી સંખ્યાત ગણા સિદ્ધ નરકગતિ પછી મનુષ્ય થઈને થયા છે તેનાથી સંખ્યાત ગણા દેવગતિ પછી મનુષ્ય થઈને મુક્ત થયા છે.

મતિજ્ઞાન તથા શ્રુતજ્ઞાન બંને જ્ઞાન ધારણ કરનાર સાધુ દેવલી થઈને મોક્ષ ગયા છે, તે સૌથી ઓછા છે, તો પણ અનંત છે તેનાથી સંખ્યાત ગણા મતિ શ્રુત, અવધિ મનઃપર્યય આ ચાર જ્ઞાન ધારણ કરીને દેવલી થઈને મોક્ષ ગયા તેનાથી સંખ્યાત ગણા મતિ, શ્રુત અવધિ આ ત્રણ જ્ઞાન ધારી સાધુ દેવલી થઈને મોક્ષ ગયા છે.

આ સિદ્ધિ અવસ્થા સર્વથા અત્યંત નિર્મલ પૂર્ણ સુખની પવિત્ર અવસ્થા છે, જ્ઞાની આત્માઓના અંતિમ પુણ્યવિધામની અવસ્થા આ જ છે આત્મ પ્રાપ્ત આત્મ રિચરતાથી થાય છે આત્મ સ્થિત સમ્યક્દર્શનના અનુભવથી થાય છે સમ્યક્દર્શન આત્મ દેવતાના પતિવ્યય પ્રગટ થાય છે. આત્મસ્વભાવ આત્માની

પરિણામો સુખાચરો છે જેના પરિણામો અનંત થતા
 અંદરના જીવો છે તે પશુ તેમાં સ્વભાવ એક છે જે
 પરિણમતો ચાલે છે જ્યાં આત્મસ્વભાવનો પરિણમ
 તત્વોને જુનાઈ નયથી જાણવાથી થાય છે, આ પુસ્તકમાં પર્યા
 રોગ પરિજ્ઞાન કરવામાં આવ્યું છે જે ગુણની તે પર્યાવ છે તે
 ગુણને મુખ્ય કરીને પર્યાયોને ગુણમાં લીન કરવાં તથા ગુણોને
 ગુણોના અભિન્ન આધારરૂપ અલોક આત્મ દ્રવ્યને લક્ષ્ય કરીને
 તેમાં વીલીન કરવા તેજ પુરુષાઈ છે આ ઉપાય પછી આ અંતર-
 આત્મા નિવિરૂપ થઈને આત્મસ્વભાવને કારણરૂપે ઉપાદાન
 કરીને સ્વયં પરિણમતા કેવલજ્ઞાનમય ઉપયોગથી પરિણમન
 કરીને અનંત સુખી થયો

આ જીવનમાં સમ્યક્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો તે
 સૌથી જીવસાધ છે, સર્વ જ્ઞાતા (જ્ઞાની) આત્મા જો એ સંસાર
 દેહલેખથી વિરક્ત થઈને આત્મામાં સ્થિતથરા માટે જ્ઞાતા તથા
 દ્રષ્ટા બંની રહેવા માટે પુરુષાઈ કરવો જોઈએ

અધ્યાત્મ યોગી જ્ઞાતીય પુનઃ શ્રી મનોહરજીવણી

‘સદ્ગુણ-૧’ મહારાજ

કાશી પ્રજ્ઞીવ

શાન ૬૫૦ સમાપ્ત

શુશ્રુષ્ઠાન દર્પણના રચયિતા અધ્યાત્મગોષ્ઠી

ન્યાય તીર્થ પૂજ્ય મનોહરજી વણી

‘શ્રીમત્સદ્ગનંદ’ મહારાજની

સ્વઆત્માની વાતચિત

હે આ આત્મા, તું કોણ છું, વિચાર ? જ્ઞાન મય પદાર્થ તારો, આ દ્રશ્ય [પદાર્થો] ની સાથે કોઈ વચાર્થ સમંધ છે ? નહિ, નહિ કોઈપણ સમંધ નથી. કેમ નથી ? કારણ કોઈ કોઈનું કંઈ પણ પરિણમન કરી શકતું નથી હું. જ્ઞાનમય આત્મા છું સ્વયં છું તેથી અનાદિથી છું હું કોઈ વિસ ઉત્પન્ન થયાં હોડે અને પહેલાં ન હતો એ વત નથી ન હતો તો પછી હોઈ પણ શકતો નથી.

હવે ધ્યાન આપ આ નર જન્મ પહેલાં તું હતો જ. શું હતો ? અનંત કાલ તો નિગોદિયા એકેન્દ્રિય જીવમાં ત્યાં તને શું વીત્યું ? એક સેકન્ડમાં ૨૩ વખત પેદા થયો અને મર્યો જીભ, નાક, આંખ, કાન, મન તો હતું જ નહિ કંઈ શરીર હતું જ્ઞાનની દૃષ્ટિથી જુઓ તો તું જડ હતો. મદાસકંઠેશ તારી તેવી જુરી દયા જેવી બીજી કોઈ જુરી દયા નહિ સુયોગ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે તું તે દુર્લભામાંથી પડાર નિકળ્યો.

પૃથ્વી થયો તો તેને ખોદવામાં આવી તેમાં તું ખોદાઈ ગયો કુદાઈ ગયો મર્યો ગયો અને સુગમી ફોડાઈ ગયો જળકણ તું થયો ત્યારે જીવનનામાં આંખે દેખી દેરામાં અંધો ગરમ માં ઉપર નાખ માં આંખે અગિય થયો ત્યારે પાણીથી, રાખથી, ધુળથી જુઝાવી દેવામાં આંખે દૂરી દે માં આંખે. વાયુ થયો ત્યારે પંખાથી વિઝળીએથી મર્યો ગયો રત્નર અદિમાં પુરવ.માં અંધો.

અત્યારે તું ખાંડ, ફળ, પાન થયો ત્યારે તને કાપવામાં આંખે

પેશામાં જાણ્યો તોવામાં જાણ્યો શુક્રવામાં જાણ્યો. ધં ૩૧:૩૧. પણ
જાણ્યો અને માંખ, વિંછી વિગેરે પણ જાણ્યો જતાવ કાણુ ત્યારે તાર
સરુ કરી કોમુ? રસતુ-તો દર રસુ પણ દરમો નાખી-નાખી
[જાં-ખડીને] મારી નાખવામાં જાણ્યો પત્થરોથી, બેડાએ થી ખરી
જોડી દવાઈ મયો અને માર્યો મયો શુકર [કાકર] ને દરતા-દરતા
છેતી જોડાને મારી નાખવામાં જાણ્યો છે. અને કંઈકાને તો શવતાજ
જાણમાં છે છે

માનમાં હો છે
આ જોન કોઈની કથા નથી તારી છે આ કથા કેમ થઈ
મેં કથાઓ, "કં" એ કથા આરા પીસના રિપોર્ટો પુન રહી ભાત ભાતનાં
કં નાપમાં, મિથ્યાત્વ અન્યાય, અજાત સેવન કથા બધી કહ્યાઓ
મદ મુકેલીથી આ મનુષ્ય જન્મ મળ્યો ત્યારે અધિક મોકરાગ દેવ,
વિગય કથાઓ વાત રહી [જેટલે આ રિપોર્ટમાં છું કહ્યું રહ્યો]
જેટલે છું મનુષ્ય જન્મ્યો ન જન્મ્યા ભરાગર થયું.

એલે પુ' પ્રમુખ જાઓ ન જાઓ નાનો નાનો
 હી એકું પંચ નમુ કે તે દેવ થાને જયંતિ રાજ સમાધિ, પન
 પતિ નીને સંપત પ્રાપ્ત કરી પાંડુ તો આ નથી સંપદ, જોતો અ
 સાર હતી અને કોણ ઉપન કર-કર કાચ હતી એકું દોરા છા
 પજ તેને છોડીને મ પુ' પાંડુ તો હવે તે શુ મેળવ્યું? કંઈ નહિ જેમાં
 કંઈ નથા તેમાં ભર્ષ નાચસા રાખીને, પુ' કમ તારી પેત ૧ નથી
 હાનિ કરી હયે, છું ૧ હે અંતે, પુ' સ્વભાગથી યાનમય છું પ્રમુ
 છું, સ્વનંત છું વિષ્ણુ પરમાત્મા ૧ જાનો છું પુ' કરી રહે છું હા,
 યાજ, તારા સ્વાપ્ના રમન કર પુ' એલો છું પુ' એલો જ
 પુણ્ય પાપ કર છું અને એલો જ પુણ્ય અને પાપને ભેગવું છું
 નાનો નાનો જાઓ નાનો જાઓ કર છું એલો જ પ્રકત થઈ

પરમેષ્ઠી થઈ જાય છે ઉપર જણાવેલી ૮૫ પ્રકૃતિઓમાંની
૭૨ પ્રકૃતિઓનાં સયોગકેવલી ગુણસ્થાનના અંત પહેલાંના
[ઉપાન્ત્ય-દ્વિ-ચર-સમય] ઉપાન્ત્ય સમયમાં નાશ થાય છે.
અને બાકી ૧૩ પ્રકૃતિઓનો સયોગકેવલીના અન્ત સમયમાં
ક્ષય થાય છે તે પ્રકૃતિઓ આ પ્રકારે છે—

ઉપાન્ત્ય સમય વ્યુત્થિન્ન ૭૨ પ્રકૃતિઓ—

શરીર ૫, અંધન ૫, સંસ્થાત ૬, સ્પંદનન ૬ અંગોપાંમ
૩, સંશી ૮, રસ ૫, ગંધ ૨, વર્ણ ૪, સ્થિર ૧, શુભ ૧,
દુસ્થિર ૧, દેવગતિ ૧, વિહાયોગતિ ૨, અસ્થિર ૧, અશુભ
૧, દુઃસ્થિર ૧, દેવગત્યાનુપૂર્વી ૧, દુભગ ૧ નિર્માણ ૧,
અપયશ કીર્તિ ૧ અનાદેય ૧ પ્રત્યેક અર્વાપિત ૧, અગુરુલઘુ ૧
ઉપધાત ૧, પદધાત ૧, ઉચ્છ્રાયા ૧ વેદનીયનું અને ઉચ્ચરૂપ
૧, નીચગોત્ર ૧—

સયોગકેવલીના અંતિમ સમયમાં સત્વવ્યુત્થિન્ન [સત્તા-
નો અભાવ નાશ થ એલા ૧૩ પ્રકૃતિઓ વેદનીયની ૧, મનુષ્ય
ગતિ ૧ પચેન્દ્રિયમાનિ ૧, શુભગ ૧ ત્રમ ૫ બાહર ૧, પ્રત્યેક
, આદેય ૧, યશઃકીર્તિ ૧, તીર્થંકર પ્રકૃતિ ૧, મનુષ્ય આયુ ૧
ઉચ્ચ ગોત્ર ૧ અને મનુષ્ય ગત્યાનુપૂર્વી

સયોગ કેવલી ભગવાનનું દેહ પ્રમાણ ૩૦ લાખથી ૫૦૫
છત્રુપ મુર્ધનું દોઢ શકે છે. આ ગુણસ્થાનમાં જીવ સમાસ
રૂપે પચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત થાય છે. આમાં વસ્તુન સંસીતો છે
નહી, પચેન્દ્રિય દ્રવ્યની અપેક્ષાથી છે. તથા પર્યાપ્ત તે પહેલાં
જ દેહ ત્રયેલા દત્તા તે પર્યાપ્ત દેહજ્યા સુખી રહે છે ત્યાં

શુશ્રુષાન દર્શન

સુધી પહોંચી રહેવાય છે.) પદ્યો ૩, પ્રાણ ૧, આયુ, અપ-
ગત સંસાર, મનુષ્ય મંત, પંચોન્દ્ર, ત્રયકાલ અંગે અપગત
વેદાન્ત, અ. વ. વ. કેવલજ્ઞાન સ્થાપનાના ચારિત્ર કેવલ દર્શન
અદેશના અન્યથા તથા ક્ષાલિકાશ્ચર્ય થાય છે.

અરોગ કેવલી ન તો સહી છે કે ન તો જામંસી છે
આદારક છે યુગપત બંને ઉપયોગવાલા છે, સયોમ કેવલી
શુશ્રુષાનનાં ધ્યાન પ્રથમ સમયથી અંતમમય સુધી અનુપર
ક્રિયા વિવૃતિ સંકલ્પ ધ્યાન છે આ ધ્યાનનું બીજું નામ અમુચિ-
ન્ન ક્રિયા નિવૃત્તિ પણ છે. સમસ્ત મન વચન કાવયોગ આસો
જીવાન નહીં થઈ જવાથી પ્રદેશ રસપન્ન ક્રિયા અમુચિન્ન
મર્યાદા અનુપરનાં વાને નિવૃત્ત થઈ જાય છે. આથી આ ધ્યાનનું
નામ અમુચિન્ન ક્રિયા નિવૃત્તિ છે આ ધ્યાનમાં એકાગ્રચિન્તા
નિરોધનો નથી આ પ્રાણે ૧૩ માં શુશ્રુષાનમાં થતાવાળા
સુખ ક્રિયા જનિતાન ધ્યાનમાં પણ એકાગ્રચિન્તા નિરોધ ધ્યાન
નથી પરંતુ ધ્યાનનું કાર્ત્તવ્ય નિરોધ થઈ જવાથી ધ્યાન સંસાર
છે તે ઉપચારથી છે.

આ શુશ્રુષાનમાં કાર્ત્તવ્ય આશ્રય નથી. ૧૩ ભાવ થાય છે
અયોગ કેવલી અજવાન કદી ક્રિયાની અંદર જ થાય છે. તેમજ
જેમ કપશન લોકનો અલ્પ અચારમા ભાગ છે. આ શુશ્રુષાનનો
માત્ર અંતરદ્રુત છે અથવા હૃદયસ્થાને ઉત્તાવળે બોલી જતા
જેટલો સમય દાગે તેટલો કાલ વાને સમય છે.

૧ અરોગ કેવલી એક જીવનો અન્તરકાલ નથી એટલે અંત-
રમાં એવો કાર્ત્તવ્ય વળત નથી કે જ્યારે એક પણ જીવ અયોગ
કે નહીં. ૨૧.૧

વખત કે જ્યારે કોઈપણ જીવ અંગેગ કેવલી ગુણસ્થાનમાં ન હોય-આ કાલ જન્ય (ઓછામાં ઓછો વખત) એક સમય છે અને હિંદુષ્ટ વધુ માં વધુ છ માસ થાય છે.

સયોગ કેવલી ગુણસ્થાનનો કાલ સમાપ્ત થતાં જ અર્થાત્ શુપરત ક્રિયા નિવર્તિ શુકલ ધ્યાનનો અંત અથવા અવાશિષ્ટ ભર્વકર્મ થાય થતાં જ પછીથી ગુણસ્થાનાતીત (ગુણસ્થાનને પાર કરી ગયેલા) સિદ્ધ થઈ જાય છે. ૧૪ મા ગુણસ્થાનવાળો જીવ અપ્રમત એક સ્વરૂપ વીતરાગ, કેવલજ્ઞાની અંગેગ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ થાય છે આ પ્રાણે ૧૪મા ગુણસ્થાનનાં વર્ણન કરીને હવે પરમ આરાધ્ય, પરમ સાધ્ય સર્વથા નિર્લેપ અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરનાર ગુણસ્થાનાતીત સિદ્ધ ભગવાનનું તિરૂપણ કરીએ છીએ

અતીત ગુણસ્થાન

જેમનાં ગુણસ્થાન પારપમાર્થ ગયાં છે તેમને અતીત ગુણસ્થાન કહીએ છીએ સિદ્ધપરમણી ગુણસ્થાનને પાર પામી ગયા છે તેથી તે અતીત ગુણસ્થાન કહેવાય છે તેઓ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મથી રહિત અનંત ચતુષ્ટય (અનંત દર્શન, અનંત જ્ઞાન, અનંતક્રુપ અને અનંતવીર્ય) સંપન્ન સુદમ જાત્રા રહિત અપ્રતિધાની થાય છે તેમને દેહ તો છે નહિ પરંતુ જે દેહથી તેઓ મુક્ત થયા તે દેહના કંઈક ઓછા પ્રમાણમાં આત્માના પ્રદેશ છે.

અવશિષ્ટ ક્રમોર્થ મુક્ત થતાં જ આ પરમાત્મા અનંતર (અંતર નિવાય ના થોડા સમયમાં એટલી તરતજ) સમયમાં હાકતા અંત ભાગમાં પહોંચી જાય છે વચમાં એક સમયનો અંતર નથી થાયતો નથી એ સ્થાને તેઓ મક્કત થયા છે તે

તે સ્થાનની સ્ત્રીમાં ઉપર લોક ગિજર ઉપર નિરાશિમાન રહે
 છે તે અત્યંત નિમિષ (કાંઈપણમાન થયાવગર) સર્વજન, સર્વદેશી
 અનંતમુખી અને અનંત શક્તિમય થાય છે આ લોકની ઉપર
 ૩ વાત વલ્લભ પાનનું પદ યાને વાતાવરણ છે

૧ ધનેષધિવાતવલ્લભ, ૨ ધનચાતવલ્લભ ૩ તર્ક વાત
 વલ્લભ ધનેષધિવાત વલ્લભ-૨ કૈય જાડ મોટો છે ધનચાતવલ્લભ
 એક મેઘ (૧૧) મોટો છે તનુચાતવલ્લભ ૧૫૭૧ ધનુષપ્રમા ૧
 મોટો છે આ તનુચાત વલ્લભ ઉપર જાણુનેજાં જાંને વલ્લભની ઉપર છે
 આ મોટાઈ પ્રમાણુ ગુરુની અપેક્ષાએ છે અવસરકંઠ ની અપેક્ષા
 ૧૫૭૧૪૫૧૦૦૭૭૫૦૦ ધનુષ પ્રમાણુ મોટાઈ છે આવડા મોટા
 તનુચાતવલ્લભમાં મિંત્રદુષ્ટ ઉપર ૩૫ હુણ ઉચ્ચાર્થમાં જાન્ય
 અવગાહનું વાતાવરણમાનના પ્રમાણુ વાગા સિદ્ધ છે અને પરપ
 ધનુષ્ય ઉચ્ચાર્થમાં ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનું વાગા છે

જે અધોગકેવલી જે આસનમાં કર્મોથી મુક્ત થયા છે તેજ
 આસનમાં આકારમાં સિદ્ધ લોકમાં નિરાશિમાન થઈ જાય છે
 અતીત ગુજરાતમાં પરમાત્મા અતીત છુર સમાપ્ત અત
 પર્વાઈત અતીતમાત્ર અપગતચંદ્ર ગર્ભાકૃતિ અતીનેન્દિય
 અપાવ, સયો, અપગત વેદ, અકથાવ, કેવલજ્ઞાપી, સંદેશ, અ
 સંદેશ, સંદેશાસયમ આ ત્રણથી રહિત, કેવલજ્ઞાપીની અવેરવા
 અભ્યાસ, અભ્યાસ આ જાનેથી રહિત, સાધિક મુખ્યગુણ,
 સંતી તથા અ સંતી આજનેથી રહિત, અગાહારક, યુગપત
 (એકલ થી જ) પ્રધારન ઉપયોગ રાજ અતીતજ્ઞાન તથા નિરાત્રવ
 થાય છે)

ત ગુજરાતમાં જાય દાવક ૬ તથા જુવલ આ
 રંગ અમેદરિવજામાં સાધિકનીર્વમાં આકી ૪ તબિયએ

તથા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વમાં ચારિત્રનો અંતભવિ છે આથી પાંચ બા. પ્રસિદ્ધ છે સિદ્ધક્ષેત્ર મનુષ્યલોક પ્રમાણ ૪૫ લાખ થોળન પ્રમાણ મનુષ્ય લોકની સ્ત્રીધમં લોકના અંતભાગમાં છે કારણ કે આત્મા મનુષ્ય લોકથી જ અતીત ગુણસ્થાન થાય છે લવણસમુદ્રથી સિદ્ધ થવાવાળા જીવોની સંખ્યાસૌથી ઓછી છે તો પણ તે સંખ્યા અનંત છે, તેનાથી સંખ્યાત ગણી સંખ્યા માં સિદ્ધ કાલોદય સમુદ્રથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણી સંખ્યા માં સિદ્ધ જંબુદ્વિપમાંથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણી સિદ્ધ ધાનકી ખંડમાંથી થયા તેનાથી સંખ્યાતગણી સિદ્ધ પુષ્કરદ્વિપમાંથી થયા છે તિર્યચગતિ પછી મ. પ્ય થઇને મુક્ત થવાવાળા આથી ઓછા છે તો પણ તે અનંત છે તેનાથી સંખ્યાત ગણી સિદ્ધ મનુષ્યગતિ પછી મ. પ્ય થઇને થયા છે તેનાથી સંખ્યાત ગણી સિદ્ધ નરકગતિ પછી મનુષ્ય થઇને થયા છે તેનાથી સંખ્યાત ગણી દેવગતિ પછી મનુષ્ય થઇને મુક્ત થયા છે.

મતિજ્ઞાન તથા શ્રુતજ્ઞાન બંને જ્ઞાન ધારણ કરનાર સાધુ દેવલી થઇને મોક્ષ ગયા છે, તે સૌથી ઓછા છે, તો પણ અનંત છે તેનાથી સંખ્યાત ગણી મતિ શ્રુત, અવધિ મનઃપર્યય આ ચાર જ્ઞાન ધારણ કરીને દેવલી થઇને મોક્ષ ગયા તેનાથી સંખ્યાત ગણી મતિ, શ્રુત અવધિ આ ત્રણ જ્ઞાન ધારી સાધુ દેવલી થઇને મોક્ષ ગયા છે.

આ સિદ્ધિ અવસ્થા સર્વથા અત્યંત નિર્મલ પૂર્ણ સુખની પવિત્ર અવસ્થા છે, જ્ઞાની આત્માઓના અંતિમ પુણ્યવિધામની અવસ્થા આ જ છે આની પ્રાપ્તિ આત્મ વિચરતાથી થાય છે આત્મ વિચરતા સમ્યક્દર્શનના અનુભવથી થાય છે સમ્યક્દર્શન આત્મ સ્વરૂપના પરિચય પ્રગટ થાય છે. આત્મસ્વભાવ આ-માની

પરિણામો સુખાચરો છે જેના પરિણામો અનંત થતા
 અંશો અર્થ છે તે પદ્ય તેમાં સ્વભાવ એક છે જે
 પરિણમતો આપે છે આ આત્મચેત્ત્વના પરિણામ
 તત્વોને જુનાઈ નયથી જાણવાથી આવે છે, આ પુસ્તકમાં પદ્યો
 યોગ્ય પરિણામ કરવામાં આવ્યું છે જે શુદ્ધિ તે પદ્યો છે તે
 ત્રણે મુખ્ય કરીને પદ્યોને શુદ્ધમાં લીન કરવાં તથા શુદ્ધિને
 શુદ્ધિના અભિનંદન આધારરૂપ અભેદ આત્મ દ્રવ્યને લક્ષ્ય કરીને
 તેમાં લીન કરવા તેજ પુરુષાર્થ છે આ ઉપાય પછી આ અંતર-
 આત્મ નિર્વિકલ્પ થઈને આત્મસ્વરૂપને કારણરૂપે ઉપાદાન
 કરીને સ્વયં પરિણમતા કેવલજ્ઞાનમય ઉપયોગથી પરિણમન
 કરીને અનંત સુખી થયે

આ જીવનમાં સમયજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો તે
 કોઈ અવસર છે અર્થ જ્ઞાતા (જ્ઞાતી) આત્મો એ એ સંસાર
 દેવો મળી વિશિષ્ટ થઈને આત્મનાં સ્થિતિમા માટે જ્ઞાતા તથા
 જ્ઞાતા જ્ઞાતી રહેતા માટે પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ

અધ્યાત્મ યોગી આચાર્યશ્રી પુણ્ય મી મનેશ્વરજી

‘સદગુરુ’ મહારાજ

દ્વાર પ્રણીત

‘શુદ્ધિસ્થાન ૬૫૦ સમાપ્ત’

શુશ્રુષ્ઠાન દર્પણના રચયિતા અધ્યાત્મચોગી

ન્યાય તીર્થ પૂજ્ય મનોહરજી વણી

‘શ્રીમત્સદ્ગનનંદ’ મહારાજની

સ્વઆત્માની વાતચિત

હે આ આત્મા, તું કોણ છું, વિચાર ? જ્ઞાન મય પદાર્થ તારો, આ દૃશ્ય [પદાર્થો] ની સાથે કોઈ વચાર્થ સંબંધ છે ? નહિ, નહિ કોઈપણ સંબંધ નથી. કેમ નથી ? કારણ કોઈ કોઈનું કંઈ પણ પરિણમન કરી શકતું નથી હું. જ્ઞાનમય આત્મા છું સ્વયં છું તેથી અનાદિથી છું હું કોઈ વિષય ઉત્પન્ન થયાં હોઈ અને પડેલાં ન હતો એ વત નથી ન હતો તો પછી હોઈ પણ શકતો નથી.

હવે જ્ઞાન આપ આ નર જન્મ પડેલાં તું હતો જ. શું હતો ? અતંત કાલ તો નિગોદિયા એકેન્દ્રિય જીવમાં ત્યાં તને શું વીત્યું ? એક સેકન્ડમાં ૨૩ વખત પેદા થયો અને મર્યો જીલ, નાક, આંખ, કાન, મન તો હતું જ નહિ કન શરીર વળે જ્ઞાનની વચ્ચેથી જુઓ તો તું જડ થયો, મદારાંકલેશ તારી તેવી થુરી દયા જેની બીજ કોઈ જુગી દસા નહિ સુયોગ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે તુ તે દુર્દયામાંથી પડાર નિકળ્યો.

પૂરતી થયો તો તેને જોડવામાં આવી તેમાં તું જોડાઈ ગયો કુટાઈ ગયો મર્યો ગયો અને મુઠ ગયી ફોડાઈ ગયો જળકળ તું થયો ત્યારે ઉદાળવામાં આવ્યો દેવી દેવામાં આવ્યો ગરમ માંસ ઉપર નાખીમાં આવ્યો અગ્નિ થયો ત્યારે પાણીથી, ગાંધાર, ધૂળથી બુઝતી દેવામાં આવ્યો દટી દેવામાં આવ્યો. વાયુ થયો ત્યારે પંખાથી વિચળીબેરતી મર્યો મર્યો રમર અદિમાં પૂરત.માં આવ્યો.

અત્યારે તું જાડ, રળ, પાન થયો ત્યારે તને કાપવામાં આવ્યો.

પેલાના આખો શેઠવામાં આવ્યો શુક્રવામાં આવ્યો. હું કીડાં પણ
જાણ્યો અને માખ, વિંછી વિગેરે પણ જાણ્યો. જતાવ કાણુ ત્યારે તાર
મધ્યે કરી કોથું ? રસજી તો હું મધ્યે પણ જાણ્યો. નાખી-નાખી
[જી-જીડીને] મારી નાખવામાં આવ્યો. પત્થરાથી, ભેડાએથી ખરી
કોથો જનાઈ ગયો અને મારો ગયો. શુકર [કુકર] ને હરતા-હરતા
કરી પોતાને મારી નાખવામાં આવે છે, અને કંઈકને તો કવતાંજ
આપમાં શેઠ છે.

આ બોલ કાઢી કયા નથી તારી છે આ રસ કેમ મધ્યે
મેંદ વધાર્યો, કપડે કયા ખાસ પીસના વિષયોની ધુન રહી જાત જાતનાં
કાંઈ નાંચાં, મિથાત્વ અન્ન-મ, અન્નદમ સેવન કયાં મધ્યે કાઢ્યાછે
જે મુરકેથીથી આ મધુખ જન્મ જાણ્યો ત્યારે જાકિ મોહરાગ કેવ,
વિષાં કપાનની માત રહી [એટલે આ વિષયમાં હું કાઢી રહ્યો]
એટલે હું મધુખ જાણ્યો ન જાણ્યા મધ્યે મધુ.

હોતી એવું પણ જાણું કે તે દેવ મને અથડો રાત્ર સપાદે, ધન
પતિ નીતિને સંપત્તિ મળે કરી પગલું તો આ નથી સંવદ. એતો અ
સાર હતો અને કહેલું કે પ-ન ર-ર કારણ હતી એણું દોષા છતાં
પણ જિને કાઢીને મધુ પગલું તો કહે તે હું મેળવ્યું ? કંઈ નહિ જેમાં
કંઈ કૃપા તેમાં અર્થ કાઢવા સમીને, હું કેમ તારી પેત ? નથી
હાને કરી મધ્યે હું ? દે અર્થ, હું સ્વભાગથી જાનમય હું મધુ
હું રસમય હું વિષય મધ્યે તો જાણું હું કરી રહે છે હું હા,
જાણ, તારા સ્વભાગ રમન કર હું એટલે હું હું એટલે
પ્રિય પાપ રાં હું અને એટલે જ પ્રિય અને પાપને એટલું-હું
હું એટલે જ પ્રિય રસમયી જાણું કર હું એટલે જ પાપ મધ્યે
અર્થ